

Fonološki i frazeološki opis mjesnog govora Donjeg Ladanja s rječnikom frazema

---

Kretić, Samanta

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:426939>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

**FONOLOŠKI I FRAZEOLOŠKI OPIS MJESNOGA GOVORA DONJEGA
LADANJA S RJEČNIKOM FRAZEMA**

DIPLOMSKI RAD

(8 ECTS bodova)

Samanta Kretić

Zagreb, 17. lipnja 2019.

Mentor

Dr.sc. Marija Malnar Jurišić

Sadržaj

1. UVOD	4
2. GEOGRAFSKA I POVIJESNA OBILJEŽJA DONJEG LADANJA.....	5
3. RANIJA DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA.....	8
4. METODOLOGIJA RADA	11
5. FONOLOŠKI OPIS	12
5.1. Vokalizam	12
5.1.1. Inventar	12
5.1.2. Realizacija	12
5.1.3. Distribucija	13
5.1.4. Podrijetlo	14
5.2. Prozodija	17
5.2.1. Inventar	17
5.2.2. Realizacija	17
5.2.3. Distribucija	17
5.2.4. Podrijetlo	18
5.3. Konsonantizam	20
5.3.1. Inventar	20
5.3.2. Realizacija	20
5.3.3. Distribucija	21
5.3.4. Podrijetlo	24
5.4. Sinteza	25

6. FRAZEOLŠKI OPIS	28
6.1. Strukturna analiza	29
6.1.1 Fonetska riječ	30
6.1.2. Skup riječi	30
6.1.3. Frazemska rećenica	31
6.1.4. Poredbeni frazem i	31
6.2. Semantička analiza	33
6.2.1. Konceptualna analiza	33
6.2.2. Znaćenjski odnosi među frazemima	35
6.2.2.1. Jednoznačnost i višeznačnost frazema.....	35
6.2.2.2. Frazemska sinonimija	36
6.2.2.3. Frazemska antonimija	38
7. ZAKLJUČAK	40
8. OGLED GOVORA	42
9. O RJEČNIKU FRAZEMA	43
10. RJEČNIK FRAZEMA DONJEG LADANJA	45
11. LITERATURA	124
12. POPIS SLIKA	125
13. POPIS KARATA	125
14. SAŽETAK I KLJUČNI POJMOVI	126

1. UVOD

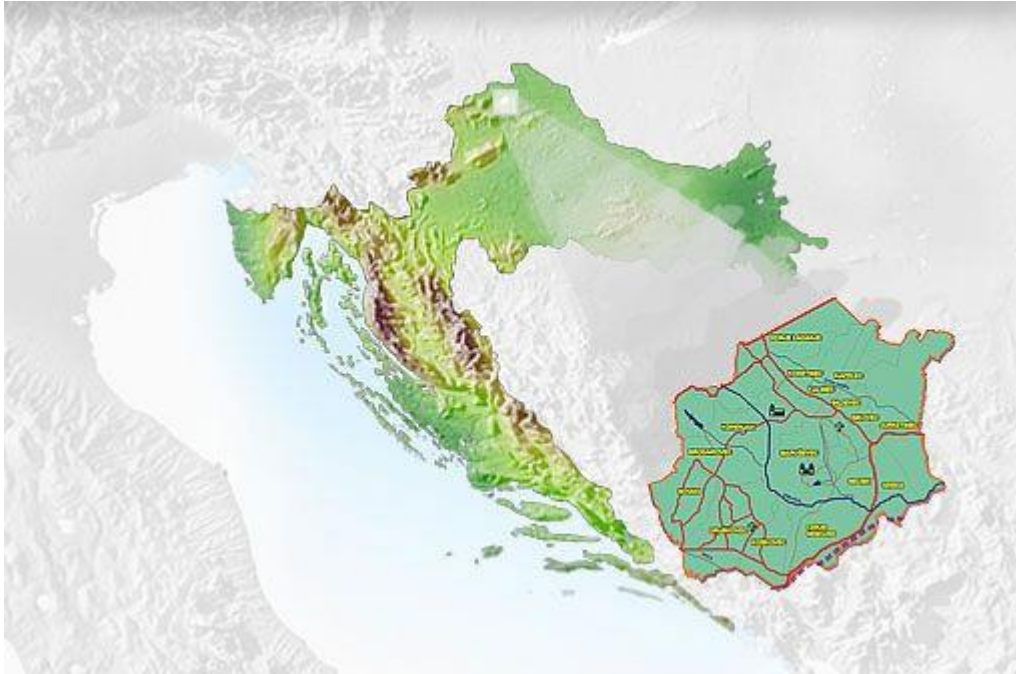
Svrha je ovog dijalektološkog rada opisati fonološku i frazeološku razinu mjesnoga govora Donjega Ladanja, naselja u Varaždinskoj županiji, točnije u Općini Maruševac. Opisom spomenutog idioma doprinosi se istraživanjima kajkavskih govora na sjeveru Hrvatske. Iako su okolni govori bili predmetom ranijih dijalektoloških istraživanja, govor spomenutog naselja nije do sada bio analiziran.

U radu se najprije donose opće informacije o geografskim obilježjima Donjeg Ladanja i povijesne činjenice pomoću kojih je lakše razumjeti pojedine jezične pojave na ovom području. Potom slijedi kratak uvid u ranija dijalektološka istraživanja okolnih područja. Budući da je nastao na temelju rezultata terenskog istraživanja, rad je istraživačkog tipa. Na terenu je snimljen spontani govor ispitanika te je provedeno ispitivanje frazema pomoću frazeološkog upitnika. Na temelju prikupljenog materijala analiziraju se osnovne fonološke razine – vokalizam, prozodija, konsonantizam. Unutar svake fonološke razine opisuje se inventar, realizacija, distribucija i podrijetlo. Tijekom terenskog istraživanja prikupljen je korpus frazema koji je poslužio kao građa za frazeološki opis. Frazemi su se analizirali s obzirom na strukturalna i semantička svojstva. Kod strukturalne je analize u centru pažnje oblik frazema (fonetska riječ, skup riječi, frazemska rečenica) dok je u okviru semantičke razine provedena konceptualna analiza i analiza značenjskih odnosa među frazemima (monosemija, polisemija, homonimija, sinonimija, antonimija). U okviru diplomskog rada nalazi se ogled govora Donjeg Ladanja snimljen tijekom terenskog istraživanja, a radu je priložen i rječnik frazema.

Jedan je cilj rada bio fonološki opisati mjesni idiom Donjeg Ladanja, analizirati vokalizam, prozodiju i konsonantizam te time upotpuniti postojeći niz radova o kajkavskim govorima na sjeveru Hrvatskog zagorja, odnosno na području oko grada Varaždina. Drugi je cilj bio proučiti i opisati frazeologiju promatranog idioma te oblikovati rječnik frazema koji će biti čitljiv i nekajkavskim govornicima.

2. GEOGRAFSKA I POVIJESNA OBILJEŽJA DONJEG LADANJA

Donje Ladanje nalazi se u sjevernom dijelu Hrvatske, otprilike 15 kilometara zapadnije od grada Varaždina i 12 kilometara sjevernije od grada Ivanca. Osim spomenutih gradova u blizini se nalazi i slovenski grad Ormož.

Karta 1: Položaj Općine Maruševac na geografskoj karti Republike Hrvatske. Izvor: <http://www.marusevec.hr/opcina-marusevec/polozaj/>

Naselje Donje Ladanje pripada Općini Maruševac koju čini još 15 drugih naselja. Donje Ladanje smjestilo se na krajnjem sjeverozapadnom dijelu općine te je s obzirom na površinu područja, ali i broj stanovnika prema popisu iz 2011. najveće naselje¹. Naselje se na početku razvijalo uzduž dviju paralelnih cesta, a kasnije je između njih izgrađena mreža međusobno poprečnih ulica². Sa zapadne se strane naselja nalaze šume, livade i rijeka Plitvica, a s istočne se

---

¹ Podaci posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine dostupni su na internetskoj stranici Općine Maruševac: www.marusevec.hr/opcina-marusevec/opce-informacije/

² Usporedi www.marusevec.hr/opcina-marusevec/naselja/

protežu oranice. Općina Maruševac poznata je po dvorcu Maruševac koji datira iz 16. stoljeća. Dvorac je bio u vlasništvu ugarske obitelji Vragović³ o čemu svjedoče natpis i grb obitelji⁴. S vremenom su se mijenjali vlasnici dvorca, a do nacionalizacije 1945. godine dvorac je u rukama obitelji Pongratz, u čije je vlasništvo nedavno ponovno vraćen postavši time privatni posjed. Od ostalih znamenitosti važnija je župna crkva Svetog Jurja koja se prvi puta spominje 1269., stoga se ubraja među najstarije sakralne spomenike na tlu kontinentalne Hrvatske, te dvije kapelice (Svetog Roka u Druškovcu i Presvetog Trojstva u Jurketincu).⁵

Samo naselje Donje Ladanje najpoznatije je po rudniku koji je otvoren 1906., dok je intenzivna eksploatacija trajala od 1913. do 1966. S obzirom na to da je velik broj stanovnika Donjeg Ladanja i okolnih sela radio u rudniku, rudarstvo je uz poljoprivredu postalo glavno zanimanje i izvor prihoda. Rudnik je sredinom Drugog svjetskog rata bio onesposobljen, no nakon rata ponovno je proradio. Na obnavljanju je radila i grupa zarobljenih njemačkih vojnika među kojima je bilo nekoliko vrsnih nogometaša. Naime, zahvaljujući njima inicirano je formiranje nogometnog kluba *Rudar* koji je kasnije nosio naziv *Metalac*, a danas se naziva *Rudar'47*⁶. S obzirom na navedeno, mogli bismo zaključiti da su njemački vojnici imali utjecaj i na govor rudara, ali to je samo pretpostavka koja bi se trebala dodatno istražiti i proučiti⁷.

Što se tiče etničkih promjena na ovim područjima, do kraja 9. stoljeća bile su prisutne manje migracije stanovništva. Doseljava se seosko stanovništvo iz ovdašnje Moravske i Podunavlja. Od dvanaestog je stoljeća Hrvatska s Ugarskom u državnoj zajednici. Ugarski kraljevi dodjeljuju ugarskim plemićima, kao nagradu za vojne i druge zasluge, hrvatske posjede, stoga na

---

³ Obitelj Vragović vjerojatno je mađarskog porijekla. Neki povijesni dokumenti ističu da su prvi vlasnici Maruševca bili iz obitelji Erdőegha. Kako u mađarskom jeziku *erdő* znači *šuma*, a *ördök vrag*, transkripcija prezimena Erdőegh u Vragovići itekako ima smisla. (Usporedi Črepinko 2002:22.)

⁴ Informacije o dvorcu dostupne na internetskoj stranici Portal hrvatskog kulturnog vijeća: www.hkv.hr/reportae/ostali-autori/2500-dvorac-maruevec-skriveni-biser.html

⁵ Informacije o župnoj crkvi i kapelicama dostupne su na internetskoj stranici Općine Maruševac: www.marusevec.hr/obrazovanje-kultura-i-sport/zupna-crkva/

⁶ Usporedi Črepinko 2002:46.

⁷ S obzirom na povijest spomenutog područja, teško bi bilo odvojiti utjecaj vojnika na govor od povijesnog utjecaja njemačkog jezika na mjesni govor Donjeg Ladanja.

maruševečkom području možemo naići na ugarska plemićka imena (Erdögly, Turoczy⁸, Rathkay, Dryskoczy, Nezpesy)⁹. Krajem 16. stoljeća dolazi do većeg migracijskog vala zbog prodora Turaka, stoga narod bježeći pred Turcima iz drugih hrvatskih krajeva ovdje pronalazi svoje utočište¹⁰. Kako će se maruševečki kraj naći u sastavu Habsburške Monarhije, a potom biti i dio Austro–Ugarske, u govoru se mogu naći utjecaji mađarskog i njemačkog jezika.

---

⁸ Obitelj Turoczy imala je u svom vlasništvu naselje Ladanje. (Usporedi Čerpinko 2002:21.)

⁹ Čerpinko 2002: 18-19.

¹⁰ Čerpinko 2002:16.

3. RANIJA DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Mjesni govor Donjeg Ladanja do sada nije bio analiziran u objavljenim dijalektološkim radovima, štoviše spomenuto se naselje nigdje čak ni ne spominje. Međutim, Stjepan Ivšić u sklopu svoje studije *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936.) na *Karti hrvatskih akcenatskih tipova*¹¹ ucrtava Maruševec kao naselje koje pripada konzervativnoj grupi I.1. Područje gdje se inače nalazi Donje Ladanje također je označeno kao dio grupe I.1.

Osim kod Ivšića, naselje Maruševec spominje se u radu Anite Celinić i Mire Menac – Mihalić: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika* (2017). Autorice u svojem radu prikazuju karte s punktovima hrvatskog jezika u kojima je proveden progresivni pomak starih praslavenskih cirkumfleksa, odnosno utvrđuju tijekom izoglose te pojave na hrvatskom jezičnom prostoru¹². U radu se navodi kako na području sjeveroistočnog dijela varaždinskog područja progresivnog pomaka nema. Među punktovima¹³ u kojima nije zabilježen pomak navodi se i Maruševec.¹⁴

Govori su pojedinih obližnjih naselja istraženi ili barem djelomično istraženi. Među njima je voćanski kraj koji se nalazi nešto zapadnije od Donjeg Ladanja. Anita Celinić u *Fonologiji Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja)* donosi opis govora spomenutog područja. Rad je nastao na temelju građe prikupljene tijekom terenskog istraživanja. Celinić opisuje fonološko stanje govora Rijeke Voćanske, ali i naglašava razlike koje postoje između tog govora i govora drugih naselja voćanskoga kraja¹⁵ te na kraju donosi oglede govora iz svakog naselja čiji je govor proučavala. Promatrajući govor Donjeg Ladanja i proučavajući navedeni rad, mogu se uočiti brojne sličnosti: razvoj kontinuantne jata i šva, slogotvornog ĩ i stražnjeg nazala ɔ, prozodijska obilježja.

---

¹¹ Usporedi Ivšićevu Kartu hrvatskih kajkavskih akcenatskih tipova u Lončarić, Mijo: *Kajkavsko narječje*, str. 65.

¹² Usporedi Celinić, Anita, Menac –Mihalić, Mira: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika*, u Hrvatski dijalektološki zbornik 21(2017), str. 91.

¹³ To su sljedeći punktovi: Veliki Lovrečan, Vratno Gornje (općina Cestica), Rijeka Voćanska i cijeli voćanski kraj, Maruševec, Klenovnik.

¹⁴ Usporedi Celinić, Menac –Mihalić 2017:96

¹⁵ Usporedi Celinić, Anita: *Napomene o drugim govorima voćanskoga kraja*, u *Fonologiji Rijeke Voćanske i voćanskog kraja (na sjeveru Hrvatskog zagorja)*, 2015, 69-71.

Mijo Lončarić na temelju terenskog istraživanja varaždinskoga gradskog govora, njegove bliže (Sračinec, Nedjeljanec, Trnovec, Zbelava, Biškupec, Turčin) i dalje (Varaždinske Toplice, Tuhovec i Donja Voća) okolice objavljuje rad *Govor Varaždina i okolice* (1988). Lončarić u djelu spominje i obližnje naselje Vinicu¹⁶ napominjući da je u tom mjestu (kao i u Donjoj Voći i Sračincu) pronađen prozodijski sustav koji odgovara sustavu osnovne kajkavske akcentuacije, odnosno Ivšićevu sustavu I,1¹⁷. Osim prozodijskih, spominje i neka vokalska i konsonantska obilježja (sudbina slogotvornog ǰ i stražnjeg nazala, razvoj šva i jata, skupina čr, razvoj *dj, sudbina palatalnog nazala ń, finalnog l)¹⁸. Prema karti kajkavskog narječja s označenim dijalektima (Lončarić 1996:199), ranije spomenuto naselje Vinica pripada varaždinsko-ludbreškom dijalektu. Kada bismo na tu kartu ucrtali Donje Ladanje, ono bi se nalazilo također u području označenom kao varaždinsko-ludbreški dijalekt, ali u neposrednoj blizini bednjansko-zagorskog dijalekta. .

Vesna Zečević u *Fonološkim neutralizacijama u kajkavskom vokalizmu* razrađuje spomenutu pojavu. U svojoj analizi obuhvatila je naselja iz susjedne općine Vidovec: Nedjeljanec i Vidovec. Svrstala ih je u prvu grupu govora u kojoj se fonemske zamjene ostvaruju pretežno u nenaglašenim slogovima. U Vidovcu i Nedjeljancu prisutna je zamjena zatvorenog *o* s *u* i zamjena zatvorenog *e* s *i*¹⁹.

Kada govorimo o varaždinskom govoru, svakako treba spomenuti *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora* autora Tomislava Lipljina. Prvo je izdanje obuhvaćalo 33 406 pojmova, a drugo prošireno 57 360. Drugo opširnije izdanje sadrži *Indeks pojmova* u kojem se nalaze ključni izvorni pojmovi na književnom standardu s kajkavskim sinonimom i brojem stranice u rječniku na kojoj se taj pojam nalazi²⁰. Obradeni je gradski govor pod velikim utjecajem standardnog književnog jezika, pa i sam Lipljin navodi u predgovoru da postoje razlike u starijem tipu govora i novijem s brojnim inovacijama. Autor je bilježio uglavnom stariji sloj govora, no zabilježio je i noviji tip s

---

¹⁶ Naselje Vinica pripada danas općini Vinica s kojom graniči općina Maruševac. Granica između tih dviju općina nalazi se između sela Donje Ladanje i Gornje Ladanje.

¹⁷ Usporedi Lončarić 1988:479.

¹⁸ Usporedi Lončarić 1988: 481-485.

¹⁹ Usporedi Zečević 1993: 80.

²⁰ Lipljin, Nina: *Predgovor drugom proširenom izdanju*. U Lipljin, Tomislav. *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora*, 2013, Varaždin: Stanek Media, str.3.

naznakom da je noviji²¹. Arhaične i inovativne razlike možemo pratiti na svim razinama. Na fonološkoj razini uočljiva je dvojaka realizacija kontinuantne stražnjeg nazala u *o/u* (*boxa ili buxa*). Na mjestu je suglasničkog skupa **dj* moguća realizacija suglasnika *j* ili $\frac{z}{z}$ (*meja ili meža*)²².

Iako se ni u jednom od spomenutih radova ne opisuje govor Donjeg Ladanja, u svakome se od njih nalaze informacije koje itekako mogu pomoći pri opisu fonoloških obilježja spomenutog govora.

---

²¹ Lipljin 2013:4

²² Maresić 2003: 190.

4. METODOLOGIJA RADA

Ovaj je rad nastao na temelju analize dijalektološke građe prikupljene u više navrata terenskim istraživanjima na području Donjeg Ladanja u razdoblju od rujna 2018. do veljače 2019. Terensko prikupljanje građe podrazumijevalo je snimanje spontanog govora i ispitivanje frazeološke građe frazeološkim upitnikom. Pošto postoji mogućnost da se u govoru nalaze razlike kod starijih i mlađih ispitanika, ispitanici²³ pripadaju različitim dobnim skupinama: K.K. (r. 1937), K.K. (r. 1945), J.K. (r. 1962), K.K. (r. 1962), V.K. (r. 1963), M.K. (r. 1964), S.K. (r. 1968), I.K. (r. 1986) i P.K. (r. 1995).

Upitnik za frazeme sastavljen je pomoću *Frazeologije križevačko – podravskih kajkavskih govora s rječnicima*²⁴ autorica Jele Maresić i Mire Menac – Mihalić i *Hrvatskoga frazeološkog rječnika*²⁵. Ispitanicima su bila dana značenja frazema, a oni bi čuvši značenje izgovorili sam frazem i rečenicu u kojoj je upotrijebljen. Prikupljajući frazeološku građu, točnije rečenice s upotrebom konkretnog frazema, upotpunila se građa prikupljena snimanjem spontanog govora, stoga se u primjerima frazema mogu naći potvrde fonoloških obilježja mjesnog govora Donjeg Ladanja. Naravno, vrijedi i obrnuto: u snimkama spontanog govora zabilježeni su frazemi.

Analiza fonologije mjesnog govora Donjeg Ladanja napravljena je na temelju spomenutog korpusa prema već utvrđenim principima izrade fonoloških opisa. Svaki se fonološki podsustav (vokalizam, konsonantizam i prozodija) opisuje sinkronijski (inventar jedinica, njihova realizacija i distribucija) te dijakronijski (podrijetlo jedinica). Kod analize podrijetla polazi se od starohrvatskog fonološkog sustava, ponekad i od praslavenskog (prozodija i vokalizam).

Frazeološki se opis sastoji od strukturne i semantičke analize prikupljenih frazema. Svi se prikupljeni frazemi nalaze u rječniku frazema koji je priložen radu.

---

²³ Navodim samo njihove inicijale i godine rođenja zbog zaštite osobnih podataka.

²⁴ Maresić, Jela i Menac – Mihalić, Mira: *Frazeologija križevačko – podravskih govora s rječnicima*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008 .

²⁵ Fink, Arsovski, Željka, Menac, Antica, Venturin, Radomir: *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.

5. FONOLOŠKI OPIS

5.1. VOKALIZAM

5.1.1. Inventar

Dugi vokalizam		Kratki vokalizam	
i	u	i	u
ie	uo		
		ɛ	ɔ
ɛ		ɛ	
a		a	

Kao nosilac sloga pojavljuje se ɾ: *kɪf*, *xɾbɛt* 'leđa', *vɾx*, *dɾžɛti*, *xmɾu* (gl. prid. radni m.r.), *spɾɪxla* (gl. prid. radni ž.r.), *xɾptá* (G jd.), *dɾf* (G mn.)

Sustav nenaglašenih vokala:

i	u
īe	ūo
ɛ	
a	

5.1.2. Realizacija

Vokal *a* izgovara se kao srednje *a*, no pod dugim se naglaskom može pojaviti blago zatvoren izgovor: *sānceɟ*, *bāba*, *gusāk* 'mužjak guske', *racāk* 'patak'

Diftonzi *ie* i *uo* mogu se ostvariti u rasponu od srednjih [ie], [uo] do otvorenih [iɛ], [uɔ]. Razlike su u njihovoj realizaciji prisutne kod istih govornika.

Razlike u realizaciji prisutne su i kod nenaglašenog *u* koje se može realizirati u rasponu od *u* do *ɔ* kada se nalazi u otvorenoj ultimi: *vɛkšu* / *vɛkšɔ* / *vɛkšɔ*.

Vokal *u* će se u pojedinim riječima (*vũxu, vũra, vũsnica, vũš, pũcica*) izgovarati blago labijalizirano.

5.1.3. Distribucija

Oblik za prvo lice jednine prezenta glagola *biti* može glasiti: *sam, sãm, sem*. Mlađi stanovnici koriste oblik *sam*, a stariji oblike *sãm* i rjeđe *sem*. Alofoni [ã] i [e] kao alofoni fonema *a*, pojavljuju se samo u spomenutom gramatičkom obliku.

U prefiksu *raz-* vokal *a* prelazi u *ę*: *řęzdilĩti* 'razdijeliti', *řęzdilęna*, *řęzĩti sę* 'razići se', *řęskinãli su* 'raskinuli su', *řęstupiti* 'rastopiti', *řęzvuziti* 'razvoziti', *řęšćĩnĩti*²⁶.

Dugo *i* u većini će slučajeva dati *i*, no ako se nađe ispred *r* u riječima koje dolaze iz drugih jezika, postoji mogućnost da će se zamijeniti diftongom *i^e*: *kĩmpĩęr*²⁷, *purĩęr*²⁸, *taĩęr*²⁹, *uficĩęr*³⁰. Takva promjena nije provedena u riječima *cĩrkva, pastĩr* jer te riječi svoje podrijetlo vuku iz praslavenskog³¹. Zabilježen je jedan primjer u kojem je *i* u nenaglašenom položaju u prefiksu prešlo u *ę*: *preępuviędãti*. Uz navedeni se oblik u istoj mjeri koristi oblik u kojem nije došlo do promjene: *pripuviędãti*. S obzirom da je spomenuta promjena tipična za govore Voće (usp. Celinić: 2015:43), pretpostavljam da se takav oblik udomaćio u govoru Donjeg Ladanja kao posljedica interakcije njihovih stanovnika.

Nenaglašeni vokal *o* se gubi u finalnoj poziciji u priložima: *kãk, kãm, tãm, nikak, sĩkak, unãk, uvãk, naxuõpak*.

---

²⁶ Značenje glagola: nakon klanja očistiti utrobu pernatim životinjama, dakle izvaditi sve unutrašnje organe (iznutrice).

²⁷ Riječ je potekla od njemačke riječi *Grundbirne*, odnosno iz dijalekatskih oblika kao što je *grunbir*. (Usporedi Gluhak1993: s. v. *krumpir*).

²⁸ Riječ *purĩęr* dolazi iz njemačkog jezika (*Purtier*), a prisutna je i u slovenskom: *portir*. (Usporedi Snoj 2009: s.v. *portir*).

²⁹ Prema Gluhaku (1993: s. v. *tanjur*) oblik *tanjir* došao je (preko **taljir*) iz tal. *tagliere*, a u toj je riječi sufiks *-or* zamijenjen francuskim *-iere*.

³⁰ Snoj (2009: s. v. *oficir*) navodi kako je riječ *oficir* u slovenski došla preko njemačkog (*Offizier*) iz francuskog (*officier*)

³¹ Usporedi Gluhak 1993: s. v. *crkva* i Gluhak 1993: s. v. *pasti* jer je riječ *pastir* nastala od te riječi.

Kao rezultat tendencije nezapočinjanja riječi samoglasnikom, dolazi do gubitka početnog samoglasnika (*lěktrika, putěka*) i do pojave proteze *v-* ispred stražnjojezičnih vokala (*vũxu, vučiti, vũra, vũski, vògiu* 'ugao', *vòglen* 'ugljen'). U riječima koje započinju slogotvornim *r* pojavljuje se proteza u obliku *x*: *xrži, xržá, xržãvo*.

Od fonoloških neutralizacija prisutna je *o:u* kada se *o* nađe ispred nazala: *ùn* 'on', *unu* 'ono', *únda* 'onda', *únak* 'onako'.

5.3.4 Podrijetlo³²

Naglašeni vokali

a	< polazno dugo <i>ā</i> : <i>māst, jājce</i> 'jaje', <i>trānik</i> 'livada', <i>xrāst, lās</i> 'vlas',
	< polazno kratko a: <i>dāvá, bábá, kráva, káčá</i> 'zmija', <i>spáti</i> 'spavati', <i>peľ'áti</i> 'voziti', <i>lákít</i> 'lakat'
	< <i>ī</i> u riječi <i>sānce</i> 'sunce'
	< <i>q</i> u ishodišnom * <i>nq</i> slogu glagola: <i>vmiknāti se</i> 'maknuti se', <i>vugnāti se</i> 'maknuti se', <i>zaklənāti</i> 'zaključati', <i>puđvugnāti</i> 'podvrnuti',
ę	< polazno dugo <i>ē</i> : 3.l.jd.pz <i>peččē, tēčik</i> 'tetak', <i>žēnska</i> , N mn. <i>rēbra, zēl'e</i> 'kupus', <i>jēš</i> 'jež'
	< polazno kratko e: <i>mēne, tēbe, sēsti</i> 'sjesti', <i>vēčer, sē</i> 'sve', <i>vēl'a</i> 'valja'
	<polazno dugo <i>ē</i> : <i>rēp, jētra, zējti</i> 'uzeti', G mn. <i>pinēs</i> 'novaca', <i>mēsu</i> 'meso', <i>guvēdina</i> 'govedina'
	< polazno kratko ę: <i>zēt, telē, prēsti, mēfki</i> 'mekan', <i>klējti</i> 'psovati', <i>jezik</i>
ę	< <i>ə</i> u kratkom naglašenom slogu: <i>cęc</i> 'dojka', <i>muzėu</i> 'čir', <i>mėgla</i> 'magla', <i>vrabęc</i> 'vrabac', <i>vės</i> 'sav', <i>mėša</i> 'misa'
	< <i>ě</i> u kratkom naglašenom slogu: <i>dět</i> 'djed', <i>mėstu</i> 'mjesto', <i>urėx</i> 'orah', <i>dėca</i> 'djeca', <i>sidėti</i> 'sjediti', L jd. <i>glavė</i>

³² Neki primjeri razvoja vokala, prozodijskog inventara i konsonantizma ciljano su ispitani prema onima zabilježenima u literaturi: Celinić, Anita: *Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskog zagorja)*; Lončarić, Mijo: *Prozodija*, u *Kajkavsko narječje*, 1996:43-45; Malnar, Marija: *Fonologija govora Tršća u Gorskom kotaru*. Za potvrdu podrijetla pojedinih riječi korišteni su *Hrvatski etimološki rječnik* (Gluhak 1993) i *Slovenski etimološki slovar* (Snoj 2009).

ie	< ə u dugom naglašenom slogu: <i>tīē</i> 'taj', <i>dīēn</i> 'dan', <i>pīēsji</i> 'pasji', gl. prid. radni <i>cvīēla</i> , <i>z nakīēu</i> 's poda'
	< ě u dugom naglašenom slogu: <i>črīēvu</i> 'trbuh', 3.1.jd. pz. <i>zīēšę</i> , gl. prid. radni <i>sidīēla</i> , <i>vmrīēti</i> 'umrijeti', <i>dīēu</i> 'dio', gl. prid. radni <i>štīēla</i> 'htjela', <i>rīēč</i> 'riječ'
i	< polazno dugo ī: <i>bīk</i> , 3. 1.jd.pz. <i>kipī</i> 'kipjeti', <i>svījšku</i> 'svinjsko', <i>žīr</i> , 1. 1.jd.pz. <i>žmirīm</i> , inf. <i>udīti</i> 'otići'
	< polazno kratko i: <i>nīka</i> 'ništa', <i>nīgdi</i> 'nigdje', <i>nīščę</i> 'nitko', <i>rit</i> 'stražnjica', <i>kuprīva</i> 'kopriva', 1.1.jd. pz. <i>idęm</i> , <i>čętiri</i>
	< ě u naglašenom slogu ispred nazala u riječi <i>sim</i> 'ovamo'
o	< o u kratkom naglašenom slogu: <i>sōli</i> , <i>mliēkō</i> , <i>kōza</i> , <i>gōsti</i> , <i>tōpula</i> 'topola'
	< o u kratkom naglašenom slogu: A jd. ž.r. <i>sęstrō</i> , <i>šalatō</i> , <i>ublōk</i> 'prozor', <i>rōbača</i> 'majica' i 'haljina'
	< ǫ u kratkom naglašenom slogu: <i>bōxa</i> 'buha', komp. prid. <i>dōkši</i> 'dulji', <i>pōx</i> 'puh'
uo	< polazno dugo ō: <i>duōjti</i> 'doći', <i>kūōža</i> 'koža', <i>kūōst</i> 'kost', <i>kūōla</i> 'kola', <i>nūōs</i> 'nos', <i>gruōzdję</i> 'grožđe'
	< o u dugom slogu: <i>zūōbi</i> 'zubi', <i>rūōža</i> 'ruža', <i>žęluōdic</i> 'želudac', I jd. ž.r. z <i>sęstruō</i> 'sa sestrom', z <i>jędnuō</i> 's jednom'
	< ǫ u dugom naglašenom slogu: <i>sūōza</i> 'suza', <i>kūōk</i> 'kuk', <i>pūōš</i> 'puž', <i>vūōk</i> 'vuk'
u	< polaznog dugog ū: <i>plūča</i> , <i>vūxu</i> , <i>žūu</i> 'žulj', 3.1.jd. pz. <i>kūxa</i> , <i>xrūška</i> 'kruška'
	< polaznog kratkog u: <i>kūp</i> , <i>zūtra</i> 'sutra', <i>mūjčik</i> 'mačić', <i>drūgač</i> 'drugačije', <i>vūjc</i> 'ujak', <i>vūjna</i> 'ujna'

Naglašeni slogotvorni sonant

ɾ	< ɾ: <i>kɾf</i> , gl.prid. radni m.r. <i>xmɾju</i> , <i>xɾš</i> , <i>vɾx</i> , G mn. <i>dɾf</i> , gl. prid. radni ž.r. <i>spɾxla</i> ,
---	--

Nenaglašeni vokali

a	< a: <i>platnò, ulòqfka</i> 'olovka', <i>káva, pláfta</i> 'plahta'
	< q u ishodišnom *nq slogu glagola <i>utjgnati</i> 'otrgnuti', <i>zdignati</i> 'dignuti', <i>puginati</i> 'poginuti'
	< sekundarno ə u nenaglašenom obliku 1. l. jd. pz. glagola biti <i>sam</i>
ę	< sekundarno ə ispred r: <i>dòber, vèter</i> 'vjetar', <i>gràber</i>
	< e: <i>sęłò, kámęn, zakl'ęnáu, večęrja, pęł'ati, sęstrá</i>
	< polazno kratko ę: <i>mę, sę, jezik, ròčę</i> 'ručke', <i>jęmáti</i> 'uzimati', <i>vímę</i>
ie	< ě u dugom nenaglašenom slogu: <i>mliěkò</i> 'mlijeko', <i>gniēzdò</i> 'gnijezdo', <i>biēliti</i> 'guliti', <i>viēnęc</i> 'vijenac', <i>priēlás</i> 'prijelaz'
i	< ə u nenaglašenom slogu: <i>dędik, osimnájst</i> 'osamnaest', <i>vųgurik</i> 'krastavac', <i>pixáti</i> 'dirati', <i>sędim</i> 'sedam'
	< ě u nenaglašenom slogu <i>bilájęk</i> 'bjelanjak', <i>męni, čòvik</i> 'čovjek', <i>slipíc</i> 'sljepić', L mn. <i>f pòli</i> 'u polju', L jd. v <i>vųxi</i> 'u uhu'
uo	< q: <i>sūòdęc</i> 'sudac', <i>pūógá, vruòčę</i> 'vruće', <i>sūòsęt</i> 'susjed', <i>pusūòditi</i> 'posuditi'
u	< u : <i>vugnáti</i> 'maknuti', L jd. <i>na láktu, sniēgu</i> 'snijegu', I z <i>ludmí</i> 's ljudima'
	< o: <i>dvuriščę</i> 'dvorište', <i>prudąti</i> 'prodati', <i>kubila</i> 'kobila', G jd. <i>kuřá</i> 'konja', <i>nuřá</i> 'noža', <i>ubęt</i> 'objed', <i>uná</i> 'ona'
	< q: <i>glávuvu, gusqk, gólup,</i>
	< l: <i>dužina, jqbuka</i>

Nenaglašeni slogotvorni sonant

ř	< ř: <i>xřžqti, dřžqti, dřvá</i>
---	----------------------------------

5.2. PROZODIJA

5.2.1 Inventar

Inventar se sastoji od tri akcenta: kratki ' , cirkumfleks ^ , akut ~ i od jedne nenaglašene dužine ¯ .

5.2.2 Realizacija

U slogu s cirkumfleksom prisuta je silazna intonacija, a u slogu s akutom uzlazna.

U kratkom naglasku nema opreke po kvaliteti.

5.2.3 Distribucija

Kratki se naglasak može naći u svim položajima u riječi: na jedinom slogu (*niš*, *zlò*, *křf*), otvorenoj i zatvorenoj ultimi (I mn. *dicò*, G jd. *šalatè*, *suòdèc*, *ruòbèc*), penultimi (*nèmaš*, *dènis*, *dèdik*, *nòči*, *vèkšu*, *nacièpàli*), antepenultimi (gl.prid. radni ž.r. *udgòila*, *viditi*, *dèlati*, *kúpica*, *bàbica*) višesložnih riječi.

Akut također može doći u svim položajima u riječi (D jd. *xřptu* 'leđima', gl. prid. radni m.r. *ĩšiu* 'išao', I.l.jd. pz. *zřbim* 'zaboravim', G jd. *glavřtice*, *kurřze* 'kukuruza', gl.prid.radni m.r. *zatrobřu* 'zatrubio', *pinš*, I jd. *svèčejřm* 'hrana koja se posvetila u crkvi na Uskrs') dok postojanje cirkumfleksa nije potvrđeno u ultimi (G mn. *dřf* 'drva', *liřt* 'godina'; *mřst*; pridjev *sřm*; G jd. *rěda*; gl. prid. radni *ublěkla* 'obukla', *šřvala*, *zřdřli*, *imřla*, *pukazřu*).

Nenaglašena se dužina može naći samo u prednaglasnom položaju, dakle u penultimi ili slogovima ispred nje. Nenaglašena se dužina javlja na slogovima u kojima se nalaze nenaglašeni diftonzi i ispred kratkog naglaska: *gnièzdò*, *diètè*, *suòdèc*, *nacièpàli*, *křmpièrà*. Prednaglasne su dužine zabilježene i ispred akuta *žřjã*, *křmã*, *bilãjěk*, *žutãjěk*, *vrãbèc*, *vrãpcř*, *zřtèc*, *sřbèti*. Ponekad se na mjestu dužina ispred akuta čuje samo kratak udar (ovisi o tempu govora kod ispitanika).

Kod osobnih se i povratnih zamjenica može primijetiti pomicanje naglaska na proklitiku: *nã sè*, *vù mè*, *pri mèni*, *zã jènga*.

U govoru se zabilježene prozodijske dublete: *nigdàr* - *nřgdar*; (*v*) *drèku* - *drěku*; (*na*) *pamèti* - *pãmèti*; (*k*) *plutù* - *plòtu*; *zurjèm* - *zòrjèm*; (*na*) *glavè* - *glãvi*. Primjeri koji imaju naglasak na ultimi ili penultimi čuvaju starije akcenatsko stanje u govoru, a primjeri s naglaskom na početnom slogu pripadaju novijem akcenatskom stanju. Spomenute dublete koriste i mlađi i stariji

ispitanici, samo što će stariji ipak češće upotrijebiti oblik s naglaskom na ultimi ili penultimi, a mlađi će češće naglasiti riječ na početnom slogu.

5.2.4. Podrijetlo

' < polaznog "	na jedinom slogu: <i>tič̣, zlò, pět, šěst, dèd, lùk, pès</i>
	na otvorenoj ultimi s prednaglasnom kračinom: pz. 3.l.mn. <i>bulè; sèlò</i> ; G jd. <i>sèlà, kulà, stulà, sèstrè</i> ; A jd. <i>sèstrò</i>
	na otvorenoj ultimi s prednaglasnom dužinom: <i>diēṭ, gniēzdò, mliēkò, zviēzda, puōti</i>
	na zatvorenoj ultimi s prednaglasnom kračinom: <i>jèzik, putòk, pijàc, ubèt, lunèc, ucèt</i>
	na zatvorenoj ultimi s prednaglasnom dužinom: <i>ruōbèc, suōdèc, tvuōrèc</i>
	na penultimi: <i>dénis, bàba, cèsta, mèstu, pixàti, pèsik</i>
	na penultimi s prednaglasnom dužinom: 3.l. mn. pz <i>siēč̣èdu</i> 'sijeku', gl. prid. radni m.r. mn. <i>naciēpàli</i> 'nacijepali'
	na antepenultimi i slogovima ispred: <i>viditi, dèlati, kùpica, bàbica</i>
^ < polaznog ^	na jedinom slogu: <i>riēč̣, zuōp, č̣riēp, kliēt, múoš, làs, G mn. bāp, rāc, flāš; māst, kvās, sūou, nuōc̣, gnuōj, kuost</i>
	na penultimi: <i>mèsu, ruōka, č̣riēvu, pijāni, kuōčka, siēnca, sānce, vèč̣èrja, č̣riēsja, škārjè, kíkla, kuōža, kuōra, mèla, svāja.</i>
	na antepenultimi i slogovima ispred: <i>nīziša</i> , I jd. <i>jābuku</i> ; 1.l.mn. pz <i>pubīramu</i> 'skupljati', 2.l. mn. pz <i>vidite</i> .
~ < polaznog ~	u jedinom slogu: <i>rēp, kuōt, stuōp, puōš, xruōšc̣, žūu</i>
	na zatvorenoj ultimi: <i>racāk, gusāk, kuvāc̣, purān, pužerūx, D mn. kujōm, ludēm, 1.l.jd. pz žmirīm, 2.l.jd. pz krič̣iš</i>
	na otvorenoj ultimi: <i>kustjē, smētjē, G jd. sèstrè; 3.l.jd. pz biži, sidī; 1.l.mn. pz lètimò, beč̣imò; 2.l.mn. pz ḍžitē, kaditē; 3.l.mn.pz ṣybidò, ḍžidò</i>
	na penultimi: <i>pērjè, driēvjè, G jd. vūxa; G mn. zuōbi, duōjti</i> 'doći', <i>ziti</i> 'izaći', <i>zējti</i> 'uzeti', <i>utpriēti</i> 'otvoriti'; prid. <i>kisič̣lu, siruōva, kuōzji, vruōca, piēsji</i> ; redni brojevi <i>uōsmi</i> 'osmi', <i>dèvèti, stuōti</i> 'stoti'

	na antepenultimi i slogovima ispred: gl. prid. radni ž.r. <i>bižala, kupivala, ględila</i>
--	--

5.3. KONSONANTIZAM

5.3.1. Inventar

- sonanti	- opstruenti
m	p b f
v l r n	t d
j (j) (ń)	c s z
	ʒ
	ʒ̣
	ć š ž
	k g x

Foneme *l* i *ń* mogli bismo nazvati rubnim fonemima, pošto se pojavljuju samo u određenim riječima (*lúdi*, *grmúovlę*, *kúovlę*, *neizdržljivo*, *makuvńęća*, *ureńńęća*, *kõrńaća*, *grńńę*, *knńęę*, *ńęmńęka*) i to pod utjecajem standarda.

5.3.2 Realizacija

Fonem *n* ostvaruje se ispred *k* i *g* kao alofon [ŋ] : *bręńķę*, *japńķkicę*, *jęńęa*, *fńęrunęę*, *ńńķa*, *Zdęńķu*, *Brńńķu*, *Brńńķa*.

Fonem *l* može se izgovarati malo mekše ispred prednjojezičnih vokala *e*, *e*, *ie*: *ml'ieķõ*, *ćmęl'e*, *cipel'e*, *źl'iep*.

Prijedlog *z* 's/sa' ostvaraju se ispred bezvučnih šumnika kao [s]: *Tak ja imam brńęę s tuo gńmadju*. Zanimljiva je pojava oblik *źńo* 's njom', u kojem je vjerojatno došlo do jednačenja po mjestu tvorbe kada je još bio prisutan oblik za zamjenicu *ńom*. Potom je došlo do prelaska palatalnog nazala *ń* u nazalni palatal *ṇ́*.

Slična je situacija kod oblika *źńih* 'iz njih' gdje je također došlo do jednačenja po mjestu tvorbe kada je oblik za genitiv množine zamjenice glasio *ńih*, a potom je došlo do prelaska *ń* u nazalni palatal *ṇ́* (*Sę mńreś źńix dęlati*). U govoru su zabilježeni primjeri u kojima je došlo do redukcije nazalnog *ṇ́* (*źńih* > *źńih* > *źńih*): *Nika nę bu źńih*.

5.3.3 Distribucija

Zvučni su se konsonanti zamijenili sa svojim bezvučnim parnjacima u finalnom položaju ispred stanke: *pinêš* 'novca', *put* 'pod', *zuōp*, *pluk*, *gōlup*, *puōš* 'puž', *grōp* 'grop', *jêš*, *žl'ēp* 'žlijeb', *beṭêk* 'bolest', *kriš* 'križ', *grōst* 'grozd', *dêšč* 'kiša'.

Postojanje fonema ʒ zabilježeno je samo u sljedećim primjerima: *oʒgura* 'od gore', *uʒgōr* 'od gore'

Fonem ʒ se pojavljuje u posuđenicama (*džêzva*, *džêmpêr*, *džêm*), ali i u riječima poput *ružžiti*, *zvižžem*, *dižžq* (G jd. od *dêšč* 'kiša'), *tužju*.

Palatalni je lateral *l* u većini slučajeva depalataliziran: *lêtu*, *zêmla*, *l'iek*, *zêl'e*, *pòl'e*, *piluvina*, *valêk*. Sonant *n* u pojedinim se primjerima depalatalizirao i prešao u *n*: *knîge*, *Nêmačka*, *sriêdni* 'srednji', *gūōrni* 'gornji', *spuōdni* 'koji se nalazi ispod', *dūōuni* 'donji'. No u većini slučajeva na mjestu *n* dolazi do pojave palatala *j*³³: *urehjqāča* 'orehnjača', *makuvjqāča* 'makovnjača', *škōrji* 'čizme', *vřxje* 'vrhnje', *kúxja* 'kuhinja', *žutājêk* 'žutanjak', G jd. *jê* 'nje', D jd. *jé* 'njoj', I jd. *ž juō*. U pojedinim se primjerima ponekad pojavljuje palatal *j*, a ponekad blago nazalan palatal *ǰ*: *črîešja* 'trešnja', *grāje* 'granje', *kurjāča* 'kornjača', G jd. *vājkuša* 'jastuka', *svījsku* 'svinjsko'³⁴. Kod mlađih su govornika prisutni oblici u kojima se čuva *n* (*makuvnāča*, *urehnāča*, *kōrnāča*, *grāne*, *knîge*, *Nêmačka*). Drugi proces koji se javlja je rastavljanje na slijed nazala i *j*, dakle s osamostaljenjem, fonologizacijom palatalnog elementa, u obliku *j*, i to s anticipacijom *j*, dakle u slijed *jn*³⁵. Primjer za takav proces je riječ *lājnski* 'lanjski', *strājnski* 'stran'. U početnom se položaju slijed *jn* rastavlja metatezom idućeg vokala u primjerima *nēga* > *jēnga*, *nēgov* > *jēnguf*³⁶.

Sonant *l* se u finalnom položaju ostvaruje kao dvousnjeni spirant *u*, N jd. *stōu*, *pêpeu*, *kutêu*, *s'ōu*, *dîeu*, ali G jd.: *stulâ*, *pêpela*, *kutlâ*, *sōli*, *dielâ*. Imenice *čmêla* i *cipeła* čuvaju *l* u svim padežima (*čmêle*, *cipele*, *čmêli*, *cipeľi*...) osim u G mn. (*čmêu*, *cipeu*), ponovno zbog finalnog položaja spomenutog fonema. Takvu razliku u distribuciji možemo primijetiti kod glagolskog pridjeva radnog muškog roda u jednini: *dōšiu*, *pukāzau*, *spîu*. S obzirom na to da se kod glagolskog

³³ S obzirom na napisano, nimalo ne čudi činjenica da izvorni govornici svoje naselje nazivaju *Dūōunu Lādaje*.

³⁴ Usporedi Celinić 2015:67.

³⁵ Lončarić, Mijo : *Konsonantizam*, u *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb 1996., str. 93.

³⁶ Usporedi Lončarić 1996:93.

pridjeva radnog ženskog i srednjeg roda u jednini sonant nalazi u nefinalnom položaju, nije prisutno *u*, nego *l*: *dòšla/ dòšlu, pukâzala / pukazâlu, spîla / spîlu*. Potvrđena su i odstupanja od spomenutog pravila, naime u riječima *Séunîk* 'ime naselja u blizini: Selnik' i *bòuši* 'bolji' ipak je došlo do zamjene *l* sa *u*, vjerojatno zbog pozicije ispred suglasnika. Dvojaki su oblici prisutni kod riječi 'učitelj' *učîteu / učitel* i 'kralj' *krâl / krâu*.

Sonant *v* se ispred bezvučnih opstruenata i na kraju riječi ponaša kao opstruent, dakle obezvučuje se: *kîf, ôfca, čîf, krôf, G mn. jęzikuf, bikôf, vu^lôf, žerjâfka, drâfski, f xîži*. Sonant *v* u inicijalnom položaju u pojedinim riječima ispada (*lâs* 'vlas', *si* 'svi', *sę* 'sve', *zęjti* 'uzeti') dok se u drugima čuva (*vrîemeę, vęter, vęruvati, vęra, vręća*). Do ispadanja sonata dolazi ako je *v* dio skupova *tvr, svl, svr*, što je vidljivo u primjerima *čęttik* 'četvrtak', *tđdi* 'tvrđ', *tđdajęk, tđduglâf, slâcim* 'svlačim', *slâciônica, srâka* 'svraka', *sđdlô, sđbî* 'svrbi'. Gubljenje fonema *v* u skupu *vt-* zabilježeno je samo u riječi *tórk* 'utorak'. U primjerima *duvęc* 'udovac' i *dúvica* 'udovica' došlo je do pojednostavljanja suglasničke skupine *vd*.

Čuva se stari suglasnički skup *čr*: *črîevu, črîešja, čîf, čjmu*.

U sekundarnoj skupini *těj* nije došlo do jotacije, stoga je prisutna u *vilitę* 'proljeće', *lîstę* 'lišće', *smętję* 'smeće', *kustję* 'kosti'.

Iako je razvoj **d'* i **zd'* u jednom dijelu kajkavskih govora jednak, u govoru Donjeg Ladanja to nije tako. Kada je **d'* samostalno razvit će se *j*, kao u primjeru *męja*. U skupini **zd'* dolazi do pojave *žž*: *ružžiti, zvižžem, dižžâ* (G jd. od *dęšč* 'kiša').

Velar *x* (*h*) se većinom čuva u početnom položaju: *xîža, xrbęt, xrûška, xlâčjak* 'remeni'. No, u prezentskim oblicima glagola *štęti*³⁷ 'htjeti' početno se *x* gubi (*ôčem, ôčęš, ôčę, ôčem, ôčęte, ôčęju/ôčędu*). Fonem *x* čuva se u srednjem slogu (*bôxa, múxa, pixâti, snęxa*). U finalnom se položaju u većini slučajeva čuva (*grâx, pužerûx, vļx, G mn. vûx, tļęx*), no u lokativu množine imenica, *x* daje *j*: *v rukâj. na nugâj, pu kâvâj, f xîžâj*.

Skup *xv-* se pojednostavljuje, odnosno prelazi u *f* u riječima *fâla, faliti*,

³⁷ Oblik dolazi od *prasl. *xotęti*. Došlo je do palatalizacije (*x* se promijenilo u *š* pod utjecajem *ę*), a potom do ispadanja *o*.

U skupu *xt-* dolazi do prijelaza *x* u *š* kod glagola *štětī* 'htjeti' : *štīēla*.

U skupu *xr-* ponekad se gubi spirant *x*, stoga je na terenu prisutno supostojanje oblika koji čuvaju izgovor spiranta, vjerojatno pod utjecajem standarda: *utxranīti*, *sxranīti* i oblika koji ne čuvaju njegov izgovor : *utrânīla sam*, *srânīla sam*.

U skupu *-xk-* ponekad *x* prelazi u *f* : *žmēfki*, *mēfki*. Međutim, zabilježeno je supostojanje oblika *žmēxik* u kojem je došlo do metateze s vokalom što slijedi nakon skupa *-xk-* .

U skupovima *kt*, *gt*, *pt* dolazi do promjene prvog člana skupa (*k*, *g*, *p*) u *f* što je vidljivo u primjerima: *nōfti*, *l'ēfku*³⁸, *ftiček*. U govoru je potvrđen i oblik *tīček* u kojem je došlo do pojednostavljanja suglasničke skupine *pt > t*, no u govoru je zabilježeno supostojanje svih triju oblika *ptič*, *ftič* i *tīč*.

Osim kao rezultat pojednostavljanja skupa *xv*, fonem *f* javlja se u riječima kao što su *frīžidēr*, *fl'ētna*, *frīšku*, *fīerunęę*, dakle u posuđenicama.

Posebno je zanimljiva promjena u kojoj fonem *k* ispred bezvučnih konsonanta prelazi u *x*, a potom se *x* mijenja u *š*. Riječ u kojoj dolazi to takve promjene je *nīščę* (*nitko > nixčę > nīščę*)

Pojednostavljanje suglasničkih skupina zastupljeno je kada se one nađu u okruženju određenih fonema ili na određenoj poziciji u riječi. Na početku monema dolazi do ispadanja *g* ispred *d* : *de* 'gdje' , *da* 'kada'. Kada se fonem *d* nađe pokraj fonema *n*, dolazi do redukcije *d*, kao u primjeru *jėdno > jėno*.

---

³⁸ *psl. *Лѣгкѣ* < *lęgku* < *lęfku*

5.3.4. Podrijetlo

<i>v</i>	< <i>v</i> : <i>vûš</i> 'uš', <i>vlēci</i> 'vući'
<i>j</i>	< u skupovima <i>taj</i> (*táj), <i>daj</i> (*dáj): <i>lístjē</i> , <i>gruōzdjē</i>
	< <i>n</i> nakon fonologizacije palatalnog elementa s antipacijom <i>j</i> : <i>kōj</i> 'konj'
	< <i>d'</i> : <i>žejā</i> , <i>mēja</i> , komp. prid. <i>mlājša</i> 'mlađa', <i>slājša</i> 'slađa', <i>svāja</i> 'svađa', <i>sāje</i> , <i>žejēn</i> 'žedan'
	< <i>i</i> u konstrukcijama glagola <i>iti</i> : <i>dūōjti</i> , <i>prējti</i>
	< praslavensko * <i>r'</i> u riječima <i>večērja</i> , <i>škārje</i> , <i>ōrjem</i>
<i>l</i>	< kao rezultat depalatalizacije : <i>zēmla</i> , <i>prijātēl</i>
<i>r</i>	< <i>ž</i> u intervokalnom položaju kod prezenta glagola moći : <i>mōreš</i> , <i>mōremu</i>
	< praslavensko * <i>r'</i> u riječima <i>večērja</i> , <i>škārje</i> , <i>ōrjem</i>
<i>n</i>	< kao rezultat depalatalizacije <i>n</i> : <i>knīga</i>
<i>f</i>	< <i>v</i> na kraju riječi i ispred bezvučnih suglasnika : <i>kīf</i> , <i>ōfca</i>
	< pojednostavljivanje skupine <i>xv</i> : <i>fāla</i>
	< <i>k</i> u skupini <i>kt</i> : <i>nōfti</i>
	< <i>p</i> u skupini <i>pt</i> : <i>fīčēk</i>
<i>č</i>	< <i>č</i> : <i>čētītik</i> , <i>čōba</i> 'usna', <i>kričāti</i> 'vikati', <i>kluč</i> , <i>čōvik</i> ,
	< <i>t'</i> : <i>pēči</i> , <i>nūōč</i> , <i>čēr</i> , <i>ubēčāti</i> , <i>sviēcā</i> , <i>več</i>
<i>š</i>	< <i>x</i> < <i>k</i> u riječi <i>nitko</i> > <i>nīxcē</i> > <i>nīščē</i>
	< * <i>skj</i> = * <i>stj</i> : <i>dvurīščē</i> , <i>klīščā</i> 'klijesta', 3.l.mn.pz. <i>iščēdu</i> 'traže', <i>kuščīca</i> 'koštica', <i>xrūōšč</i> 'jelenak', <i>ščignāti</i> 'štipnuti', <i>kuščēr</i> 'gušter'
<i>u</i>	< <i>l</i> u finalnoj poziciji : gl. prid. radni m.r. <i>dāu</i> 'dao', <i>učīteu</i> 'učitelj'

5.4. SINTEZA

U većem se dijelu kajkavskih govora refleks poluglasa izjednačio s refleksom jata, a refleks slogotvornog *ǰ* s refleksom stražnjeg nazala, stoga su dobivene dvije jednadžbe koje ne nalazimo ni u jednom drugom slavenskom jeziku: $\check{e} = \text{ǰ}$ i $ǰ = \text{q}$ (Lončarić 1996:71). U mjesnom govoru Donjeg Ladanja također vrijede spomenute jednadžbe.

Refleksi šva i jata u Donjem Ladanju ovise o dužini sloga i naglasku³⁹. Refleks je izjednačenog jata i poluglasa u dugom naglašenom i nenaglašenom slogu ravan dvoglas *ie*: $\check{e} > \text{sid\text{e}la, bi\text{e}li, bi\text{e}liti$; $\text{ǰ} > \text{d\text{e}n, z naki\text{e}u}$. U kratkom naglašenom slogu izjednačeni jat i šva dali su zatvoreno *e*: $\check{e} > \text{ur\text{e}x, m\text{e}stu, f s\text{e}l\text{e}$; $\text{ǰ} > \text{kut\text{e}u, d\text{e}š\check{c}, uc\text{e}t, v\text{e}s}$. Međusobno izjednačeni jat i šva u nenaglašenom su slogu dali *i*: $\check{e} > \text{č\text{o}vik, d\text{o}li, g\text{o}ri, pu\text{o}lik$; $\text{ǰ} > \text{v\text{u}gurik, cu\text{z}ik, l\text{a}kit}$.

Od navedenog razvoja postoje i odstupanja⁴⁰. Kada je šva dio inicijalne skupine *v̄b*, reflektira se kao *u/ú*⁴¹, odnosno $v\bar{b} > \text{vu/v\text{u}}$: *v\text{u}ni, v\text{u}n, v\text{u}š, v\text{u}snica, v\text{u}xu, v\text{u}ra*. U riječima *d\text{o}ber, v\text{e}ter, gr\text{a}ber* sekundarno nenaglašeno šva ispred *r* nije dao *i*, nego *e*. Odstupanje je prisutno i u riječi *sim* 'ovamo', gdje je $\check{e}$ u naglašenom slogu ispred nazala dao *i*⁴².

Refleks stražnjeg nazala *q* i slogotvornog *ǰ* izjednačen je s refleksom etimološkog *o*, ali ovisi o slogu u kojem se nalazi (dugi, kratki naglašeni slog ili nenaglašeni)⁴³. U naglašenom i nenaglašenom dugom slogu *o, q* i *ǰ* izjednačeni su u dvoglas *uo*: $o > \text{r\text{u}ok, k\text{u}ost, b\text{u}osi, gr\text{u}ozd\text{je}$;

---

³⁹ O dužini sloga i naglasku ovise refleksi jata i šva u voćanskom kraju, o čemu piše Celinić (2015: 43-48). U voćanskom kraju *e* izjednačeni refleks jata i šva u dugom slogu biti dvoglas *ie*, u kratkom naglašenom zatvoreno *e*, u nenaglašenom slogu *i*. Odstupanja od spomenutih pravila prisutnija su u voćanskom kraju, nego li u govoru Donjeg Ladanja, a na njih utječe fonemski kontekst (na primjer nazali).

⁴⁰ Odstupanja prisutna u govoru Donjeg Ladanja prisutna su i u govoru voćanskog kraja (usporedi Celinić 2015: 43-48).

⁴¹ Prema Lončariću (1996:69) u zapadnom je perifernom dijelu kajkavskog područja došlo do povišenja niskog difuznog *u*, do njegovog pomicanja naprijed, tj. prešao je u *ú/ü*, kao u slovenskom jeziku. Takvo je pomicanje zabilježeno i u govoru Donjeg Ladanja, ali samo u pojedinim riječima, najčešće onima koje započinju s *vu-*, u slogovima s akutom: *v\text{u}š, v\text{u}snica, v\text{u}xu, v\text{u}ra*, ali i *p\text{u}cica*.

⁴² Postoji mogućnost da je izraz preuzet iz voćanskih govora gdje $\check{e}$ uvijek u naglašenom slogu ispred nazala prelazi u *i* (usp. Celinić 2015:45).

⁴³ Usporedi Celinić 2015:51-52

$\varrho > su\bar{o}d\acute{e}c, r\bar{u}\acute{o}ža, vr\bar{u}\acute{o}č\bar{u}; \int > ku\bar{o}k, v\bar{u}\acute{o}k, p\bar{u}\acute{o}ž.$ U kratkom naglašenom slogu refleksi o, ϱ i $\int$ izjednačen je u zatvoreno ϱ : $o > s\bar{o}li, k\bar{o}kut, k\bar{o}pam; \varrho > A$ jd. $s\bar{e}str\bar{o}, \bar{s}alat\bar{o}, r\bar{o}ba\bar{c}a; \int > p\bar{o}x, b\bar{o}xa, d\bar{o}k\bar{s}i.$ U nenaglašenom slogu o, ϱ i $\int$ dat će u: $o > dv\bar{u}ri\bar{s}\acute{c}\acute{e}, ub\bar{e}t, kub\bar{i}la; \varrho > A$ jd. $gl\bar{a}vu, gus\bar{a}k, i\bar{s}\acute{c}\acute{e}du; \int > j\bar{a}buka, du\bar{ž}ina.$ Iznimka je refleks stražnjeg nazala ϱ koji će u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale u pojedinim riječima, to jest glagolima, dati a : $vmikn\bar{a}ti se, vugn\bar{a}ti se, za\bar{k}l\bar{e}n\bar{a}ti, pudvugn\bar{a}ti, ut\bar{r}gnati, zd\bar{i}gnati, pug\bar{i}nati$ ⁴⁴. U riječi $s\bar{a}nc\bar{e}$ 'sunce' dugo je $\int$ dalo $\bar{a}$ što bismo mogli povezati s nazalom koji dolazi iza, no s obzirom na to da u drugim riječima, s jednakim fonemskim okruženjem ($ku\bar{o}n\acute{e}, v\bar{u}\acute{o}nati, p\bar{u}\acute{o}ni$) ne dolazi do identične promjene, postoji mogućnost da je riječ $s\bar{a}nc\bar{e}$ preuzeta iz voćanskog govora⁴⁵. Promatrajući dvije spomenute jednadžbe, možemo primijetiti jasne paralele. Jednačenja $\acute{e} = \bar{a} i \int = \varrho = o$ ovise o dužini i naglasku sloga u kojem se nalaze, stoga će u dugom slogu dati dvoglas ie ili uo , u kratkom naglašenom slogu određeni zatvoreni vokal e ili ϱ , a u nenaglašenom slogu njihova će se vrijednost izjednačiti s vrijednošću polaznog i odnosno u ⁴⁶. Lončarić (1996:47) upravo različit razvoj vokalizma u naglašenom i nenaglašenom položaju spominje kao jednu od karakteristika varaždinsko-ludbreških govora.

Polazni e i prednji nazal $\acute{e}$ izjednačili su se u fonemu e u naglašenom i nenaglašenom slogu:
 $e > m\bar{e}la, ku\bar{j}\acute{e}; \acute{e} > j\bar{e}tra, pr\bar{e}sti$

Po pravilu će se polazni dugi i kratki i razviti u i ($b\bar{i}k, rit$), no postoji nekoliko primjera u kojima je umjesto toga u slogu s akutom ispred r došlo do razvoja i^e : $k\bar{y}mp\bar{i}r, pur\bar{i}r, ta\bar{i}r, ufic\bar{i}r.$

Zbog jednačenja u kajkavskim govorima često u nenaglašenom slogu dolazi do smanjena vokalskih jedinica (obično na četiri)⁴⁷, no u govoru Donjeg Ladanja nije prisutna takva situacija. Naime, svaki se vokalski sustav sastoji od 6 vokala (dugi: i, u, ie, uo, e, a ; kratki: i, u, e, e, ϱ, a ; nenaglašeni i, u, ie, uo, e, a).

⁴⁴ U voćanskim govorima uvijek će ϱ dati a u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale, a u govoru Donjeg Ladanja takav je refleks prisutan samo u spomenutim glagolima. Usporedi Celinić 2015: 53-54

⁴⁵ U voćanskim je govorima $\int$ dalo $\bar{a}$ u naglašenom i nenaglašenom položaju uz nazale: $s\bar{a}nc\bar{e}, k\bar{a}n\bar{e}, v\bar{a}natni, p\bar{a}ni$ (usporedi Celinić 2015:54).

⁴⁶ Usporedi Lončarić 1988:48

⁴⁷ Usporedi Lončarić 1988:48

Tendencija uklanjanja nekih vokala iz inicijalnog položaja prisutna je i u ovom govoru, stoga se u pojedinim riječima gube početni samoglasnici (*lěktrika*) ili se javlja proteza (v- ispred stražnjojezičnih vokala, odnosno x- ispred slogotvornog *ʃ*)⁴⁸.

Inventar prozodema čine tri naglasaka: kratak, akut, cirkumfleks i jedna nenaglašena dužina koja se može pojaviti samo u prednaglasnom položaju. Prema tome, sve su zanaglasne dužine pokraćene. Naglasni se sustav svojim inventarom podudara s osnovnom kajkavskom akcentuacijom⁴⁹ te pripada prvoj ili konzervativnoj skupini prema Ivšiću (vidi Ivšićevu kartu sa str. 65. u Lončarić 1996). Da se naglasni sustav mijenja potvrđuju dublete *nigdār - nīgdār*; (v) *drěkú - drěku*; (*na*) *paměti - pámeți*; (*k*) *plutú - plōtu*; *zurjém - zōrjēm*; (*na*) *glavě - glāvi*. U govoru supostoje oblici koji čuvaju starije akcenatsko stanje (naglasak na ultimi ili penultimi) te oni koji čuvaju novije (s prenošenjem naglasaka na početni slog riječi).

U konsonatizmu govora Donjeg Ladanja dolazi do ukidanja opreke po zvučnosti na kraju riječi, odnosno do prijelaza zvučnih konsonanta u bezvučne.⁵⁰ Palatalni lateral *ʃ* u većini se primjera depalatalizirao (*l'īek, zēlē, pōlē*). Palatalni lateral *ń* prisutan je u govoru mlađih stanovnika, ali većinom se depalatalizira u *n* (*Němāčka, sriědni*) ili zamjenjuje s *j* (*vřxjě* 'vrhnje', *kúxja* 'kuhinja'). Neutralizira se opreka između *č* i *ć*, odnosno na mjestu *č* i *t'* javlja se srednje *č̣* (*č̣ba, pēč̣i*). Razvoj *d'* u promatranom je mjesnom govoru identičan njegovom razvoju u zapadnim dijelovima kajkavskog govora, u većem dijelu čakavskog govora i u slovenskom jeziku, dakle dolazi do izjednačavanja s *j*. Također se podudara da razvoj *d'* nije isti kada je ono samostalno i kada je u skupu *zd'*. Skup *zd'* razvija se paralelno sa skupom *st' > šč̣*, dakle *zd' > žẓ̌*. S obzirom na navedeno, kao u zapadnom kajkavskom području, tako i u mjesnom govoru Donjeg Ladanja, u sustav samo u specifičnom položaju ulazi zvučni parnjak palatalne afrikate⁵¹.

---

⁴⁸ Usporedi Lončarić 1996: 81.

⁴⁹ Usporedi Lončarić 1996:47.

⁵⁰ Usporedi Lončarić 1996:94.

⁵¹ Usporedi Lončarić 1996:89.

3. FRAZEOLŠKI OPIS

Osnovna je jedinica frazeološkog jezičnog sustava frazem. U frazemima dolazi do promjene odnosno gubitka značenja svih ili nekih sastavnica (bar jedne od njih), stoga značenje cijele sveze ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica⁵². Frazemi se rabe kao gotove, cjelovite jedinice, tako da ne nastaju u govornom procesu, nego su govorniku unaprijed poznate, na neki način zadane: on ne bira sastavnice, nego gotovu svezu⁵³. Prema tome frazem karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura⁵⁴.

Tri su osnovna oblika frazeološke analize: semantički, strukturni i sintaktički. Semantička se analiza bavi frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja, a sintaktička proučava na koji se način frazem uključuje u rečenično ustrojstvo te određuje njegovu funkciju u rečenici. Strukturna se analiza bavi formalnom stranom: opsegom frazema, leksičkim sastavom i određivanjem sintaktički glavne komponente.⁵⁵

U radu je frazeološki opis napravljen pomoću strukturne i semantičke analize prikupljenog frazeološkog korpusa.

---

⁵² Menac 2007:9.

⁵³ Menac 2007:9.

⁵⁴ Fink –Arsovski 2002: 6.

⁵⁵ Usporedi Fink –Arsovski 2002:8.

6.1. STRUKTURNA ANALIZA

Strukturalna analiza frazema temelji se na proučavanju leksičkoga sastava, to jest utvrđivanju gramatičkih kategorija njihovih sastavnica. Oblik frazema može biti trojak: fonetska riječ, skup riječi i frazemska rečenica.

*Fonetska je riječ*⁵⁶ opsegom najmanja jedinica koja se sastoji od jedne samostalne i naglašene riječi i jedne nesamostalne i nenaglašene riječi (proklitike ili enklitike).⁵⁷ Uz samostalnu naglašenu riječ ne mora biti samo jedna proklitika ili enklitika, naime ponekad se mogu javiti dvije, najvažnije je da taj strukturalni tip čini jednu akcenatsku cjelinu.⁵⁸ *Skup riječi* sastoji se od dviju ili više samostalnih riječi, a u *frazemskoj je rečenici* osnovni strukturalni dio rečenica.⁵⁹

---

⁵⁶ Dio frazeologa smatra kako se frazem mora sastojati od najmanje dvije samostalne i naglašene riječi. Međutim Željka Fink u radu *Tipovi frazema- fonetskih riječi* objašnjava kako frazemi – fonetske riječi imaju sve osobine frazema (imaju stalan i jedino moguć leksički sastav, ne stvaraju se u govornom procesu i kao cjelina se uključuju u kontekst te imaju čvrstu strukturu). Sporno je, prema Fink, jedino to jesu li fonetske riječi dio frazeologije u užem ili širem smislu riječi. (Usporedi Fink 1998:94)

⁵⁷ Usporedi Menac 2007:18.

⁵⁸ Usporedi Fink – Arsovski 2002:8.

⁵⁹ Usporedi Fink-Arsovski 2002:8 i Malnar 2011:103

6.1.1. Fonetska riječ

U prikupljenom korpusu frazema najmanje ima frazema s opsegom fonetske riječi⁶⁰ (2,53%): *ni cvike, ni m'vę, na kn'p, kak dilid'ajc, bez p'amęti...* Najčešće se pojavljuju frazemi strukture *prijedlog + imenica* što se podudara sa stanjem u standardnom književnom jeziku.⁶¹

6.1.2. Skup riječi

Najviše prikupljenih frazema, čak 73,43%, prema opsegu pripada skupu riječi, skupini najbrojnijoj i u hrvatskom standardnom jeziku.⁶² Frazemi se unutar te skupine još mogu razvrstati u tri podskupine: glagolske, imenične i pridjevske frazeme. Po brojnosti se u ovoj skupini ističu glagolski frazemi, naime čak 77,30 % frazema sa strukturom skupa riječi čine glagolski frazemi, dakle oni čine 56,77% cjelokupne građe rječnika. Samo neki od primjera su: što *bu* koga *tak vudriu ka mu zuobi pucure*, komu *pero pu riti vuziti, dišido* komu *penezi, zveči se z dreka*, što *hodi ko da mu je zajni čas, drgeče* što *kak hladnetina*. Drugi su po zastupljenosti pridjevski frazemi, 13,20 % frazema skupa riječi pripada toj podskupini. Što znači da 9,70% korpusa rječnika čine pridjevski frazemi sa strukturom skupa riječi: *žmfki kak kamen, žejni kak kača, zmazani kak gujdik, nažderani kak pes, mladi ko rosa v puone*. Među frazemima sa strukturom skupa riječi najmanje su zastupljeni imenički sa 9,49 %, odnosno 6,70 % ako promatramo cijeli prikupljeni korpus (*čovik na mesti, puo pipe baguša, drek na šibici, z neba pud rebra, ko prst i novit*).

---

⁶⁰ Među frazemima s opsegom fonetske riječi moguće je razlikovati *prave* i *potencijalne frazeme – fonetske riječi*. *Pravi frazemi – fonetske riječi* imaju samostalno frazeološko značenje, dakle semantički funkcioniraju i bez riječi (najčešće glagola) na koju se odnose. *Potencijalni frazemi – fonetske riječi* mogu imati dvojni oblik i dvojni funkciju u rečenici. S jedne se strane vežu s glagolom *biti* te zajedno s njime vrše funkciju predikata u rečenici. Kada se povežu s glagolom, glagol postaje njihova frazeološka komponenta, pa više ne govorimo o fonetskim riječima. Kada se upotrebljavaju uz imenicu kao njezin atribut, imenica nije njihova frazeološka komponenta, već kolokacija, stoga se vraćaju u kategoriju fonetskih riječi. Na primjer *biti bez pameti* i *čovjek bez pameti*. Postavlja se pitanje jesu li to dva frazema ili jedan. Prema Fink (1998:97) to su dva frazema jer im je i kategorijalno značenje različito: oni s glagolom *biti* su glagolski, a drugi su supstantivni. U navedeni postotak fonetskih riječi u prikupljenom korpusu ulaze i potencijalni i pravi frazemi. (Usporedi Fink 1998:95-97)

⁶¹ Usporedi Fink 1998:97

⁶² Usporedi Malnar 2011:103.

6.1.3. Frazemska rečenica

Postoji nekoliko tipova frazemskih rečenica: rečenice koje se upotrebljavaju u svojem osnovnom obliku, ne otvaraju mjesto za rekciju i kolokaciju, rečenice koje čuvaju slobodno mjesto za promjenljive dijelove pomoću kojih se uklapaju u kontekst, besubjektne rečenice s glagolom u 2. licu jednine, bezlične rečenice, rečenice koje se upotrebljavaju kao ovisne u sklopu složene rečenice.⁶³ Frazemske rečenice u prikupljenom korpusu čine 23,23% (*trla baba lan da joj prođe dan, da bi Buog dau kaj se komu jezik posušiu, zima je kaj komu zuobi cvingoču, vruoče je kaj se pari što, trejti puot i Buog pumaže, drek je komu v ciene*).

6.1.4. Poredbeni frazemi

Budući da poredbe imaju snažnu ekspresivnost, konotativno značenje i izraženu slikovitost, dobivši status ustaljenih izraza prešle su u frazeološki fond u kojem se izdvajaju kao jedan njegov strukturni tip – poredbena frazeologija.⁶⁴ Poredbeni frazemi nastaju od svih tipova osnovnih frazeoloških sveza, od fonetskih riječi do rečenice, tako da se ovima dodaju poredbeno-načinski veznici *kao, kao da* ili prijedlog *poput* + G (riječ u genitivu)⁶⁵. U mjesnom govoru Donjeg Ladanja spomenuti poredbeno-načinski veznik može glasiti *ko, kak, ko da, kaj*⁶⁶. U prikupljenom korpusu poredbeni frazemi čine 25,25 % građe⁶⁷: *hodi što ukuoli /pu hižaj ko župnik s križicum, biži kak vrag ud tamjana što, bieli ko snieg je što, vrteti se ko ringišpil, imeti rit kak peč, ko da je prsica skosala koga/kaj, črleni kak pijanic, zgledi što ko da nema nika za jesti*.

---

⁶³ Usporedi Menac 2007: 38-39.

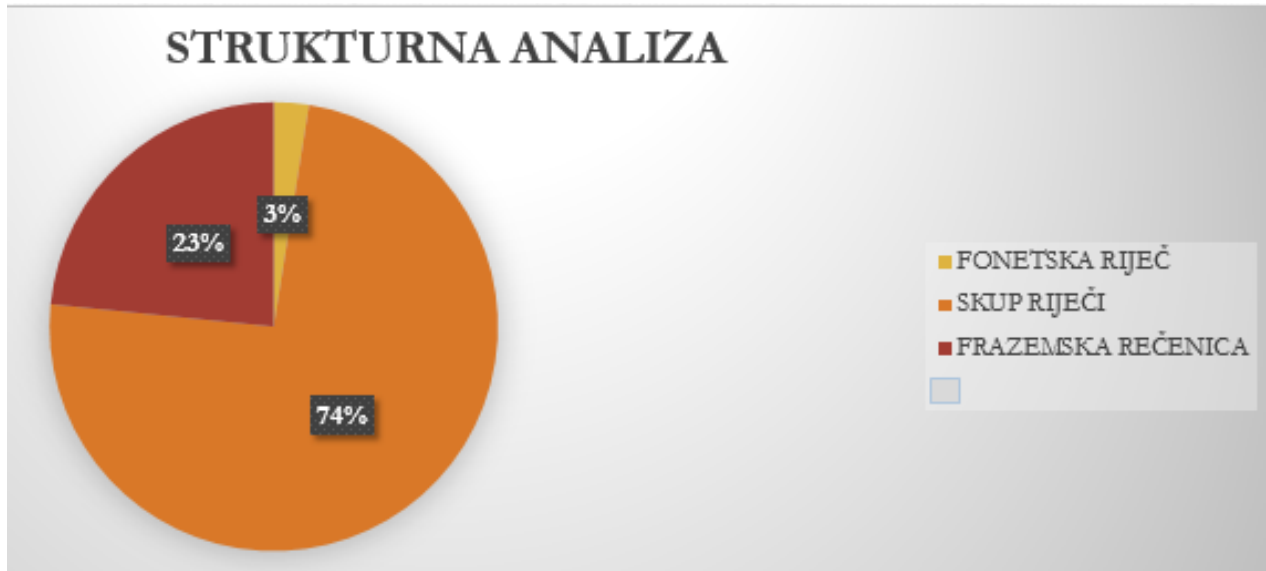
⁶⁴ Fink –Arsovski 2002:11.

⁶⁵ Menac 2007:39

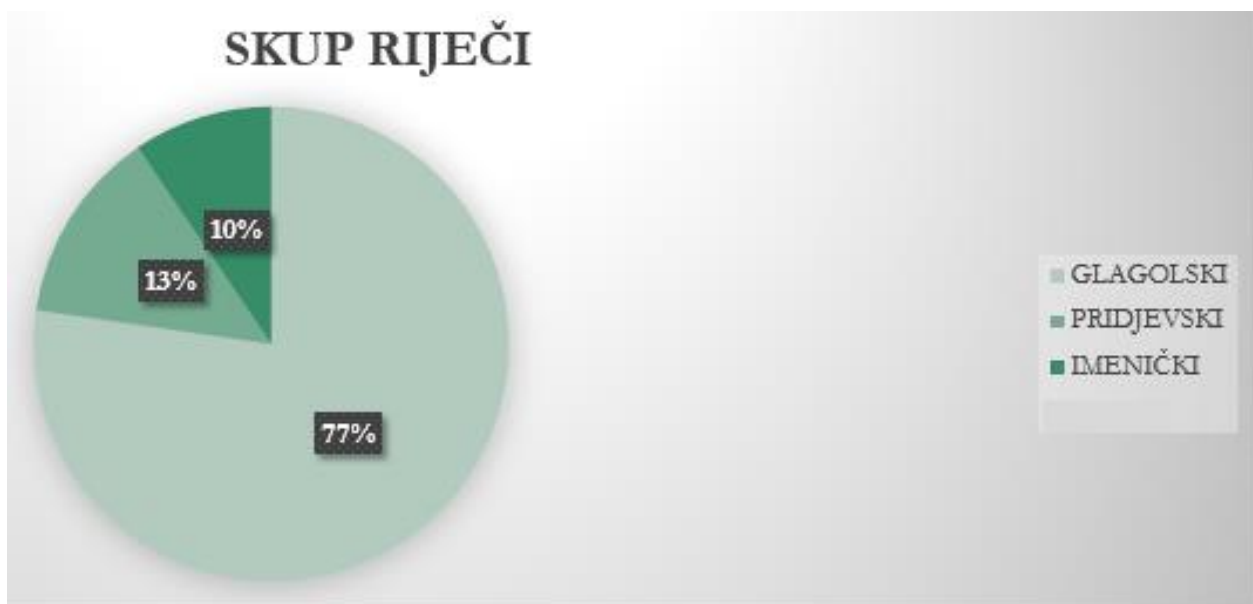
⁶⁶ Ne postoji pravilo po kojem se javljaju spomenuti veznici u poredbenim frazemima, dakle na terenu se u svakom poredbenom frazemu mogu zabilježiti svi spomenuti veznici.

⁶⁷ Navedeni su samo neki primjeri poredbenih frazema.

Slika 1: Grafički prikaz strukturne analize frazeološke građe.

Slika 2: Grafički prikaz zastupljenosti glagolskih, pridjevskih i imeničkih frazema unutar frazema sa strukturom skupa riječi.

6.2. SEMANTIČKA ANALIZA⁶⁸

Semantička analiza frazema obuhvaća unutrašnji i vanjski aspekt značenja frazema. Unutrašnji aspekt proučava semantičku pretvorbu sastavnica frazema, a vanjski semantičke odnose koje frazemi međusobno uspostavljaju.⁶⁹

6.2.1. Konceptualna analiza

Na temelju konceptualne analize frazemi su klasificirani u pet skupina: frazemi koji se odnose na čovjeka, na predmete, situacije, način te ostali frazemi.

Najbrojniju skupinu čine frazemi koji se odnose na čovjeka (66,16%): *biti kak crkveni miš, debeli kak medved, nažderani kak šekriet, držati se ko mila Giera, biti preveč pametin, biti ko radio Max, rievati se ko robača v bapsku rit*. Spomenuti se frazemi odnose na čovjekovu vanjštinu, dakle fizički izgled (mršavost, debljina, ljepota, ružnoća, način držanja tijela, stil odijevanja, ten, put), stanje (pijanstvo, zdravlje, spavanje), karakterne osobine (umišljenost, brbljavost, tvrdoglavost, nestrpljivost, lažljivost) i ponašanje (pružanje potpore, iskorištavanje, zlostavljanje, prisnost).

Frazemi koji se odnose na situacije čine 16,46% prikupljenog korpusa (*mutati se ko maček uku vruoče kaše, i mrtvumu se more duguditi, zajti v krive vode, z dreka čisti ziti, ko da se zidu guvori*). Situacije na koje se odnose su uspjeh, neuspjeh, čekanje, uzaludnost, umiješanost u sumnjive poslove, upadanje u nevolje, povoljne i nepovoljne situacije, propuštene prilike.

U prikupljenom korpusu 11,72% frazema čine frazemi koji se odnose na način (dobro, loše, brzo, uzaludno, rijetko, često, iskreno, potpuno, kratkotrajno): *ni za pet žiu Buožjih, na Nigdarjevu vjutri, tu pa tam, kak Buog zapuvieda*.

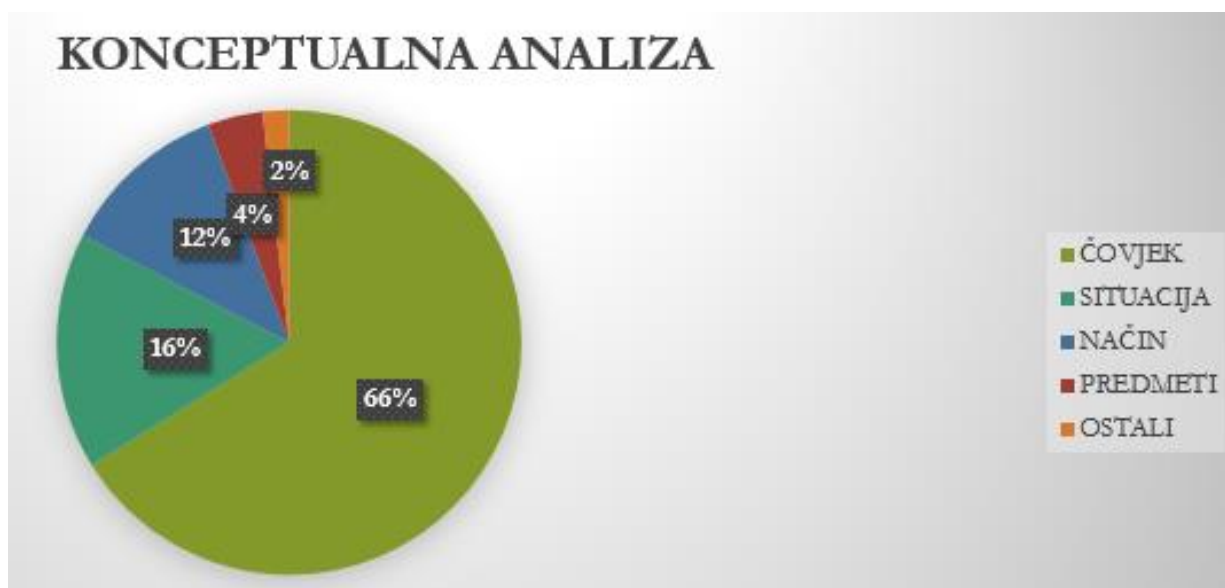
Najmanje ima frazema koji se odnose na predmete (*žmefku ko hledu kiu, vruoču ko da se kuhalu, ni za liek čega nema*). Oni čine 3,84% prikupljenih frazema, a pobliže određuju težinu, veličinu, boju, količinu i čistoću predmeta.

---

⁶⁸ Kod analize frazema na semantičkoj razini vodila sam se radom Mihaela Matešić: *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog (FLUMINENSIA, god. 18 (2006) br. 2, str. 37-81)*.

⁶⁹ Usporedi Matešić 2006: 44.

Ostale frazeme (1,82%) možemo razvrstati u još tri podskupine: frazemi koji znače ništa (*drek na šibici, kujsin drek, kaj priek dva visi, friška figa*), frazemi koji se odnose na vremenske neprilike⁷⁰ (*Buog se kara, kak da bu suodni dien, Ilija deske sklada, Ilija brinke kutura, Ilija se vozi pu nebi, striela bu koga vudrila, striele puokaju*), ostali frazemi (*ni puo pipe baguša, od kud veter puše, koga vraga, de je vrag rekiu laku nuoč, smak svieta, živa istina, kaj je ciganija*).

Slika 3: Grafički prikaz konceptualne analize frazemske građe.

⁷⁰ U tu kategoriju nisu svrstani frazemi koji znače da je jako hladno ili jako vruće zato što je u takvim frazemima naglasak na tome koliko je hladno ili zima, stoga su oni svrstani među frazeme koji se odnose na način.

6.2.2. Značenjski odnosi među frazemima

Kod semantičke analize frazeme valja spomenuti značenjske odnose među frazemima: monosemiju, polisemiju, homonimiju, sinonimiju i antonimiju.

6.2.2.1. Jednoznačnost i višeznačnost frazema

Frazeme je u prikupljenom korpusu moguće razgraničiti na temelju toga jesu li jednoznačni (monosemni) ili višeznačni (polisemni i homonimni).

Frazemska se monosemija odnosi na pridruživanje jednog sadržaja jednom izrazu frazema⁷¹. U prikupljenom je korpusu većina frazema monosemična, čak 98,89 %.

Višeznačnost se frazema izriče polisemijom i homonimijom. Kod polisemije moguća su dva tipa odnosa prema značenjima pridruženima jednom izrazu: inkluzija i intersekcija.⁷² U inkluzivnom je odnos jedno značenje u cjelini sadržano u drugom značenju. Kod intersekcije podudarnost značenja prisutna je barem u jednoj semantičkoj komponenti.⁷³ Primjer je polisemnog frazema **ide/ hodi komu kaj pu glavi** 1. razmišlja o čemu tko: *Sámu mi túð xòdi pu glâvi*. 2. ne može se tko čega sjetiti: *Ídę mi pu glâvi, al nę brem sę zmîsliti*.

Kod frazemske homonimije također je izrazu frazema pridruženo više sadržaja, ali ti sadržaji više nisu bliski. Primjer homonimnog frazema **nema kome pomući** 1. na samrti je tko, ubrzo će umrijeti tko: *Nęma mu pomući, du zútra bu xmřu*; 2. nalazi se u bezizlaznoj situaciji tko: *Nęma mi pomući z tięm*.

Prikupljeni su sljedeći višeznačni frazemi: **bole da ga nie koga** 1. mrziti koga: *Nę pudnòsim ga, bòlę da ga nie*. 2. nastradat će tko: *Bòlę bi mu bìlu da ga nię*.; **z koga nika ne** 1. na samrti je tko: *Ž jęnga nika nę, za čas bu pukúojni*. 2. neće biti uspješan u životu tko: *Z tòga čuvęka nika nę ni dà sę škúolę završi*.; **desti komu kaj na nuos** 1. prebacivati komu što: *Stálnu mu đievle na núos túð kâ xòdi pu křčmâj*. 2. ostaviti što na vidljivom mjestu: *Gâblic sam mu na núos đievla i još ga puzabių*.; **držati se čega /prijejt se za kaj ko pijan plotu/ za pluot** 1. grčevito se uhvatiti za koga/što: *Ták sę za mę prijăų ko pijăn za plúot*. 2. čvrsto ustrajati u čemu, slijediti što: *Dřžį sę*

---

⁷¹ Usporedi Matešić 2006:45.

⁷² Usporedi Matešić 2006: 45.

⁷³ Usporedi Matešić 2006:45.

tòga kaj sam rěkla ko pijān plòta.; nigdar mirin nieje što 1. nemiran je tko: *Tič děčic niějē nigdar mirin.* 2. tko stalno mora što raditi: *Tāta sākī čas nēka dēla, nigdar niějē mirin.;*

6.2.2.2. Frazemska sinonimija

Frazemski sinonimi imaju isto ili blisko značenje, a različit sastav elemenata i različitu osnovnu sliku. S obzirom na kriterij značenja mogu se podijeliti na dvije skupine.⁷⁴

Apsolutni su sinonimski parnjaci frazemi koji se u potpunosti semantički podudaraju⁷⁵:

'otkriti što svima poznato' *utkriti Ameriku, utkriti tuoplu vodu, utkriti tuoplu vodu v kockicama*

'jako udariti koga' *šupiti koga ka se ubrne, tak koga vudriti da vidi se zviezde, tak koga vudriti ka se komu glava ubrne na drugu stran, tak tko koga žvajzne ka nakla upadne, lupiti koga ka mu se oku zapre, tak je što koga lupiu/vudriu/žvajznau ka se restepiu, lupiti koga ka mu žuotu zleti z vuha vun,*

'znati što jako dobro napamet' *znati kaj ko Sveto Pismo, znati kaj ko vodu piti*

'ne može se svima ugoditi' *ne bre siem fpetiti što, nieje se rodiu šteri bi siema vgodiu*

'mlađa osoba se pravi da zna više od starije' *nieje što s kiem svije skupa pasiu, nieje što s kiem koze skupa pasiu, nieje što s kiem krave skupa pasiu, nieje što s kiem ofce skupa pasiu*

'jako je dobar tko' *trieba iskati koga, trieba komu para iskati, za rane vezati je što, ne može se koga najti da ga se z sviečom išče, dober kak kruh.*

'nizak' *mali kak baruglin, mali kak kraflin, mali ko patuljak, mali kak paučik, tak je mali što kaj mu lefku raca z riti zobala.*

'jako prljav' *zmazani kak prsec, nema sopun što, vodi je strahu što, zmazani je što ko da se v blati skalizau, zmazani je ko Čifut što, zmazani ko kumer*

'jako star' *star ko Biblija, star ko rosa v puone*

---

⁷⁴ Usporedi Matešić 2006: 46

⁷⁵ Nisu navedeni svi primjeri apsolutnih sinonimskih parnjaka prikupljeni u korpusu, nego samo neki.

'jako siromašan' *ud zraka živi što, jedva vezati kraj s krajum, lačin je kuorice kruha što, nema ni za kruh, na Buožji milosti što živi, biti ko crkveni miš, rietku je sit što*

Postoje i frazemski parnjaci ili nizovi s međusobnim razlikama u semantici ili stilističkim razlikama⁷⁶:

- primjeri semantičkog i stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'besposličariti':

sideti si ko kvas – sjediti i ništa ne raditi; ironičan prizvuk

trla baba lan da joj prođe dan – govoriti besmislice i ne raditi ništa; šaljiv prizvuk

imeti ruoke v žepu – ništa ne raditi, besposličariti; frazem s nultom stilskom vrijednošću

tržiti zjake – besposličariti; šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'ništa':

drek na šibici – frazem niska stila

kujsin drek – frazem niska stila

kaj priek dva visi – frazem niska stila, lascivni prizvuk

friška figa – frazem s nultom stilskom vrijednošću

- primjeri stilističkog i semantičkog raslojavanja u frazemima koji znače 'debeo'

debeli kak poh, debeli kak medved – frazemi niska stila

debeli kak prsec, ko trokrilni urmar, ima stuo kiu sala tko, biti nametani – frazemi niska stila⁷⁷

leži je preskučiti neg zaubiti koga – debeo je i nizak *tko*; frazem niska stila

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'jako kašljati'

kašiu koga kole – frazem s nultom stilskom vrijednošću

---

⁷⁶ Nisu navedeni svi frazemi te skupine, nego samo neki primjeri.

⁷⁷ Frazemi *debeli kak prsec, ko trokrilni urmar, ima stuo kiu sala tko, biti nametani* pripadaju niskom stilu, kao i frazemi *debeli kak poh, debeli kak medved*, ali se razlikuju po tome koliko su uvredljivi.

kašlati ko koj, kašlati kaj bi lefku Svetuga Duha skašlau što, kašlati kak da bu pluča skašlau što – frazemi niska stila, šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog raslojavanja u frazemima koji znače 'bogat'

pun je ko brod, spati na na pinezi - frazemi s nultom stilskom vrijednošću

imeti para ko blata, imeti para ko dreka – frazemi niska stila

imeti sega ko šipek kuščic – frazem niska stila, šaljiv prizvuk

- primjeri stilističkog i semantičkog raslojavanja u frazemima koji znače 'grmi i sijeva'

striele puokaju, striela bu koga vudrila – jako sijeva, frazemi s nultom stilskom vrijednošću

Buog se kara – sijeva i grmi; frazem niska stila

Ilija deske sklada, Ilija brinke kutura, Ilija se vozi pu nebi v kuoli – grmi, frazemi niska stila

6.2.2.3. Frazemska antonimija

Antonimija u frazeologiji obuhvaća suprotnost značenja, a to pretpostavlja izbor semantičkih parova u kojima se jedna jedinica suprotstavlja drugoj koja dopušta suprotno značenje.⁷⁸ Frazemi suprotnih značenja sadrže antonimne lekseme kao svoje sastavnice.⁷⁹ U prikupljenom se korpusu antonimni frazemi⁸⁰ mogu podijeliti na dvije skupine:

- frazemi u kojima su sastavnice antonimi sastavnicama drugog frazema:

1. *dober kak kruh* – jako dobar

zločesti kak pes – zao

2. *zima je kaj su se komu šmrkli zmrzli* – jako je zima

vruoče je kaj se što pari – jako je vruće

---

⁷⁸ Menac 2007:77

⁷⁹ Matešić 2006: 47

⁸⁰ Nisu navedeni svi antonimni frazemi, nego samo neki primjeri.

- frazemi potpuno različitih izraza:

1. *veter bu koga odnesiu* –jako mršav

ima stuo kiu sala što –jako debeo

2. *lačin je kuorice kruha što* – siromašan

imeti sega ko šipek kuščic – bogat

3. *bliedi kaj da krvi nema vu sebi* – jako blijed

črleni kak paradajz – crven u licu

4. *za izvuz* – jako puno

ni cvike – nimalo

7. ZAKLJUČAK

Na temelju snimki spontanog govora i prikupljenog frazeološkog korpusa napravljen je fonološki i frazeološki opis mjesnoga govora Donjega Ladanja.

Fonološka je analiza potvrdila postojanje uobičajenih obilježja kajkavskih govora. U vokalizmu tako vrijede tipične kajkavske jednadžbe $\check{e} = \partial$ i $l = \varrho$. Refleksi su šva i jata izjednačeni, ali ovise o vrsti sloga (dugi, kratki naglašeni ili nenaglašeni slog). Refleksi slogotvornog l i stražnjeg nazala izjednačeni su s refleksom etimološkog o , no također ovise o dužini i naglasku sloga. Između spomenutih jednadžbi postoje paralele: jednačenja $\check{e} = \partial$ i $l = \varrho = o$ ovise o dužini i naglasku sloga u kojem se nalaze, stoga će u dugom slogu dati dvoglas *ie* ili *uo*, u kratkom naglašenom slogu određeni zatvoreni vokal e ili ϱ , a u nenaglašenom slogu njihova će se vrijednost izjednačiti s vrijednošću polaznog i odnosno u . Takva ovisnost refleksa o tipu sloga prisutna je i u kajkavskim govorima u okolici Donjeg Ladanja,⁸¹ odnosno jedna je od karakteristika varaždinsko – ludbreških govora⁸². Refleks prednjeg nazala i etimološkog e izjednačili su se u otvoreno e . S obzirom na postojanje spomenutih jednačenja, pretpostavilo bi se da broj vokalskih jedinica u nenaglašenom slogu biti smanjen (kako je to inače slučaj u kajkavskim govorima, Lončarić 1988:48), ali u promatranom se govoru svaki vokalski sustav sastoji od 6 jedinica.

Naglasni sustav pripada prvoj ili konzervativnoj skupini prema Ivšiću te se sa svojim inventarom (kratak naglasak, akut, cirkumfleks i jedna prednaglasna dužina) podudara s osnovnom kajkavskom akcentuacijom (Lončarić 1996:47,65). Međutim, u prikupljenom se korpusu nalaze izrazi koji potvrđuju da dolazi do promjena u naglasnom sustavu, naime zabilježeni su oblici koji čuvaju naglasak na ultimi ili penultimi (starije akcenatsko stanje) te oni kod kojih dolazi do prijenosa naglasaka na početni slog riječi (novo stanje).

U govoru Donjeg Ladanja zabilježen je prijelaz zvučnih konsonanta u bezvučne na kraju riječi (kao i u većini kajkavskih govora, Lončarić 1996:). Još jedna tipična karakteristika kajkavskih govora je neutralizacija opreke između $\check{c}$ i $\acute{c}$, odnosno pojava jednog srednjeg $\check{c}$. Sudbina d' , skupova st' i zd' podudara se s njihovom sudbinom u zapadnom kajkavskom području ($d' > j$, $zd' > \check{z}\check{z}$, $st' > \check{s}\check{c}$). Sudbine palatalnih laterala djelomično se podudaraju, dakle postoje

---

⁸¹ Usporedi Celinić 2015. i Lončarić 1988.

⁸² Usporedi Lončarić 1996: 147.

primjeri u kojima dolazi do njihove depalatalizacije u *l/n*, s time da je u pojedinim slučajevima *ń* dalo *j*, a u nekima je *ń* i dalje prisutan.

U prikupljenom frazeološkom korpusu najviše ima frazema sa strukturom skupa riječi (među kojima se po broju ističu glagolski). Potom po brojnosti slijede frazemske rečenice dok su frazemi sa strukturom fonetske riječi najmanje zastupljeni. Svi tipovi strukturnih frazema mogu se pojaviti u obliku poredbenih frazema u kojima se pojavljuje poredbeno-načinski veznik u jednom od sljedećih oblika: *kak*, *ko*, *ko da*, *kaj*. Konceptualnom analizom frazemi se dijele u pet skupina: frazemi koji se odnose na čovjeka, na predmete, situacije, način te ostali frazemi. Od spomenutih skupina najbrojnija je skupina frazema koji se odnose na čovjeka, a potom redom slijede frazemi koji se odnose na situacije, na način, predmete i ostali frazemi. Značenjski odnosi među frazemima, dakle monosemija, polisemija, homonimija, sinonimija i antonimija, potvrđeni su u prikupljenom korpusu.

8. OGLED GOVORA

A viš kĕliko ga tu dĕnis socalnix problĕmu^f. Prĕveĉ. Jĕ, jâ sam nĕgdar tri dĕce imĕla, niĕsam na pusĕu xodila i sĕ sam udgoloila. Ja sâm nie dâla da bi mâ dĕca bĭla socalni prublĕm. Dĕdik jĕ sĕ zapĭu, jâ sam dĕcu školuvala, jâ sam dĕcu, na maturalnu da su išli, ublĕkla, kâk su sĭ drûgi, još bôle su bĭli ublĕĉeni. Je, da sam mu rĕkla naj za maturalnu kupi opravu, tĕj mⁱ je figu pokazâ^u. Ja sâm glĕdila, ka su dĕca niĕ bĭla najgorša. Pa šĭvala sam dōma, znâš, pa sâm zišila...ĉe sam dvâjst kûna dubĭla, tûo tⁱ je veĉ biu ĉûkûr i nĕka drûgu. Sâki dĕn mōgla si kupĭti si ka si trĕbala... ali sam du pûo noĉi šĭvala. Skûxala sam si vĕĉer, rĕkla bâba, skûxaj si mâlu kâve. Znâš kak sam si pōnu kâve kûxala, da sam imĕla mĕsic dnĭ dvâjst dĕka kâve. Jooj, tûlku na tjĕdin spĭjĕm. Tĕj sam du pûo noĉi šĭvala, vjûtri je dĕd išĭu na pusĕu, f pĕti vûri sam sĕ stâla ka^j sam mu zâjtrĕk slōžila. Nĕgdar su jĕli da su išli na pusĕu. Tâk sam dagōj bĭla ùmorna ka sam xudĭti niĕ mōgla. Dok si mlâd, sĕ zdĭžĭš.

Snimljeno u listopadu 2018. Ispitanik K.K. (r. 1937).

9. O RJEČNIKU FRAZEMA

Rječnik frazema sastavljen je na temelju prikupljenih frazema posebnim frazeološkim upitnikom. Kod formiranja upitnika za frazeme koristio se *Hrvatski frazeološki rječnik* (Fink-Arsovski, Menac, Venturin 2014) te *Frazeologija križevačko –podravske kajkavske govora s rječnicima* (Maresić, Menac-Mihalić 2008).

Rječnik je sastavljen po uzoru na *Rječnik frazema u Frazeologiji križevačko-podravske govora*, dakle za svaki se frazem odredio *uopćeni frazem*, tj. oblik koji je najčešće potvrđen i iz kojeg se mogu izvesti i razumjeti drugi različiti potvrđeni oblici istog sadržaja.⁸³ *Uopćeni* su *frazemi* i u ovom rječniku razvrstani uz *uopćene lekseme*⁸⁴ po formalnom principu. U *uopćenom* se *frazemu* ne donosi obezvučenje završnih zvučnih suglasnika kako bi *uopćeni frazemi* bili razumljiviji čitaocima, a uostalom obezvučenje se pojavljuje u primjerima upotrebe frazema. Kada se isti sadržaj može izreći različitim gramatičkim oblicima iste riječi, u *uopćenom frazemu* donosi se samo jedan od tih oblika, a ostali se navode ili u primjerima ili u fusnoti.

Uopćeni frazemi razvrstani su uz uopćene lekseme po vrsti riječi svojih sastavnica ovim redom⁸⁵:

1. imenice
2. poimeničeni pridjevi
3. pridjevi
4. prilozi
5. brojevi
6. zamjenice
7. glagoli.

---

⁸³ Usporedi Maresić, Menac – Mihalić 2008:49

⁸⁴ Uopćeni je leksem češće potvrđena riječ u dijalektu i iz nje se mogu izvesti i razumjeti drugi potvrđeni oblici istog sadržaja

⁸⁵ Usporedi Maresić, Menac- Mihalić 2008:49-50

Natuknice, tj. uopćeni leksemi pisani su velikim podebljanim slovima. Nakon toga slijede abecednim redom navedeni uopćeni frazemi. Uopćeni je frazem također podebljan, potom slijedi njegovo značenje (bez podebljanja) i kurzivom pisani primjer upotrebe. Između značenja i primjera nalazi se dvotočka.⁸⁶

U oblatim se zagradama ( ) uopćenog frazema nalaze promjenjive sastavnice, dakle sastavnice koje se mogu, ali ne moraju pojaviti: **sakumu Buog naplati (prije smrti)** svakome se vrati ono što je zaslužio: *Būōš vīdla, sákumu Būōg naplatì.*

U uopćenom se frazemu može javiti i kosa crta / kada u frazemu varira živo / neživo te kada postoje varijacije u samom frazemu: **pun je kufer komu koga/čega** dosta je *komu kogal/čega*: *Pūōn mi ję kufęer sęga.*; **puspraviti / stirati / puslati koga v grop** uništiti *koga*, upropastiti *komu* zdravlje: *Unà t' je jęnga v grōp pusprāvila. Stīrala ga v grōp. Jęna dęca su ju v grōp pōslala.*

Kurzivom su u uopćenom frazemu pisani oblici upitno-odnosne zamjenice *tko/što*, ali u kajkavskoj verziji, dakle *što/kaj*. Spomenuti se oblici zamjenice nalaze na mjestu gdje će se u konkretnoj upotrebi pojaviti imenska riječ (vlastito ime, imenica, zamjenica, pridjev): **nije ni blizu što komu** ne može se *tko* mjeriti s *kim*: *Pa káj t' je, nięje ún jęmu ni blīzu.*

---

⁸⁶ Na jednak su način zapisani frazemi u *Frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora*.

10. RJEČNIK FRAZEMA DONJEG LADANJA

A

AMERIKA

utkriti Ameriku otkriti *što* svima poznato: *Ti' pa si Amériku utkrīla.*

B

BABA

biti kak baba kaže se za mušku osobu koja se ne suprotstavlja drugima: *Ták ję plašlīvi kak kákva bāba.*

biti kak stara baba kaže se za osobu koja je mlada, ali se ponaša kao da je stara: *Cīelę ję dnęvę f hīzi kak stāra bāba.*

prešla je baba z kulači prekasno je za *što*: *Vę si sę tōga zmīslila da ję pręšla bāba z kulāči.*

svietli se kak v Betlehemu jako je osvijetljeno *što*: *Prę tę xīzi pa sę zanavięk sviętli ko v Bętlexemu.*

trla baba lan da joj prođe dan⁸⁷ govori besmislice i ništa ne radi *tko*: *Ūna sę za nika ne brīga, sāmu tfla bāba lān da joj prōžę dān.*

BABJAK

biti kak babjak muška osoba koja se zanima za stereotipne ženske poslove, muška osoba koja se druži sa ženskim osobama, puno razgovara s njima: *Glęj tōga, ták ję kák bābjak, sāmu se z bābami spumīna.*

BAGUŠ

puo pipe baguša nimalo: *Nę vęlaš ni pūō pīpę bāguša.*

BARUGLIN

mali kak baruglin je što jako je nizak *tko*: *Māli je ko barūglin, ká buš ž ūm.*

---

⁸⁷ Frazem je vjerojatno preuzet iz standardnog književnog jezika jer u mjesnom govoru Donjeg Ladanja imenica dan uvijek glasi dien, prođe = prejde.

BEDAK

delati z koga bedaka rugati se *komu*: *Si dičlaju bėdaka ž jėnga.*

imeti koga za bedaka iskorištavati *koga*: *Íma ga za bėdaka.*

ne bu što čiji bedak ne želi *tko* da se *komu* rugaju i da *koga* iskorištavaju: *Nėm ja ničiji bėdák.*

BEDAST

kaj je bedast što glup je *tko*: *Kákve bėdastúoče tūo guvoriš, káj si bėdast.*

BIBLIJA

star kak Biblija jako star: *Stár je kò Biblija.*

BITI

naj buo komu popustiti *komu*, neka bude *komu*: *Ma, náj ti búo, zėmi si ga sám.*

BISER

čisti ko biser jako čist: *Tūo jė tak čista pláxta, čista jė ko biser.*

BIEŽATI

biežati čim što prdne odmah napraviti *što*: *Múoram biėžāti čim štò prđne.*

neka biži što da koga ne vidi što neka se *tko* makne: *Bėjži da tė nė vidim, káj vė tu dymiš.*

BLATU

zmazani je što ko da se v blati skalizau jako je prljav *tko*: *Puglėj sė kákvi si, zmázani si ko da si sė v bláti skalizau.*

BLIZU

nije ni blizu što komu ne može se *tko* mjeriti s *kim*: *Pa káj ti jė, ničjė ún jėmu ni blizu.*

BOLE

bole da ga nie koga 1. mrziti *koga*: *Nė pudnòsim ga, bòlė da ga nie.* 2. nastradat će *tko*: *Bòlė bi mu bìlu da ga nie.*

bole da je tihu/stiha što bolje je *komu* da ne govori: *Bòlę bi bilu da si tixu.*

BRIGA

koga boli⁸⁸ briga nevažno je *komu što*: *Báš mę bõli brîga za tvûoj pusęu.*

kaj koga boli briga za koga treba se baviti svojim problemima, a ne tuđima: *Káj tę bõli brîga zã mę!?*

ne bre spati ut brig što ima velike probleme *tko*: *Nę brēm ni spãti ut brig.*

BOLNICA

hraniti koga kak v bolnici loše hraniti *koga*: *Xrãņę ju kak v bõlnici.*

ko da su ga zaminili v bolnici je što drugačiji je *tko* od ostatka obitelji: *Niěję ni mãlu na ję, ko da su ga zãminili v bõlnici.*

BROD

pun je ko brod što bogat je *tko*: *Džĩ sę ti jęņga, pún ję ko brõt.*

rodiu se što na brodu ne zatvara *tko* vrata za sobom: *Tiěj sę vãlda na brõdu rõdiu.*

BROJ

niesu komu sve na bruoju nije normalan *tko*: *Niěsu jęmu sę na brûoju.*

BUOG

Boga z koga stirati jako istući *koga*: *Bõga ję ž jęņga stirãu.*

Bogu iza nogu jako daleko: *Živĩ Bõgu iza nõgu.*

Buog je komu dau pamet urazumio se *tko*: *Kõnačnu ję i jęmu Bũok dõu pãmęt.*

Buog je prvu sebi bradu stvuriu, unda drugima prvo se treba pobrinuti za sebe, onda za druge: *Bũog ję přvu sębi brãdu stvurĩu, ùnda drũgima.*

Buog je komu resvietliu pamet urazumio se *tko*: *Bũog mu ję řęsviětliũ pãmęt.*

---

⁸⁸ Oblik *bõli* čuva se samo kao dio frazema, stoga pretpostavljam da je preuzet iz standardnog književnog jezika. Inače taj isti oblik glasi *bulĩ*: *Jãku mę bulĩ zũõp.*

Buog je zdigiu ruoke ud koga doživjeti neuspjeh, loše proći u životu: *Znám ję i Būog zdīgiu rūokę ōd męņę.*

Buog ne naplaćuje saki dien, ali da naplati, naplati praf svakome se vrati ono što je zaslužio: *Ję, pāzi kāj sam ti rēkla, Būog ne naplaćuje saki dīen, ali dā naplati, naplati práf*

Buog se kara jako grmi i sijeva : *Tūo se drāgi Būog kāra.*

da bi Buog dau kaj se jezik posušiu komu kad bi barem zašutio tko: *Da bi Būog dāu kāj bi mu se jezīk posušīu.*

daj Buog da voda koga udnese jako mrziti koga i željeti komu zlo: *Dāj Būog da ga vōda udņęšę.*

duožin Bogu i vragu biti u dugovima: *Kāj sę ćūdiš ká ún nęma nīka pinęs, pa ję dūožin i Bōgu i vrāgu.*

kak Buog zapuvieda kako treba: *Nāpravi tūo kak Būok zapuviēda.*

ki pa je Buog komu je kaj tak kriči jako vikati: *Ki pa mu ję Būog ję kāj tāk kričī.*

ko da je Boga za bradu prijau što jako je umišljen tko: *Tāk sę džī ko da ję Bōga prījau za brādu.*

ni Buog, ni vrag ni si sveci komu ne pumoru nema komu spasa: *Dā ut tōga zbęťęžāš, ni Būog, ni vrāk ni sī svęci ti nę pumōru.*

sakumu Buog naplati (prije smrti) svakome se vrati ono što je zaslužio: *Būoš vīdla, sākumu Būog naplati.*

samu Buog zna nepoznato je što: *Sāmu Būok znā dę ję tā puckęra zavřīla.*

takve i Buog vuoli neće se osobi ništa loše dogoditi iako je zla: *Nę bu sę ję nīka dōgudilu, tākve i Būog vūoli.*

trejti puot i Buog pumaže nakon nekoliko neuspjeha dolazi uspjeh: *Nāj bīti strāxu, tręjti puōt i Būok pumāžę.*

žmefki ko stuo Boguf jako težak: *Tūorba ję žmęfka ko stō Bōguf.*

BUOGIC

buogic bistrički jako siromašna osoba: *Nika pinčes nēma tič buogic bistrički.*

ko buogic bistrički je što izgleda tužno, jedno tko: *Kà pa si tî vēs nikakvi ko buogic bistrički.*

BUBREG

živeti ko bubreg v luoju jako dobro živjeti: *Živī ko búbręg v lūju.*

BUKVA

ne bu što spoda bukve našiu žir kaže se kad su si osobe u rodu slične po ponašanju: *Káj se čúdiš čę se punāšaju sličnu pa nęš spōda bukve nášiu žīr.*

C

CEC

imeti cicke ko dujača imati velike grudi: *Íma cickę ko dujâča.*

CECIK

imeti cecike ko fige imati male grudi: *Dōbra jī ję rit, al ima cęcikę ko figę.*

CESTA

zgleđi što ko da ga što na cesti pobral izgleda loše, neuredno tko: *Zglęđī ko da si ga na cęsti pōbrau.*

CIGAN

spau je s Ciganom što kaže se osobi kojoj se tresu ruke: *Kà si spōla s Ciganōm ka ti se ruōkę tak tręšędu.*

CIGANIJA

ciganiju tirati lagati, varati: *Nęš dōbru pręšla če búš ciganīju tīrala.*

CIPELCUG

íci cipelcugum íci pješice: *Nęma mę što pęlátī, pęm cīpęlcúgum.*

CIPELE

šlupiti koga ka mu cipele udlete jako udariti koga: *Dà si tūō vīdla, tāk ga šlupīŭ ka su mu cīpele udletēle.*

COPRDNICA⁸⁹

coprndice su komu puote zmele (zmiešale)⁹⁰ izbivao je tko cijelu noć iz kuće: *Còprndice su mu pūōte zmēle (zmiešāle) pa se cīelu nūōč nie znāu dimò vrnāti.*

CUG

biti fletniši / bržiši ut cuga biti jako brz: *Kà tīē bižī, flētniši je ut cūga.*

zgleđi što ko da ga cug pugaziu izgleda jako loše i umorno tko: *Bàbica zglēdi ko da ju je cūk pugāzju.*

CUKUR

s cukura je što jako je osjetljiv tko: *Kà si s cūkura ka si dižžú strāxu?*

CVIKA

ni cvike nimalo: *Ni cvike káve ga niē.*

Č

ČAČKALICA

(suhi) kak čačkalica jako mršav: *Súxi je ko čáčkalica. Kak čáčkalica je, puglēj ju.*

ČAS

hodi ko da mu je zajni čas što jako je spor tko: *Dāj se pužūri, xòdiš ko da t je zajni čas.*

ČAVIU

z čavli hrane koga jako je mršav tko: *A tē š čāvli xrāne?*

---

⁸⁹ Ženska osoba s nadnaravnim moćima koje koristi kako bi napakostila drugima. Stariji stanovnici još danas vjeruju da postoje takve osobe, štoviše točno znaju koja je žena u selu *coprndica*.

⁹⁰ Nešto takvo se moglo dogoditi samo po noći, dakle ako osoba cijeli dan nije kod kuće, ne koristi se taj frazem.

ČEP

pijan ko čep jako pijan: *F gūōstima ję bīy pijān ko č'ep.*

ČIFUT

biti zmazani je ko Čifut biti jako prljav: *H'oj fkrāj, zmázani si ko Č'ifut.*

pušiti ko Čifut jako pušiti: *S'aki si dīen mūōra kupīti nūōvu škatūlu cigar'etlinuf ję pūši ko Č'ifut.*

smrdeti ko Čifut jako smrdjeti: *Fuj, smrdī ko Č'ifut.*

ČISTI

nije čisti što nije normalan tko: *Ni'čję uni'č č'ovik č'isti.*

ČOBA

ubesiu je čobu što jako se naljutio i uvrijedio tko: *Ubi'čsila ję č'obu i xūdu ga gl'ędila.*

ČOMBRAVU

držati se čombravu imati ljut izraz lica: *Ci'ēlu sę vri'ēmę č'ombravu drž'āla dok je puslūšala jęŋga.*

ČOVIK

čovik na mestu normalan čovjek: *Tūō ję č'ovik na m'ęsti.*

pustati drugi čovik potpuno se promijeniti: *P'oslę jęŋę sm'īti pustāy ję drugi č'ovik.*

saki čovik kroji svo sudbinu svatko je osobno odgovoran za svoju sudbinu: *S'aki č'ovik kr'oji sv'ō sūdbinu.*

saki je čovi kuvač sve sreće svatko je osobno odgovoran za svoju sudbinu: *S'aki ję č'ovik kuvāč sv'ę sr'ęč'ę.*

ČRF

delati kak črf biti jako vrijedan: *Uk'opala sam sę s'āma i ub'ęt zgtu'ōvila, di'ēlam kak č'rf.*

ČRLENI

črleni ko da si je kaj spiu što jako crven u licu je *tko*: *Bīu ję ták čřlěni ko da sⁱ ję káj spīu.*

ČRNI

črnu na bielu napismeno: *Dáj ti tūō męni čřnu na biělu, pa sę duguvōrimu.*

ČUČIK

zgledeći ko pukisli čučik loše, tužno izgledati: *Tiě dęćic zglęđi ko pukīsli čučik.*

čuditi se ko čučik gliste čuditi se uobičajenim stvarima: *Káj sę tōmu ták čúdiš ko čučik glistę.*

ČUTI

se/ kajgot čuje, se/tuo puvie razglasi sve što čuje *tko*, ne može ništa zadržati za sebe: *Sę káj čúję, tūō puvie. Kájgot čúję, sę puvie.*

D

DALE

ka ne išlu dale u povjerenju: *Sę bīm ti puvieđdala, al ká nę išlu dále.*

DATI

ne da što komu dihati stalno dosađuje *tko* komu: *Nę dá mu dīxati, stālnu ga nękaj spitāvlę.*

ni da ne znam kaj komu što da ni u kojem slučaju: *Ni da mi nę znám káj dęš, nęj ti rękla dęję.*

DE

de je što biu da su zvonili neupućen je u zbivanja oko sebe *tko*: *Nę znám dę si bīla dá je zvōnilu, kák tūō nę znáš.*

de je što du ve biu neupućen je u zbivanja oko sebe *tko*: *Dę pa si tí bīu du vę ká nę znáš da ti ję sūōsida nōsęća.*

de što živi neupućen je u zbivanja oko sebe *tko: Dę ti živĩš kà nę znáš da ję spręvòd bìu fčęra.*

DELU

pusere se što komu na delu ne cijeni *tko čiji* rad, ne smatra ga dobrim: *Puseręm ti sę na dęlu.*

DENIS

živeti ut denis du zutra živjeti ne misleći na budućnost: *Tęćik živi ut dęnis du zútra.*

DESKA

biti ravna kak deska imati male grudi: *Niščę ju nęčę ję ję rávna kak dęska.*

fali komu deska v glave nije normalan *tko: Pa tũ si znájju da mu falĩ dęska v glavę.*

pijan kak deska jako pijan: *Dõšiu ję dimò pijã ko dęska.*

DEVA

pijan ko deva jako pijan: *Pa ję bìu pijã ko dęva.*

DIEN

guvuriti komu kak gluhumu dobar dan⁹¹ govoriti *komu tko* ne sluša: *Tũ ti je kak da gluhumu guvõriš dõbar dàn.*

kmičnu kak da bu suodni dien jako tamno: *Ták ję bìlu kmičnu ko da bú suòdni dęn.*

ne misliti na stare dneve ne misliti na budućnost: *Sámu trušĩ pęnęzę, nę misli na stãrę dnęvę*

tak je nie duogi dien ka nej sance zašlu nevolje uvijek prijete: *Ták ję nię duõgi dęn ka nęj sãncę zãšlu.*

zaminiti dien za nuoč spavati po danu, a noću biti aktivan: *Dá pa bi ga vídla, ún je zaminĩu dęn za nuòč.*

---

⁹¹ Pozdrav *Dobar dan* koristi se u mjesnom govoru, iako inače u upotrebi riječ *dobar* glasi *dõbér*, a dan *dęn*.

DILIDAJC

biti ko dilidajc biti nemiran: *Tàk je ko dilidàjc.*

DIMO

bole je komu da nejde dimo nastradat će *tko*, bit će loše *komu*: *Jěmu ję bõlę da nęjde dimõ.*

DIETE

veseli je kak malu diete što jako je veseo *tko*: *Bîu sam vęšęli kak mǎlu dĭętę da m' ję gęmĭst natučĭu.*

rezbiežau se kak rakuva deca otići svatko na svoju stranu: *Põslę męšę su sę sĭ rezbiežǎli ko rǎkuva dęca.*

DLAN

dubiti se na dlanu dobiti *što* bez imalo truda: *Nĭgdar sę nie muõrala mõčĭti, sę ję na dlǎnu dubĭla.*

DOBER

dober ka bouši ne bre biti jako dobar: *Tvuõj ję vujčǎ dõbęr ka bõuši⁹² nę brę bĭti.*

DRAČ

rasti ko drač jako brzo rasti: *Tǎ dęca rastędu ko drǎč.*

DREK

biti v dreku biti u problemima: *Pǎ sam v dręku.*

dosadin ko drek jako dosadan: *Dǎj ftĭxni, dõsadin si ko dręk.*

drek je komu v ciene kaže se kada se hvali *koga*: *Si znǎju za jęngǎ, jěmu ję čak i dręk v ciēnę.*

drek na šibici ništa: *Kǎj tuõ ĩmaš? Dręk na šĭbici.*

---

⁹² Komparativ pridjeva *dõbęr*, dakle *bõuši* je primjer riječi u kojoj je *l* na kraju leksičkog morfema prešlo u *u*.

isti drek jedno te isto: *Ma s'è jè tūō isti drék.*

isti drek, drugu pakuvaje jedno te isto: *Uvákvi jògurt, unákvi, s'è t' jè tūō isti drék drūgu pákuvajè.*

kujsin drek ništa: *I ká si naprâvila, kŭjsin drék.*

napraviti z dreka biks spretno se izvući iz neprilike: *Ti pa z drékà fúrt biks naprâviš.*

pijan ko drek jako pijan: *Pijãn si ko drék!*

plivati v drekima biti u problemima: *Plivam v drékima.*

saki drek komu smeta vrijeđa se tko zbog svake sitnice: *T'èbi pa sàki drék sm'eta.*

smrdeti ko drek jako smrdjeti: *Smrdi ko drék.*

smrdi što ko da diela v dreku jako smrdi tko: *Tiè pa čòvik smrdi ko da v dréku dièla.*

upasti v drek upasti u probleme: *Z sŭmjivima s'è družiju i v'è jè v drék upãu.*

z dreka čisti zide što spretno se izuče iz neprilike tko: *Ūn pa čisti z drékà zidè.*

zvlèči se z dreka spretno se izvući iz neprilike: *Prék'snu jè, viš'è s'è n'è brém zvlèči z drékà.*

DRIETI SE

dere se što ko da ga što kole jako više tko: *Tàk s'è der'è ko da ga štò kòlè.*

DRIEVJE

zima je ka drievje puoka jako zima: *Tiè jè tj'èdin tàk zimà ka drièvjè puòka.*

DRIEVU

ko da je z drieva upau što neupućen je tko u zbivanja oko sebe i zbunjen: *Ti pa si ko da si z drièva upãu.*

DROPTA

ni dropte nimalo: *Ni dròptè p'ètròžina ga niè.*

DROPTICA

ni droptice nimalo: *Něma ni dròptice sòli.*

DRUGI

nema komu druge nalazi se *tko* u bezizlaznoj situaciji: *Něma mi drúge, mûoram ju pushlúšati.*

nieje za drugu ka bi spau što lijen je *tko*: *Tíe ję za drúgu nię ka bi spãu.*

DRŽATI SE

drži se što ko da bu se pusrau jako loše izgleda *tko*: *Kà se dŕžíš ko da búš se pòsrala.*

DUBITI

dobiu je što kaj je iskau dobio je *što* je zaslužio *tko*: *Dòbiu ję kàj ję iskãu.*

dubiti se na izvolte dobiti *što* bez imalo truda: *Jěni ímaju pònu pinęš, tàk da ję unà sę dubíla na izvòlte.*

DUDEK

biti ko Dudek osoba koja se ne suprotstavlja drugima, ne zna se izboriti za sebe: *Tàk je ko Dúdek, nigdãr sę zã sę nę pubrîga.*

DUH

kašlati kaj bi lefku Svetuga Duha skašlau što jako kašljati: *Tęca tàk kãšla kàj bi lęfku Svętuga Dúxa skãšlala.*

DUKAZATI

ne bre se komu nikaj dukazati ne posustaje *tko* u svojim odlukama, ima čvrste stavove: *Nę bręš ję nika dukazãti.*

DUŠA

ni živa duša nitko: *Ni žíva dúša nięję dòšla na jęnguf sprevojót.*

nigdi ga nie ni žive duše nema ljudi gdje: *Puglēj málu čez ublòk, nigdi ga nič ni žive duše.*

ima što koga na duši odgovoran je tko za čiju smrt: *Vé bu ga imičla na duši.*

DUOJTI

došlu bu kaj do koga saznat će tko što: *Dòšlu bu do jěnga da unà ima druguga.*

DVA

de su dva, trejtuga ga nie trie treća osoba najčešće samo smeta: *Nějděm ž ĩmi, dę su dvà, trějtuga ga nie triě.*

kaj priek dva visi ništa: *Kaj priek dvà vīsi buoš dubĭla.*

F

FIGA

friška figa ništa: *Frišku figu sam dubĭla.*

FRIŽIDER

zima je /frišku je kak v frižideru jako je zima: *Tu ję zimà kàk v frižideru. Tàka ję frišku kàk v frižideru.*

FUNTAČ

smrdeti kak funtač jako smrdjeti: *Smrdĭ kò funtač.*

G

GAD

gad baba zla, pokvarena žena: *Tuò tĭ ję gād bāba.*

GINATI SE

nek se gene što početi raditi što: *Gěni sę nĕkam, sàm si ležiš f xĭzi.*

GLAT

glat mira ne da komu ne može *tko* biti na miru, stalno mora *tko* što raditi: *Stàlnu nẹkaj dīēla, glàt mu mīra nẹ dá.*

GLAVA

ide/ hodi komu kaj pu glavi 1. razmišlja o čemu *tko*: *Sàmu mi tūō xōdi pu glāvi.* 2. ne može se *tko* čega sjetiti: *Ídẹ mi pu glāvi, al nẹ brẹm sẹ zmīsliti.*

ima što kaj v te/sve glavi misli li *tko* što: *Íma káj tá v svẹ glāvi? Ímaš ti káj v tẹ glāvi?*

kak komu v glavu vudri kako *tko* želi: *Pri tẹ hīzi sàki dīēla kàk mu v glāvu vūdri.*

na vrh glave je komu kaj dosta je *komu* čega/koga: *Nà vřh glāve mⁱ je unà skúpa ž ĩm.*

nekaj fali komu v glavi nije normalan *tko*: *Ma jẹmu nẹkaj falĩ v glāvi.*

ni za živu glavu ni u kojem slučaju: *Ni za žīvu glāvu da si niē ĩšla.*

tak koga vudriti ka se komu glava ubrne na drugu stran jako udariti *koga*: *Tàk ga vudrīu ka mu sẹ glāva ubřnala na drūgu strān.*

GLISTA

suh je što ko da ima gliste kaže se za jako mršavu osobu: *Tàk je sūxi kọ da glistẹ ĩma.*

GLIVA

raste što ko gliva posle dižđa jako brzo raste *tko*: *Rastẹ kọ glīva pọslẹ dižžà.*

GOLUBIKI

biti kak golubiki biti zaljubljeni : *Tàk su kàk gọlubiki.*

GOLUPČKI

biti kak golupčiki biti zaljubljeni: *Puglẹj ih, tàk su kàk gọlupčiki.*

GOSTI

dobiu je sve gosti što kažnjen je *tko*: *Kà pa xudīu unūōjk, vẹ jẹ dọbiu svẹ gọsti.*

gdje su gosti gdje je svađa: *Prẹ sūōsidi su ciēli tjẹdin gọsti.*

GRABA

žejni kak graba jako žedan: *Žějna sam kák grāba.*

iti za grabu íci pješice: *Niščę mę nie štęu pęłati, pa sam za grābu išla.*

GRAH

trieba što još punu graha pujesti mlad je tko, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Tričbaš još pōnu grāxa pujęsti.*

GRANICA

prejti se granice pretjerati u čemu: *Prešću si sę grānicę.*

GRČKA

duožin ko Grčka dužan, biti u velikim dugovima: *Dūožin ję kō Grčka i dále truši na pijāču.*

GRDU

grdu se piše **komu** bit će loše **komu**: *Hjoj, jęmu se gđdu pišę dá dę dimō.*

grdu što zgledi loše izgleda tko: *Ká pa tębi káj ták gđdu zględiš?*

GRIŽEU

mali kak grižeu jako malen: *Ták je máli kák grižęu.*

GROB

ubrača se v **gruobu** što preminula osoba ne bi bila zadovoljna učinjenim: *Dędik sę znám v grūobu ubrāča dá tuō vídi.*

šteti **koga** **puspraviti** v **grob** ne podnositi **koga**, jako mrziti **koga**: *Uná bi jęnga nájrájši v grōp pusprāvila.*

puspraviti / **stirati** / **puslati** **koga** v **grop** uništiti **koga**, upropastiti **komu** zdravlje: *Uná tⁱ je jęnga v grōp pusprāvila. Stírala ga v grōp. Jęna děca su ju v grōp pōslala.*

prije budu svete puspravili v grop neg kaj bu što ferkiu siguran je *tko* da se *komu* neće dogoditi ništa loše: *Prīē butē svētē puspravili v grōp neg kaj bum ja fcŕkiu.*

GROM

kak grom z vedra neba iznenada, neočekivano: *Tūō pa jē dōšlu kō grōm z vēdra nēba.*

neće grom v kuprive osobi se neće dogoditi ništa loše jer je i ona sama loša: *Nē bu sē jē nīka dōgudilu, nēčē grōm f kuprīvē.*

kak da je grom koga v pete pogodiu brzo, u trenu: *Dīēlala je sē kō da ju je grōm f pētē pōgudiu.*

GUJDIK

smrdeti ko gujdk jako smrdjeti: *Prēznujū sam sē, smŕdīm kō gujdk.*

GUOBIC

začepiti / zavezati tie (grdi) guobic ušutjeti: *Začēpi/ Zavēži vēč jēmpu tie gŕdi gūbic!*

GUOSKA

nije za guoske sienu nije sve za svakoga: *Nīējē za gūōske siēnu, viš da ti nējdē.*

H

HELA

heli se ko hela što jako se glasno i iritantno smije *tko*: *Dōsta mi jē tōga, xēli sē ko xēla.*

HERC

herc je komu stau jako se uplašio *tko*: *Xērc mī jē stāu da sam ga zaglēdala.*

HIŽA

huditi pu hižaj ko župnik s križicum ici od kuće do kuće: *Xōdi pu xīžaj ko žūpnik z križicum.*

najpriē/ prvu neka zmete što pred svujo hižu treba se brinuti *tko* za svoje, a ne za tuđe probleme: *Najprīē /pŕvu zmēti pŕed svujō xīžu!*

HLADNETINA

drgeče što kak hladnetina jako dršće *tko*: *Pà dǝgěččə kò xládnětina.*

HRČEK

spati ko hrček čvrsto spavati: *Spĩm ko xřčěk, nĩka nę čújęm.*

HRUŠKA

ko da je što upau z hruške kao da *tko* nije normalan: *Guvõri będastuõččə kò da je z xruškę upāu.*

miešati hruške i jabuke uspoređivati neusporedive, različite stvari: *Tuõ je õpččə niě ĩstu, ne miěšaj xruškę i jãbukę.*

I

IGLA

biti na iglaj biti uzbuđen: *Ciěli sam dĕen na ĩglaj.*

ILIJA⁹³

Ilija deske sklada jako grmi: *Čúj kák ĩlija dęskę skláda.*

Ilija brinke kutura jako grmi: *Kák gřmi, zględa da ĩlija brĩņkę kutũra.*

Ilija se vozi po nebi f kuoli jako grmi: *ĩlija sę võzi pu nębi f kuõli pa rĩži.*

ISKATI

trieba iskati koga jako je dobar *tko*: *Tãkvuga dičká triě iskati.*

---

⁹³ Prema Svetom pismu (2 Kr, 2, 2-3; biblija.ks.hr/knjiga.aspx?g=12), Ilija je uznesen na nebo u vihoru, stoga se često zaziva u zaštitu od oluje i gromova. Pobožni ljudi molit će se Iliji da oluja prestane, a oni manje pobožni obično će se našaliti izgovarajući jedan od sljedećih frazema. Uz Ilijino uznesenje veže se i kočija, stoga se u frazemu *Ilija se vozi pu nebi f kuoli* kao sastavnica može naći imenica *kučija*.

ISTINA

pluni mi če je tuo nie istina kaže se kada *koga tko* želi uvjeriti u istinitost *koje* tvrdnje:

Plúni mi čę ję tūō nie ístina.

živa istina prava istina: *Tūō t' ję žíva ístina.*

ISTU

na istu komu de isto ispadne: *Na ístu ti dę aku napráviš tūō prie puslá il da dęš dimò,*

síkak tūō mūōraš napráviti.

IZVUZ

za izvoz jako puno, u velikim količinama: *Ímam paradájza za ízvuz.*

J

JA

ima svuoj ja što ne dozvoljava *tko* da ga drugi iskorištavaju i utječu na čije mišljenje: *Nę*

dā sę ún, íma tíę svūōj já.

jaj od mene kaže se kad osoba ima puno briga: *Jaj od męņę!*

kaj je za me, nie je za te nije sve za svakoga: *Káj ję zā mę, niē ję zā tę.*

mene vidi što, a sebe ne vidi treba se brinuti za svoje probleme, a ne za tuđe: *Męņę vidiš,*
a sębę nę vidiš.

nek ide što čim dale ut koga izbjegava *tko koga*: *Sāmu ídi čím dále od jęņga.*

JAJCE

da bu krava jajce znesla nikad: *Da bu kráva jájce znęsla, ti búš nękaj pòčęla dęlati pre*
tę xíži.

JAMA

što pud drugim jamu kople, sam vu ju upadne nastardat će ona osoba koja drugoj želi nešto loše: *Štó pud drúgim jāmu kòplę, sām vū ju upādne.*

JEDNU

jednu što puvieda, drugu misli, trejtu diela ono što tko radi nije u skladu s onime što govori ili misli: *Nę zǫmaraj sę ž ĩm, tię jędnu puvĳeda, druęu mĳsli, tręjtu dĳela.*

(stoput/nonstop) jednu te istu puvieda što tko stalno ponavlja što: *Nonstǫp jędnu tę ĩstu puvĳedaš.*

JEDVA

jedva diše što na samrti je tko: *Vęć dnęvima jędva dĳšę.*

jedva jedvice teškom mukom: *Jędva jędvĳce sam tũd zdĳgla.*

JEZIK

jaki samu na jeziku puno govoriti, a konkretno ne raditi, poduzimati ništa: *Pųsti jęnga, tię tĳ je sǫmu na jęzĳku jǫki.*

boli koga jezik puno priča tko: *Ne znǫm kǫk ga jęzĳk nĳka ne bulĳ.*

brži je jezik komu ut pameti govori besmislice tko: *Bĳži jĳ ję jęzĳk ut pǫmęti.*

bržiši je što ud jezika govori tko puno i bez razmišljanja: *Tĳ pa si bĳžiši ud jęzĳka.*

da komu jezik zavežeš, guvuriu bi ne može šutjeti tko, puno govori: *Da mu jęzĳk zavęęęš, guvurĳu bi.*

desti jezik za zuobe kaže se komu kako bi ga se upozorilo da šuti i ne govori ono što zna: *Dęni jęzĳk za zuǫbę dok ún dę!*

imati duogi jezik puno brbljati, ne moći čuvati tajnu: *Sũsida ĩma fęjst dũogi jęzĳk.*

jezik bu što pregriziu kaže se osobi kako bi je se upozorilo da ušuti: *Jęzĳk pregrĳzla!*

na jeziku je komu kaj ne može se tko čega sjetiti: *Na jęzĳku mi je tũd.*

na jeziku se vrti komu kaj ne može se tko čega sjetiti: *Nę bręm se zmĳsliti, a na jęzĳku mi se vĳtĳ kǫk se zuvę.*

peče jezik koga jako puno govori tko: *Kǫj tę nĳka jęzĳk nę pęćę kulĳku klǫfraš.*

razvezaū se *komu* jezik⁹⁴ počeo je *tko* puno govoriti: *Razvezāu mu se jezik.*

srbi jezik *koga* jako puno govori *tko*: *Jezik ga srbí.*

vleči *koga za jezik* navoditi *koga* da kaže *što* ne želi: *Náj me vĺeći za jezik.*

zavezati jezik ušutjeti: *Zaveži jezik!*

JEZIČINA

imati *duogu jezičinu* puno brbljati, ne moći čuvati tajnu: *Uná ima duogu jezičinu, siēma se zbybla.*

JUHA

dobiu je *što* jezikovu *juhu* ukorio je *tko koga*: *Pá sam dubíla jezikovu jūhu.*

JUTRO

ud *jutra du zutra* cijeli dan: *Diēla ud jútra du zútra.*

K

KAČA

biti *kak kača* biti zla žena: *Ták je káj káča.*

preminiu se *što kak kača kuožu* jako se promijenio *tko*: *Prėminiū se kák káča kuožu.*

žejni *ko kača* jako žedan: *Žėjna sam kò káča.*

KAD

kad-tad prije ili kasnije: *Kád-tád bu se sė saznalū.*

KAJLA

zabiti komu kajlu napraviti mučnu situaciju, neugodnost *komu*: *Kájlu mu je zabíla.*

---

⁹⁴ Na terenu je potvrđeno još jedno ponešto modificirano značenje tog frazema: *tko* je počeo puno pričati jer je popio previše, dakle frazem se kod pojedinih govornika koristi samo ako je osoba popila te je zbog toga počela previše pričati. Ako osoba nije popila, neće se koristiti spomenuti frazem.

KAK

kak bilu da bilu u svakom slučaju: *Naprávila bum ták, kák bílu da bílu.*

kak što diela, tak se komu i vrne nastradat će ona osoba koja drugoj priprema nešto loše: *Kák diēlaš, ták bu ti se i vñālu.*

kak z kiem tak i bez koga nema ni koristi ni štete: *Kák ž ĩm, ták i bež jēnga.*

KAMEN

plivati kak kamen ne znati plivati: *Ję ka pa da znám plívati, plívam kò kámęn.*

žmefki kak kamen jako težak: *Žmęfki je kò kámęn.*

KAMION

zgleđi što ko da ga kamion tresnau/pugazju/pregazju izgleda jako loše i umorno *tko*: *Niēje spāla tri dnęva, zgleđi kò da ju ję kamiōn přegāzju.*

KAP

drži što koga ko kap vode na dlanu jako se brine *tko* oko koga: *Nūōvi ju dičkò džĩ ko káp vòdę na dlánu.*

KAPA

puona je kapa komu dosta je komu čega/koga: *Pūōna mi je kápa sęga.*

tomu kapa doli odati poštovanje komu: *Tòmu kápa dòli.*

skidati kapu komu odati poštovanje komu: *Skídam mu kápu.*

KAPUT

ubrnati kaput na drugi kraj/ drugu stran promijeniti mišljenje, stav: *Flętnu ję obñāu kapūt na drúgi kráj.*

KAŠA

skuhati komu kašu napraviti komu spletku, neugodnost, neugodnu ili mučnu situaciju: *Skúhala mi ję tákvu kášu.*

KAŠIU

kašiu koga kole jako kašlje *tko*: *Cičli tjēdin mē kášiū kòlę, mūōram iti k dōkturu.*

KEKS

dok je što rekiu keks brzo, u trenu: *Dōk si rēkiū kēks, tūō je bīlu gōtuvu.*

KILA

ima dvajst(i)⁹⁵ kiu s puostelu tko jako je mršav *tko*: *Nēbrēš ju zdiči kád ima dvájst kiū s puōstęlu.*

imeti stuo kiu sala biti jako debeo: *Fėjst sę prėminiū, vę ima stūō kiū sála.*

žmefki ko hiledu kiu jako težak: *Tūō pa žmėfku ko hīlędu kiū.*

KIP

v živum kipu što koga ne bre viditi jako mrzi *tko koga*: *V živum kīpu ju nę brēm vīditi.*

KLAPUOTIC

biti ko klapuotic jako puno govoriti: *Nōn stōp guvōri, ták je ko klapūōtic.*

KLATI

ni da kole što koga ni u kojem slučaju: *Ni da ju kòlęš ti nę puvīēdala.*

KLIKER

klikeri su komu predelali sjetio se *tko čega*: *Pręđělali su mu kličeri.*

KLOŠAR

kak kluošar je što izgleda jako neuredno *tko*: *Ták ję kák nājvėkši klūōšar.*

KLUN

hitu si je što kaj v klun pojeo je *tko što* na brzinu: *Pučākaj ká si xītim nękaj f klūn.*

---

⁹⁵ Oblik za broj 20 može biti dvájst ili dvájsti.

KMICA

kmica je koga zela/puiela nestao je pod sumnjivim okolnostima *tko*: *Xuđiyu je pu nučī du dá ga nie kmica puīela. Kmíca ga ję zēla.*

KNAP

na knap jedva dostatno: *Ímam cūkura na knáp.*

KOJ

kašlati ko koj jako kašljati: *Cičtu nuōč niēsam spāla jęr kášlam ko kōj.*

ki na dva kuja jaše, med je upadne *tko* je neodlučan, ostane bez svega: *Málu bi bīu z jędnu, málu z drúgu, ko da nę zná da kí na dvá kuĵá jášę, męt ję upádne.*

upasti s kuja na magarca proći lošije, naći se u gorem položaju: *Upāu ję s kuĵā na mágarca.*

KOKUŠ

biti / zgledati / držati se kak pukisla kokuš loše, tužno izgledati: *Tak je káj pukīsla kōkuš./ Glěj tō tutām, zglēdi kō pukīsla kōkuš. /Ká pa sę dĵiřš kák pukīsla kōkuš?*

hodi kak čorava kokuš što ne gleda kuda hoda *tko*: *Hōdiř kō čorava kōkuš.*

iti spat s kukušemi / s kukuošmi⁹⁶ íci rano spavati: *Jęnga nęmu ni zváli, pa ún ide spāt s kukušęmi.*

iti spat da i kokuši íci rano spavati: *Strīna ide spāt da i kōkuři.*

gorši ut kokuši je što ide rano spavati *tko*: *Ká več spīř, pa si gōřři ut kōkuři.*

kak sliapa / čorava kokuš je što loše vidi *tko*: *Ták si kō slīępa kōkuř.*

stara kokuš masna/bouša juha starije su žene bolje od mlađih: *Ję, pa znáš kák tūō ide: stāra kōkuř, māsna júxa. Ničkvu dōsta stāriřu sī ję nářiy, stāra kōkuř bōša júxa.*

---

⁹⁶ U instrumentalu množine supostoji nekliko oblika riječi *kōkuř*: *kukušęmi, kukūōřmi, kukuřmi.*

KONOPLA

raste što kak konopla jako brzo raste *tko*: *Rastěš ko kōnopla.*

KOZA

nieje što s kiem koze skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Kaj je tēbi, ničsmu mi skupa kōze pāsli.*

zalizani kak koza ima zalizanu kosu *tko*: *Nę znām ka vīdi vŭjēm, pa je zalīzani kō kōza.*

KRAFLIN

mali kak kraflin jako nizak: *Māli je kō krāflin.*

KRAJ

duožin na se kraje prezadužen, zadužio se kod više ljudi *tko*: *Ūn nika nēma, dŭožin je na sē krājē.*

iti k kraju biti na samrti: *Īdē k krāju.*

jedva vezati kraj s krajum biti jako siromašan: *Živē ut socijālēi jēdva mōrēdu vėzāti krāj s krājum.*

stati komu na kraj zaustaviti *koga* ili *što*: *Stāla bŭm mu na krāj, dōsta je.*

pri kraju je što na samrti je *tko*: *Pri krāju je, zŭtra bu xmŭ.*

KRAMA

za staru kramu je kaj bezvrijedno je *što*: *Kaj pa si vē tŭ kŭpila, pa je tŭ za stāru krāmu.*

KRAVA

ko da je koga krava pulizala/ubleznala ima zalizanu kosu *tko*: *Zalīzani je ko da ga krāva pulīzala. Ka tē krāva ublėznala?*

ko da je krava pužvakala/zižvakala koga/kaj ima izgužvanu odjeću *tko*: *Zglėdī ko da ga krāva pužvākala. Rōbača ti je zgŭžvana ko da ju je krāva zižvākala.*

nije što s kiem krave skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Niěsmu mi skupa krave pāsli, ne brěš se z mēnum tāk spumināti.*

upasti s krave na kozu naći se u goremu položaju: *Upāu je s krave na kozu.*

žejni kak krava jako žedan: *Kāk krava sam žējna.*

KRF

bliedi je kāk da krvi nema vu sebi što jako je blijed *tko*: *Tāk je bliedi kò da k'vi nēma vù sēbi.*

krf je komu zabiegla jako se uplašio *tko*: *K'f m' je zabiegla da je prēt me stāu.*

zgleđi što ko da nema (kaple) krvi vu sebi jako je blijed *tko*: *Zgleđi kò da nēma káple k'vi vù sēbi.*

KRIV

ni krivi ni duožni nedužan, nevin: *Ni krīvu ni duožnu su me zišpuotali.*

KROP

vruoči /vrieli ko krop jako je vruće ili vrelo *što*: *Kāk pa tuō vruoču, kò krop. Uh, ta pa vòda vriela kò krop.*

KRPA

bliedi je kak krpa što jako je blijed *tko*: *A si dòbru, blieda si kāk k'pa.*

KRSTITI

na da se krstiti što čvrst je u svojim stavovima *tko*: *Ne buš ga naguvòrila, ne dà se tiě k'ystiti.*

KRUH

dober kak kruh jako dobar: *Tiě dičāk je dòber kò kruh.*

lačin je kuorice kruha što jako je siromašan *tko*: *Tiě čòvik je lačin kuorice kruha*

nema što ni za kruh jako je siromašan *tko*: *Nēmaju ni za kruh.*

trieba što još punu kruha pujesti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Triěbaš ti jòš pònu kruxa pujěsti ká bi nàs dustĩgiu.*

KRUNA

ne bu komu kruna z glave upala neće *tko* ništa izgubiti od svog dostojanstva: *Něbu ti krúna z glávę upâla čę pusúodu upęřěš.*

KUBILA

smije se što kak kubila smije se *tko* jako glasno: *Nę brém ju puslúšati, smiěję sę kò kubíla.*

KUČIJAŠ

klejti kak kučijaš puno i ružno psovati: *Suôsět kuōņę kò kučijāš.*

KUFER

pun je kufer komu koga/čega dosta je *komu koga/čega*: *Púon mi ję kúfer sęga.*

KUGA

biti /zgledati kak kuga loše izgledati: *Ták je kò kúga. / Kák gřdu zglęđi, kák kúga*

smrdeti kak kuga jako smrdjeti: *Smřđi kò kúga, pa sę v gnúđu skòtala.*

KUJSA

naj sam kujsa i pes če je tuo nie istina kaže se kada *koga* želi *tko* uvjeriti da je *što* istinito: *Náj sam kújsa i pės čę ję tuō niě ístina.*

zišpotati koga kak kujsu jako ukoriti *koga*: *Zišpúotala mę kò kújsu.*

KULENU

što komu nije ni du kulena ne može se mjeriti *tko* s *kime*, *tko* je jako loš u usporedbi s *kim* drugim: *Niěsi mu ni du kulęna, búoj stíxa rájši.*

KULIKU

kuliku ima čega, tuliku je dosta treba biti zadovoljan s onime što se ima: *Kuliku ímaš, túliku ti je dòsta.*

KUMER

zmazani kak kumer jako prljav: *Xòdi ukùoli zmázani kò kumer.*

smrdeti kak kumer jako smrdjeti: *Smȳdš kò kumer.*

KURAC

glup ko kurac jako glup: *Jènga naj ni pitāti, glúp jè kò kúrac.*

puoni je kurac komu dosta je komu: *Pùoni mi je kúrac.*

KURUZA

nek ne hodi što f tuđu kuruzu srat treba se brinuti za svoje probleme, ne za tuđe: *Náj hùditi f túžu kurūzu srāt.*

KURUŽJAK

biti veliki ko kuružjak biti jako krupan: *Zlècaš ga sè kád jè vèliki kò kuružjāk.*

KUT

držati tri kuote f hiži brinuti o svemu u kući: *Úni bi bež jè pȳpáli, pa unà tȳ kùotè dȳžĩ f íxuvi xĩži.*

KUTAČ

fali komu kutač v glave nije normalan tko: *Jèmu falĩ kutáč v glavè)*

KUOČKA

gniezditi se kak kuočka nemirno sjediti: *Ka se gnèzdiš kák kùočka, bòj na mĩru.*

sideti kak kuočka sjediti mirno i ne mrdati: *Cìeli si dīen sidĩ kò kùočka.*

KUOST

biti kuost i kuoža biti jako mršav: *Unà jè kùost i kùoža.*

KUOT

biti stirjani f kuot nalaziti se u bezizlaznoj situaciji: *Mùora tūò nàpraviti, stĩrjani jè f kùot.*

KUOŽA

uguliti koga du guole kuože iskoristiti *koga* u financijskom smislu: *Ugûlila ga du gûole kûože.*

s te kuože nikam nema izlaza iz neke situacije, treba se pomiriti sa situacijom jer se ne može ništa poduzeti: *S tē' kûožę nîkam.*

KVAKA

zima je kaj se komu kvaka za ruoku prijela jako zima: *Tàk je fėjst zimà kà mi se kvàka za rûoku prijěla.*

KVAS

kvasnati ko kvas sjesti: *Kàj si si kvàsnala ko kvàs, vŭgni sę.*

sideti si ko kvas sjediti i ništa ne raditi: *Kàk nę dęběla, cĭlę dnęvę sidĭ ko kvàs f hĭzi.*

L

LAČIN

spravla se što kak lačni srat dugo odgađa neku radnju *tko*: *Spràvla sę kàk làčni srat f tò gurĭcu.*

LAGATI

laže čim ziehne što jako puno laže *tko*: *Nàj mu véruvati, tiĉ làžę čim ziĉxnę.*

LALFKA

smije se što kaj bu si lalafke premiknau jako se smije se *tko*: *Tàk sę smiějĕ kà bú si lĭlafkę prēmiknāu.*

LAMPA

ima duogu/veliku lampu tko puno govori *tko*: *Ūn ĩma dŭogu lāmpu.*

lampa koga srbi puno govori *tko*: *Kà tę laàmpa sŕbĭ.*

v lampu kaj komu purinati kaže se kada *tko* puno govori kako bi ušutio: *Něka bum ti v lámpu purĩnala pa buš tihu.*

v lampu klasinu komu purinati kaže se kada *tko* puno govori kako bi ušutio: *Klasĩnu búm ti v lámpu purĩnala pa buš tihu.*

začepiti /zavezati to (grdu) lampu ušutjeti: *Záčepi /Zavěži to gřdu lámpu!*

LANC

ko da je što koga pustiu z lanca ponaša se divlje *tko*: *Punáša sę kò da su ga z lánca pústili.*

LEFKU

leži je koga preskučiti neg zaubiti nizak i debeo je *tko*: *Kák je tĩ šĩruki, lěži ga přeskučĩti nęk zaubĩti.*

LETVA

pijan ko letva jako pijan: *Pijān si kò lětva.*

LICE

doznao je što kaj na licu mesta osobno je *tko* što saznao: *Sě káj sam ti puvĩčdala, sáznala sam na lícu męsta.*

LIEK

nema lieka ne može se nešto popraviti, nema poboljšanja: *Něma líeka za tò stvár.*

ni za liek nimalo: *Němam cúkura ni za líek.*

LIPA

ustati kak lipa ukliěštena ostati bez ičega: *Ustāla je kò lípa uklĩěštena bez ičęga.*

LITANIJA

čitati komu litatnije dugo koriti *koga*: *Pa mi ję čĩtala litāniję.*

LUOJ

ide kaj komu pu luoju odvija se *što* kako treba: *Sę mi ídę pu luoju.*

LUOJTRICA

držati kome luojtricu pomagati kome u ilegalnim radnjama: *Dòk je ún kràu, suōsét mu ję luojtricu džžãu.*

LUK

držati koga na luku i vodi loše hraniti koga: *Nę zamâra sę pręvęč z kúxajum, džžĩ ga na lúku i vòdi.*

LJ

LJUDI

se je to za ljude to se svima događa: *Znàm da ję tęšku, al sę ję tũo za lúde.*

M

MAČEK

driعات se ko da mačka za rep nateže što glasno se glasati, glasno vikati: *Tàk sę dęřę ko da mačká za řęp natęžę štò.*

dučekati se ko maček na noge spretno se izvući iz neprilike: *Káj bi jęmu bìlu, pa sę tĩč fúrt na nògę dučęka ko mačęk.*

motati se /huditi ko maček uku (vruoče) kaše okolišati, oklijevati, ne usuđivati se prići: *Mòta sę tũojk ko mačęk uku vrũočę kašę.*

MAJKA

pijan ko majka jako pijan: *Púglęj sę kak zględaš, pijãn si kò màjka.*

MALU

malu morgen nikad: *Málu mòrgen buš tám išla.*

malu zutra nikad: *Málu ztra bu tàk.*

MARIJA

biti/ držati se kak drvena Marija biti ukočen, držati se ukočeno: *Džĩ sę kò dŕvĕna Marĭja. Dáj bĕjži, pa ję uná ko dŕvĕna Marĭja.*

držati se/ praviti se kak Marija praviti se bezgrešan: *Džĩ sę kò da ję Marĭja, a diĕtĕ ję niĕ ut jĕnuga mŭoža. Právi sę da ję ko Marĭja, a sí známu kákva ję.*

MARTIN

smrdeti kak smrdeći martin jako smrdjeti: *Uná stára bĕba smŕdĭ kò smŕdĕći martĭn.*

MASLU

čije je kaj maslu krivac je *tko* za nešto: *Hjaj, čiję ję tŭo mĕslu?*

MAST

biti z siema mastima premazani biti snalažljiv i lukav: *Pázi sę tĕ bĕbĕ, uná ję z síema mĕstima přemĕzana.*

MATI

kakva mater, takva čer kaže se kada osobe u krvnom srodstvu slično postupaju: *Káj ję tŭo káj čŭdnuga ka ję uná udišla i nášla sí šoča, pa kákva máter, tákva čĕr.*

MEDVED

debeli kak medved jako debeo: *Dĕbĕli ję kò mĕdvĕt.*

MEGLA

megla je komu upala na oči osjetio je vrtoglavicu *tko*, ošamućen je *tko*: *Niĕkva mĕgla m' ję upĕla na oči i niĕję mi bílu dŕbru.*

MERA

prevršiti saku meru pretjerati u čemu: *Převŕšĭu ję sáku mĕru!*

vrnati istum merom vratiti na isti način: *Vŕnála búm tí ĭstum mĕrum*

MESTU

de je komu mestu gdje *tko* pripada: *Dě t' jě mĕstu?*

što ide tam de mu nije mestu ide *tko* gdje ne bi trebao: *Pà idę tàm dě mu jě niĕ mĕstu.*

METAK

ide kaj ko metak dobro se odvija *što*: *Tuō idę ko mĕtak.*

MI

med nami u povjerenju, među nama: *Náj ustāņę męd nāmi: převārala ga ję.*

MIKULUVU

na Mikuluvu nikada: *Pusuōdu buš na Mikũluvu uprāla.*

MILA

milom ili silom u svakom slučaju: *Īma da tuō naprāviš milom ili sílom.*

MILA GIERA

biti/držati se ko mila Giera biti ukočen: *Káj sę tāk džžiš ko mila Giĕra.*

MILOST

na Buožji milosti što živi jako je siromašan *tko*: *Na Buōžji milōsti živĕ kad nišĕ nįgdi nę diĕla.*

MINUOTA

ne bre što ni puo minuote / pet minuot biti mirin/ biti na miru hiperkativan je *tko*: *Nę brę unā ni puō minuōtę bīti mīrna. Uniĕ xāpak nę brę ni pĕt minuōt bīti na mīr.*

MIR

tak frdulji što kaj je nigdar nie na miru stalno mora raditi *tko što*: *Tāk fřdũliš káj si nigdār nie na mīru.*

MIRIN

nigdar mirin nije što 1. nemiran je tko: *Tič děćic ničje nigdar mirin.* 2. tko stalno mora što raditi: *Tata saki čas něka dělā, nigdar ničje mirin.*

MIŠ

biti kak miš ne suprotstavljati se drugima: *Tak je kò miš.*

biti ko crkveni miš biti siromašan: *Pa ún nika něma, ko crkvěni miš je.*

ne da što komu mira stalno dosađuje tko komu: *Ně dā mi mira, saki čas bi se spumīnala.*

skriti se kak miš v lukju skrivati se od ljudi: *Nigdi ga ně brěš vīditi, skrīu se kò miš v lūkju.*

MLADI

dubiti mlade kaže se kad se dugo što čeka: *Dě si du ve, več sām mlāde skòru dubīla.*

lefku bi se mladi zvalili jako dugo traje što: *Lěfku bi se več i mlādi zvalili du da ti kōvu skūxaš.*

MLIEKO

bieli kak mlieko svijetle je puti tko: *Bīeli je kò mližkò.*

MLIN

tirati na svojuj mlin raditi u vlastitu korist što: *Tīra na svūoj mlin, bāš ju je brīga za drūge.*

MOKA

moku je zmočiu što puno se namučio tko oko čega: *Mòku sam zmūočila dú dā sam gūricu ciēlu ukòpala.*

uz moku nebesku puno se namučiti oko čega: *Uz mòku něbėsku sam zgutūovila pusēu.*

MUČITI SE

močiti se uku čega puno se truditi oko čega: *Fějst se mōčīu uku tōga, a na krāju je niē uspīu.*

MOZAK

mozak je kome zablokirau ne može se *tko* čega sjetiti: *Nę bręm sę zmisliti, mōzak mi ję zablukiērau*

MRAČJAK⁹⁷

vodu koga mračjaki zeli osobi koja luta noćima moglo bi se dogoditi *što* loše: *Sāmu nāj xūōda pu nučī, bōdu ga mrâčjaki zēli.*

kak mračjak kaže se osobi koji često izbiva iz kuće po noći: *Cīēlē nōči xōdiš kō mrâčjak.*

MRAK

mrak komu upadne na oči da što koga/kaj vidi/čuje nije drago *komu* vidjeti/čuti *koga/što*: *Mrāk mi na oči upādne da vidim to prętarīlu. Mrāk mī ję upāu na oči da sam tūō čūla.*

MRAVLA

diela kak mravla što jako puno i vrijedno radi *tko*: *Cīēli dīēn dīēlam kāk mrāvla.*

MRTVI

i mrtvumu se kaj more dogoditi svakome se može dogoditi *što*: *Kā sę čūdiš, tūō se i mītvumu mōglu dugudīti.*

MUHA

kak muha bez glave osoba koja ne misli: *Tōčnu si ko mūxa bęz glāve.*

ko muhe na drek su se skupili puno se ljudi okupilo oko čega: *Sī su sę skupīli ko mūxę na dręk.*

MUNJA

brz ko munja jako brz: *Bįz ję kō mūna.*

---

⁹⁷ Zabilježena su dva značenja riječi: 1. biće koje je aktivno po noći, nešto između duha i stvarnog čovjeka, 2. čovjek koji izbiva iz svog doma po noći, hoda okolo i slično. Kod starijih ispitanika mračjak ima prvo značenje, kod mlađih drugo.

N

NADIEVATI

nadievati si ga jako se napiti: *Nadievãu si ga ję.*

NAIGA

biti na naigi biti na samrti: *Na nãigi ję, nę pręživęu.*

NAKLA

tak tko koga žvajzne ka nakla upadne jako udariti koga: *Tãk búm tę žvajznala ka nãkla upãdnęš.*

NASRAMUT

nasramut napraviti kaj namjerno komu što napraviti: *Nãsramut sam ji zapjãla vrãta pręt nõsum.*

NAŠ

nieje naš što drugačiji je tko: *Tię ję nię nãš.*

NEBESA

zdiže što koga v nebesa jako hvali tko koga: *Zdižę ga v nębęsa.*

NEBU

nebu, otpri se zaziv koji se izgovara kada se dogodi nešto loše: *Jaj, nębu, õtpri sę.*

z neba je komu kaj upalo tko je bez imalo truda što dobio: *Nigdar nika nięję diělala i furt bi ji nęka z nęba upãlu*

z neba pud rebra neočekivano, iznenada: *Upãlu ję z nęba put rębra.*

NIEMI

niemi je ili gluhi što dok se govori ne sluša tko kad mu se priča: *A si niemi ili gluhi da ti guvõrim.*

NIGDAR

ko da što koga/ kaj nije nigdar vidu jako je iznenađen *tko* kada vidi *koga/što*: *Glēđi mę ko da mę nıgdar nięę vıdla.*

nigdar naj što ne veli neka ne kaže *tko* više puta da se što neće dogoditi: *Nıgdar naj ręči da ták nę bude.*

nigdar pa ni unda nikad: *Nıgdar pa ni unda ga nęm puzdręvila.*

NIGDARJEVU

na Nigdarjevu vjutri nikad: *Aha, bıđ se tıđ dęgdılu na Nıgdıręvu vjıtri.*

NIGDAROVU

na Nigdarovu nikad: *Mętri na Nıgdaręvu udıde v zãmuš*

NIGDI

nigdi koga nema jako je mršav *tko*: *Kák si sıxa, pa tę ga nıgdi nię.*

NIKA

bez koga nika što se ne može obaviti bez prisutnosti određene osobe: *Mıđraš dıđjı, pa bęz tębę nıka.*

nika komu ne neće se *komu* dogoditi što loše: *Zbrıši pęt, nıka ti nę.*

nika ne ie što jako je mršav *tko*: *Tıę nıka ne ię.*

nika nie komu po vuoli jako je izbirljiv *tko*: *Káj si ták zbırlıvi, nıka t ję nię pu vıđli.*

z koga nika ne 1. na samrti je *tko*: *Ž jęnga nıka nę, za čas bu pukıđjıni.* 2. neće biti uspješan u životu *tko*: *Z tęga čuvęka nıka nę ni dá sę škuđle završi.*

zgleđi što ko da nema nika za jesti jako je mršav *tko*: *Zglęđi ko da nęma nıka za jęsti.*

NISKU

spasti nisku našao se u gorem položaju *tko* no što je bio: *Un pa ję bęrmęš nısku spâu.*

NIŠČE

što je za koga niko i ništa komu je tko nebitan i smatra ga bezvrijednim: *Baš mę bríga káj t̃ ję ún rěkiu, ún ję zá mę níko i ništa.*

nišće živ nitko: *Nišćę živ ję nie doštũ.*

NOGA

biti komu put nugami slijediti koga i smetati mu: *Sámu mi ję put nugãmi.*

biežati kuliku noge nose jako brzo trčati: *Biěžala sam kulíku su mę nõgę nęslę.*

jedva stuji na nugaj što jako je umoran tko: *Diēlam ut jútra, vęč jędva stujĩm na nugãj.*

na visukij nugaj luksuzno: *Živĩ na visukij nugãj.*

pujeu je što z nuog kaj pojeo je tko što na brzinu, u hod: *Pujęũ sam z nuog pár štrũkluf.*

stati se na lievu nogu biti loše volje: *Káj si sę na lięvu nõgu stála ká si tak dõbrę vũdļę.*

ud malih nuog odmalena: *Ut málih nuog sam xõdila k męši.*

udsekle su se komu noge jako se prestrašio tko: *Udsękle su mi sę nõgę ut strãxa.*

NORC

delati se norca s koga izrugivati koga: *Diēlaju se nõrca zi siēx.*

NOVIT

kuliku je put noftum črnuga jako malo: *Nę vęlaš ni tulíku kulíku ję put nõftum črnuga.*

NURJAK

biti kak nurjak ne ponašati se normalno: *Un ję kák nurjãk, pa sę tuõ znã.*

vuziti / pelati se ko nurjak upravljati neoprezno autom: *Pęla sę pu tę cęsti ko nurjãk. Stálnu sę võzi ko nurjãk.*

NUOČ

du noči cijeli dan: *Diēla du nučĩ.*

priek noči naglo, odjednom: *Prēstālē su sē spumināti priek nōči.*

trdna nuoč jako tamno: *Bila je tǝdna nūōč da sam išla, tāk mē bilu strāx.*

NUORI

klejti ko nuori puno i ružno psovati: *Kuōnē ko nūōri.*

vuziti ko nuori brzo voziti: *Nē vūolim sē vuzīti ž īm jēr vōzi ko nūōri.*

NUOS

desti komu kaj na nuos 1. predbacivati komu što: *Stālnu mu dīēvle na nūōs tūō kā xōdi pu kǝčmāj.* 2. ostaviti što na vidljivom mjestu: *Gāblic sam mu na nūōs dīēla i još ga puzabū.*

komu je kaj bilu pu nuosu uvrijedio se zbog nečega tko: *Vīdla sam da ji jē bilu pu nūōsu kāj sam ju zišpuōtala prēd siēmi.*

kaj je kome put/preť nosum što se nalazi na vidljivom mjestu: *Učālī su ti prēť nōsum, kām glēdiš. Knīga ti jē put nōsum, kā nē vīdiš.*

kaj/što je kome pubeglu/ vušlu pret nosum što /tko nam je otišlo u zadnji tren: *Cūk mi jē publiēgiu pret nōsum. Tā jōpica mi jē prēť nōsum vūšla.*

rievati nuos de mu je nie mestu uplitati se u sve i htjeti sve znati: *Jēna sūōsida nōn stōp riēvlē nūōs dē mu jē nie mēstu.*

sikam rievati svojoj nuos uplitati se u sve i htjeti sve znati: *Ti pa sīkam mūōraš riēvāti svūōj nūōs?*

ubesiti nuos jako se uvrijediti: *Ubiēsila jē nūōs i xūdu sē glēdila.*

ubrača što z nosum nije po volji što komu : *Kāj ubrāčāš z nōsum, kā ti pa nē pāšē?*

z nosa se komu kadi laže tko: *Prōsim tē, z nōsa ti sē kadī kāk lāžēš.*

zafkrnati z nosum jako se naljutiti: *Triēbala si ju vidīti kāk jē zafīknala z nōsum.*

O

OFCA

nieje što s kiem ofce skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Pà si niĉ ž juō ōfcę pàsla, kàk sę tuō punãsaš.*

OKU

lupiti koga ka mu se oku zapre jako udariti *koga: Lúpiu mę ka mi ję ōku záprau.*

ni da što komu oči kople ni u kojem slučaju: *Ni da mu ōĉi kòplęš ti nę príznau.*

oči komu mazati lagati *komu: Náj mi ōĉi mázati ję tę jáku dòbru pòznam.*

smraĉi se komu pret učmi da koga/kaj vidi nije drago *komu* vidjeti *koga: Smrãĉi mi sę pręt učmĩ da ta còprdnica dūojdę.*

šteti komu oči skupati jako mrziti *koga: Náj rãjši bi mu ōĉi skòpala kak ga mızĩm.*

upau je što komu v očima razočarao se *tko* u *koga: Upàla mi ję v ōĉima da sam ĉúu s kiēm ję bĩla.*

v četiri oka u četiri oka: *Rękli su da búdu tuō rięšĩli v ĉęĉĩri ōka.*

OTKUD

otkud se što spuknau kako to da se *tko* pojavio na nekom mjestu: *Nę rãzmęm ōtkut sę tiĉ vę spuknãu.*

P

PAMET

bes pameti smušeni, rastreseni: *Ukūoli dırja ko da ję bęs pámęti.*

de je komu pamet kaže se osobi koja je napravila nešto nepromišljeno, glupo: *Dę tĩ ję pámęt ka si tuō napravĩu.*

došiu je što k pameti urazumio se *tko: No, a si vĩdla, dòšiu ję k pámęti.*

fali komu pameti v glave nije normalan *tko: Ję falĩ pámęti v glavę.*

imeti kaj na pameti pamtiti, razmišljati o čemu: *Nę brıgaj sę, ımam tı̄o na pámęti.*

nafčiti koga pameti urazumiti koga, opametiti: *Bı̄om ga nafčıla pámęti ka nę tı̄o vı̄še dęlaı.*

ne biti pri zdravi pameti biti nenormalan: *Un ję bõrmęš nię pri zdrãvi pámęti.*

ni na kraju pameti je kome kaj nie bilu nije se tko nadao da je što moguće: *Ni na krãju pámęti mı̄ ję tı̄o nię bilu.*

pamet je koga ustavila poludio je tko: *Pámęt ju ję ustávila kak sę užęnila.*

pamet soliti komu govoriti komu kako bi što trebalo napraviti: *Sámu mi ti nãj pámęt sulıti, prõsim tę.*

pamet v glavu biti priseban: *Pumãlu sę pęljaj i pámęt v glãvu!*

(u)pasti / duojtı na pamet sjetiti se iznenada čega: *Pãlu mi ję na pámęt da tręba męsu zvãditi z škrıję. Znãš ka mi ję dõşlu na pámęt.*

reziti se z pametju poludjeti: *Prię põnu lięt sę rızışıı z pámętju.*

PAMETIN

biti fejst / preveč pametin biti jako glup: *Unã ję fejst pámętna.*

komu je kaj pametnuga v glavu vudrilu opametio se tko: *Jęmput je i jęmu nękaj pámętnuga v glãvu vudrılı.*

nieje pametin što kaj da diela ne zna tko što da radi: *Nięsam pámętna kaj da dęlam.*

PAMTIVIEK

ut pamtieveka od davnina: *Tię uręx ję tı̄ ut pámtivieka.*

PAPA

čuvati koga kak papu jako paziti na koga: *Tı̄o si nıgdar nie vıdla, čıvaju ga kak pãpu.*

PAPKI

dubiti pu papkima biti kažnjen: *Dõbiı ję pu pãpkima kad ję nię biı dõber.*

PAPRIKA

črteni ko paprika jako crven: *Da se reš̄đdi je č̄rl̄ēna ko p̄aprika.*

PAR

ni pet para ne vela što bezvrijedan je *tko*: *Tiē č̄ovik ne v̄ēla ni p̄ēt p̄āra.*

trieba komu para iskati jako je dobar *tko*, nitko nije kao ta osoba: *Triēba mu par̄a isk̄ati.*

PARADAJS

črteni kak paradajs jako crven: *T̄ak je č̄rl̄ēna v ubr̄azu k̄o parad̄ajs.*

PARE

imeti para ko blata biti jako bogat: *J̄ēnguva p̄uca ima p̄āra k̄o bl̄ata.*

imeti para ko dreka biti jako bogat: *Un̄a ima p̄āra k̄o dr̄ēka.*

PARNJAČA

kaditi kak parnjača jako puno pušiti: *D̄a t̄ek j̄ēnga v̄idiš, ún kad̄i k̄o p̄ār̄nača.*

PAUČIK

mali kak paučik jako nizak: *M̄ali je k̄ak p̄auč̄ik.*

PATULJAK

biti ko patuljak biti jako nizak: *K̄o pat̄uljak je.*

PEKMEZ

ko da je ut / z pekmeza što jako je osjetljiv *tko*, sve komu smeta: *Pa se pr̄ēxladiu, t̄ak je k̄o da je z p̄ēkm̄eza.*

PENEZI

biežati za pinezi biti jako pohlepan: *P̄a ka t̄i ne zn̄aš da tiē sam za pin̄ži biži.*

desti peneze na stran štedjeti: *Diēla sam p̄ēneze ut ḡj̄jdika na str̄an ka b̄umu im̄ēli za špr̄icaje.*

dišido komu penezi jako je pohlepan *tko*: *Hjoj, dišidò ji pèzezi.*

spati na pinezi biti bogat: *Léřku je jému ubjñãti rúndu f křčmi kad spĩ na pinězi.*

PERO

pero pu riti vuziti komu ugađati *komu*: *Prę tę xĩzi bi sí štéli káj im niěščę pęřò pu rĩti vuzĩu.*

žmefki ko pero jako lagan: *Válda búř mògiu tũò nusĩti, žmėřku je ko pęřò.*

PES

hraniti koga kak psa na lancu loše hraniti *koga*: *Nòrmalnu da je sũxi, xrãņę ga kò psá na lãncu.*

huditi kak pentrikuf pes hodati po selu od kuće do kuće: *Hòdiř pu sęlę kò pęntrikuf pęs*

i pes ima mira dok ie ne treba smetati osobi dok jede: *Ká mę vé tũò spitãvlęř i pęs ìma mĩra dok iě.*

lajati kak pes puno govoriti: *Lãję kò pęs.*

nažderani kak pes jako pijan: *F křčmi je ciělu veččęřku, pa bu naždęrani kò pęs.*

srditi je tko kak pes jako je ljut *tko*: *Srdita sam kò pęs.*

umorin/zmuočeni kak pes jako umoran: *Úmorna sam kò pęs pòslę puslá. Zmũočeni sam kák pęs da dęm s pòla.*

zločesti kak pes jako zločest: *Ták je zločęsti kò pęs.*

PETA

biži što kaj si pu petaj bije jako brzo trči *tko*: *Bižĩ ká si pu pętãj bįję*

biti komu put petami slijediti *koga* i pritom smetati *komu*: *Tá kũjsa mi je fũrt put pętãmi.*

dati petama vetra brzo pobjeći: *Dá vídiř káču f kurũzi, sãmu dáj pętama vétra.*

guri kome put petami u neprilici, opasnosti je *tko*: *Gurĩ mi put pętãmi, mũòram se pužurĩti z puslòm.*

ni du pete što komu nije ne može se usporediti *tko s kime: Ni du pětę mu ję niě, ti pa rěči ka oćęš.*

pretegnati pete požuriti se: *Prętęgni pětę!*

PETEK

nema ni petka ni svetka što jako puno radi, rijetko je slobodan *tko: Ti pa furt dęlaš, nęmaš ni pętką ni svętką.*

rietki petki jako rijetko se *što događa: Tųo su riętki pętki ká ti dęš dimo.*

PIJAN

tak pijan ka za se ne zna što jako pijan: *Na prušćęji ję bų tak pijąn ka za sę niě znąu.*

PIJANIC

črleni kak pijanic jako crven u licu: *Ko nąjvękši pijąnic ję ćrlęni.*

trese se što kak pijanic kaže se osobi koja se trese: *Trešęš sę ko pijąnic.*

PIZDA

puna je pizda komu dosta je komu: *Puna mi ję pizdą.*

PLATITI

ni da što komu plati ni u kojem slučaju: *Ni da ji platíš ti nęj rękla dę ję.*

PLESATI

plesati kak što igra raditi ono što druga osoba želi od koga: *Pri ihuvi hiži si plęšu kák snęxa igra.*

PLOČA

ko da je što na oglasnu ploču (pre cesti) ubesiu vrlo brzo će se *što* proćuti i razglasiti: *Ząka si jęmu išla tųo guvurít, tųo ję ko da si na oglasnu ploču prę cęsti ubięsila.*

PLUČA

kašlati kak da bu pluča skašlau što jako kašljati: *Strína kášla kak da bu plučą skášlala.*

PLUOT

držati se čega /prijeiti se za kaj ko pijan plota/ za pluot 1. grčevito se uhvatiti za koga/što: *Tàk sę za mę prijãu ko pijãn za plūot.* 2. čvrsto ustrajati u čemu, slijediti što: *Džĩ sę tōga kaj sam rękla ko pijãn plōta.*

PODRITIKOVATI

komu sve pudritikovati ugađati komu sve: *Sę mu mãma pudritikuję.*

POGUBITI SE

pogubiu se što poludio je tko: *Pōgubiũ sę ut tulĩkuga puslã.*

POH

debeli kak poh jako debeo: *Zęťc mu ję dębęli kō pōx.*

POMUČ

nema komu pomuči 1. na samrti je tko, ubrzo će tko umrijeti: *Nęma mu pōmučĩ, du zũtra bu xmřũ;* 2. nalazi se u bezizlaznoj situaciji tko: *Nęma mi pōmučĩ z tiēm.*

POSLUŠATI

ne moći poslušati koga sugestija kome da prestane govoriti: *Jaj, vęč tę nę bręm poslušati!*

PRAG

najprije/ prvu neka zmete što pred svuiem pragum treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Najprię /přvu zmęti pred svuiēm prãgum!*

PRASE

trejtu prase osoba koja smeta paru: *Nę splatĩ ti sę ĩti ž ĩmi, buōš im tręĩtu prãsę.*

PRAVI

kričati kaj da je nie pravi što jako vikati: *Kričĩ kaj da ję nie prãvi.*

nije pravi što nije normalan tko: *Nięsi prãvi.*

smieje se što ko da je nie pravi jako se glasno smije *tko*: *Tiě sę tak smiěję kò da ję niě prãvi.*

vozi ko da je nie pravi što nepažljivo vozi *tko*: *Tiě pa vòzi kò da ję nie prãvi.*

PRDA

zmisliti se kak prda za nedelu iznenada se sjetiti *čega*: *Ti sę istu zarãn zmîsliš kò pđda za nędęlu.*

PRDNATI

ne bre što ni prdnati da se ne zna ne može zatajiti *tko* ništa pred drugima, svi sve moraju znati: *Pri tę xīzi nę brę se ni pđdnati da sę nę znã.*

PREPRUT

suhi kak preprut jako mršav: *Puiě nęka sūxi si kò pręprut.*

PRİČA

priče za malu decu izmišljotine, gluposti: *Nãj mi tuò puviedãti, tuò su pričę za mãlu dęcu.*

PRIESTUPNI

saku priestupnu jako rijetko: *Sãku prięstupnu sę vidim ž ĵã.*

PRIETITI

ni da što komu prieti ni u kojem slučaju: *Ni da mi prięte, nę bi tuò diělala.*

. PROLJEV

dosadin ko proljev jako dosadan: *Nę dupãda mi sę ję ję dõsadin kò prõljef.*

PROPOVIT

puslušati kaj ko propovit pre meši jako pažljivo slušati *što*: *Puslũsala sam kò prõpovit prę męši.*

PRSEC

debeli kak prsec jako debeo: *Pręveč iě, dębęli je kò prsęc.*

zmazani kak prsec jako prljav: *Dòšiu je dimò zmázani kò p̃rsěc.*

PRSICA

debela kak prsica jako debela: *Prėminĩla sę, vę ję dębęla kò p̃rsĩca.*

ko da je prsica skosala koga/kaj ima izgužvanu odjeću *tko*: *Zgũžvana ję kò da ju ję p̃rsĩca skòsala.*

zmazana kak prsica jako prljava: *Upq̃la ję v blátu i dòšla zmázana kò p̃rsĩca.*

PRST

dubiti pu prstima biti kažnjen: *Bũòš dòbiu pu p̃jstima, ká tũò pęxaš.*

imeti prste v dreku biti kriv za što: *Nęćęm p̃jstę v drękú imęti.*

imeti kaj v malum prstu biti u čemu jako dobar: *Za čas bu ún tũò napráviu, tákve puslę ĩma v málum p̃jstu.*

ko prst i novit jako povezani *Sĩkam ĩdu skupa, ko p̃jst i nõvit su.*

ne vidi se ni prst pred nosum jako je maglovito ili mračno, ništa se ne vidi: *Ut túlike męglę ne vidiš ni p̃jst pręt nõsum.*

neće tko prstum mrdnati ne želi *tko* ništa poduzeti: *Nęćę ni p̃jstum m̃rdnati, sámu čáka ka niěšćę drúgi sę naprávi.*

neće prste v drek rievati ki sam smrdi ne želi se *tko* miješati u neugodnu situaciju iako ju je sam zakuhao: *Káj si mĩslila da bu ti pumògiu, pa nęćę p̃jstę v dręk riėvátĩ ki sám sm̃rdĩ.*

pugledati čez prste popustiti *komu*: *Puględala sam ji čęz p̃jstę vę i nigdár višę.*

sigdi ima sve prste što miješa se *tko* u sve: *Bq̃ra sigdi ĩma svę p̃jstę.*

vrti uku maluga prsta što koga ima vlast *tko* nad *kime*, iskorištava *tko koga*: *Ṽjti ga uku máluga p̃jsta.*

za prste pulizati jako je ukusno što: *Puvętića i ję zĩšla za p̃jstę pulizátĩ.*

PRUBLEM

nieje što čiji problem treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Niěsam ja tvŭj prublēm.*

prvu nek rieši sve probleme što, unda me treba se brinuti za svoje, a ne za tuđe probleme: *Přvu rieši svę prublēmę, ũnda mę.*

PRVI

ni prvi ni zajni nieje što nije jedini komu se što dogodilo tko: *Nę sikičraj sę, ničesi ni přvi, ni zajni štęri ję tāk přšiu.*

PUDMAZANU

ide kaj ko pudmazanu dobro se odvija što: *Glěj kāk mu tŭd dŭbru ide, ko pudmāzanu.*

PUNU

ni više ni meje upravo tako: *Ni višę ni męję ničsam učekŭvala ut ję.*

samu punu govori što, a nika od koga puno govoriti, a konkretno ne poduzimati ništa: *Sāmu pŭnu govŭriš, a nika od tębę.*

PUNURETI

punureu je što govori gluposti tko: *A si punuręŭ ka tākve glŭposti govŭriš.*

PURA

držati se ko pura biti jako uvrijeđen: *Dřžŭ sę ko pŭra.*

držati se ko da je pura kruh zela komu biti jako uvrijeđen: *Dřžŭ sę tāk ko da ji ję pŭra krŭx zęla.*

čuditi se ko pura dreku čuditi se uobičajenim stvarima: *Nę rāzmęm kāj sę čŭdiš ko pŭra dręku.*

PURAN

zgledati ko pukisli puran loše, tužno izgledati: *Zględiš ko pukŭsli purān.*

PUSADITI

kak je posadiu što, tak bu žeu svakome prema zaslugama: *Kák si pòsadiu, ták búš žēu.*

PUSCATI SE

što se ne bre puscati bez koga dvije osobe stalno provode vrijeme zajedno: *Kà sę tì ni puscàti nę bręš bez ję?*

PUSEU

imeti pusla s vragum baviti se sumnjivim, mutnim poslima: *Pàzi ga sę, tię puslà z vràgum íma.*

ne vela komu puseu ne radi tko dobro što: *Nę vęla ti pusęu.*

niesu tuo čisti pusli bavi se tko sumnjivim, mutnim poslovima: *Náj sę f tuō mięšàti, nięsu tuō čisti pusli.*

pretrgnati se ut pusla jako puno raditi: *Prętięgiu sę ut puslà.*

prijejt se pusla početi raditi što: *Primi sę niękvuga puslà.*

PUSPRAVITI

kak si je puspraviu što, tak bude spau svakome prema zaslugama: *Kák si puspràviš, ták búš i spāu.*

PUSRATI

ne bre se pusrati što bez koga dvije osobe stalno provode vrijeme zajedno: *Nõn stõp su skúpa, nę bręju sę pusràti jędęn bez drúguga.*

PUT

naj što tri put ne veli neka tko ne kaže više puta da se što neće dogoditi: *Náj tri pút ręči da sę nęš žęnila.*

PUZDERJA

zgleđi što ko da je f puzderja upau jako loše izgleda tko: *Glę ga kak zględi, kò da ję f puzdęrja upāu.*

PUZOJ

zgleđeti grdu kak puzoj jako ružno izgledati: *Tàk gŕdu zgleđĩ kò puzõj.*

PUŽ

kak puož jako spor: *Vlěčěš sę kò puõš.*

PUONI

puonu je se ko da se kaj zabadava dili puno se ljudi skupilo gdje: *Puõnu ję sę kaj da sę káj zabãdava dili.*

PUOGA

kak puoga jako spor: *Xõdi kò puõgã.*

PUOT

ide svojim puotem/puotom što ima svoj cilj koji slijedi *tko*: *Põslę sęga unã idę svõim puõtõm.*

miknati se komu s puota maknuti se, prestati smetati *kome*: *Měkni mi sę s puotã, sãmu mi smętaš.*

R

RACA

čuditi se ko raca dreku iznenađeno gledati *koga/što*: *Káj sę čũdiš tõmu kò rãca drekuĩ.*

klampati kak raca puno govoriti: *Klõmpãš kãk rãca.*

tak je mali što kaj mu lefku raca z riti zobala jako je nizak *tko*: *Tãk je mãli káj mu lęfku rãca z rĩti zõbala.*

RAČUN

puravnati /zravnati račune riješiti nesuglasice: *Bõmu mi več puravnãli računę. Pręšlu je pãr męsicuf, al su zravnãli računę.*

vuditi račune brinuti se o čemu: *Bábica vòdi račúně o sém pře tē xīži, uní nika sàmi ne znájū.*

RADIO

biti ko radio (Max) puno govoriti i ne moći zadržati stvari za sebe: *Ti pa si tòčnu ko rádío Máx, se puvieš.*

RADIOSTANICA

biti ko radiostanica puno govoriti i ne moći zadržati stvari za sebe: *Ták je ko rádiostánica.*

RANA

biti za rane vezati biti jako dobar: *Túò je dičkò za ránę vezáti.*

RANU

rano si je što zalegiu ide rano spavati tko: *Ránu si je zalęgiu.*

RASTI

raste što kaj koga što gleda jako brzo raste tko: *Rastěš kaj tē ględīm.*

REČI

kak je što rekiu, tak muora biti treba se koga slušati: *Kák jęnguva žęnska velĩ tak múòra bití.*

RED

nema reda nije što u redu: *Sámu ga rěda niě.*

prijau bu što koga na red nastradat će tko: *Búò tē přijau na rěd, ka si túò naprâviu.*

REP

dobiu bu pu repu što nastradat će tko: *Dobĩu bu pu rěpu.*

ima što rep ne zatvara tko vrata za sobom: *Káj tí imaš rěp?*

REPA

trieba što još ponu repe jesti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Triěba ún još pōnu rēpę jęsti.*

RESTEPSTI SE

tak je što koga lupiu/vudriu/žvajznau ka se restepiu jako udariti *koga*: *Tāk tę lúpim ka sę ręstępěš. Vúdrila ga ka sę ręstępiu. Būom tę žvájznala ka se ręstępěš.*

REŠT

hraniti koga ko v reštu loše hraniti *koga*: *Xrāni ix kō da su v ręštu.*

REZATI

ni da koga što (živuga) rieže ni u kojem slučaju: *Ni da mę živuga riěžęš, já ti nę puvieřm.*

REŽATI

kaj reži što pitanje upućeno osobi koja glasno viče: *Kaj pa ti ręžiš?*

RINGIŠPIL

vrteti se ko ringišpil biti nemiran: *Nōn stōp se vrtiš ko ringišpil, dáj sę smiri.*

RIT

dosadin ko rit jako dosadan: *Nějdem z vámi jęr ję unà dōsadna ko rit.*

došlu je komu z riti v glavu opametio se *tko*: *Mūora i tēbi jęmput z riti v glavu dūōjti.*

imeti kršule v riti biti nemiran, nemirno sjediti: *Kà imaš křšulě v riti?*

imeti rit kak peč imati veliku stražnjicu: *Ut da sę zděblala ima rit kák peč.*

imeti rit ko Velebit imati veliku stražnjicu: *Kāk nę znáš jęnguvu pūcu, ima dūōgę čřņę lāsi i rit ko Vělēbit.*

misliti z ritjo ne misliti: *Úna ti z ritjō mīslī.*

ni v rit ni mimu ni koristi ni štete: *Ni v rit ni mīmu*

pišiti koga v rit ne moći *komu* ništa: *Piši mę v rit.*

s čime se more rit ubrisati bezvrijedno je što: *Jédinu kà s tiēm mōrēš naprāviti jē rīt si ubrísati.*

saka rit de na sve svakome se vrati što je zaslužio: *Sáka rīt dē na svē, buōš vídla.*

saka rit de na svojoj šekriet svakome se vrati što je zaslužio: *Znáš da sáka rīt dē na svūoj šėkriēt.*

samu za svo rit što luče/gledi sebičan je *tko* i misli samo na vlastitu korist: *Nē ti tákva pumògla, tà sam za svo rit lučė/głėđi.*

skorum je što na rit upau da je kaj čul jako iznenađen *tko* time što je čuo: *Skòrum sam na rīt upōla da sam čula da su unī skūpa.*

skorum je što na rit upau kak mu se zvertelu jako je pozlilo *komu*: *Skòrum sam na rīt upōla kak mi sė zvrtėlu.*

spuknati z riti kaj jako je izgužvano što: *Kák ti tuō rōbača zglėda, kà si ju z rīti spuknāu.*

smrdi što ko da ga što z riti zgubiu jako smrdi *tko*: *Kà pa ti smrdiš, kò da tē štò z rīti zgubīu.*

uvike v riti kome kopa neka nemiran je *tko*, ne može biti na mjestu: *Úvike mu v rīti nėka kōpa pa mīra nėma.*

v rit si nek što kaj porine s čime se ne može ništa napraviti: *Tuō si mōrēš jėdinu v rīt purīnati.*

v riti je što nalazi se u bezizlaznoj situaciji *tko*: *Puzābila sam dėsti flāķę sūšit, v rīti sam.*

RIEČ

da bi rieč čovik rekiu bez prigovora: *Da bi rīēč čòvik rėkiu kak je ún liėpu ukupāu.*

drži se što rieči dosljedan je *tko*: *Mōrēš mu vėruvati, dįžī sė rīēči.*

duojti du rieči uspjeti progovoriti usprkost *komu*: *Puōlik jē nē brėš duōjti du rīēči.*

ROBAČA

rievati se ko robača/spuojnica v (saku/bapsku) rit miješa se *tko* u sve: *Štēfa sę riēvlę v saku rit. Riēvlęš se ko rōbača v bāpsku rit.*

ROSA

mladi ko rosa f puone jako star: *Dičkō i ję mlādi ko rōsa f puōnē.*

RUKAVI

rukavi gure komu kasni na ručak *tko*: *Rukāvi ti gurē, vęč smu pujēli juxu.*

zasukati rukave primiti se posla: *Zasūkni rukavē i idęmu.*

RUOKA

čul je što kaj z prve ruoke osobno je *tko* što čuo: *Mūōra da ję istina, čūla sam tūō z pjvę rūōkę.*

desna ruoka pomoćnik: *F sēm mi pumāžę, tūō mⁱ ję dęsna rūōka.*

grepsti z rukami i nugami boriti se za što: *Mūōraš grępsti z rukāmi i nugāmi aku oćęš kaj pustiči.*

imeti ruoke v žepu besposličariti: *Unā dīēla ciēlu nędēlu nękaj pu xīzi, a un rūōkę f žępu ima.*

iti ut ruoke uspijeva *komu* što: *Sę mu ič ut rūōkę ut da sⁱ ję pūcu nāsiu.*

na svuo ruoku na vlastitu odgovornost: *Dičlaj kaj oćęš, al na svuō rūōku.*

ne se komu ruoka ftrgla neće se *komu* što loše dogoditi: *Nę ti sę rūōka ftřgla čę buš rępu ukōpala.*

ne šteti si ruoke zmazati ne htjeti upustiti se u mutne i sumnjive poslove: *Duguvōri sę tu ž im, jā si nęj štīēla rūōkę zmázati.*

pri ruke jako blizu: *Nēmam ulūōfkę pri rukę.*

trieba delati z rukami, nie z jezikum treba raditi, a ne brbljati: *Pūčę, tričba dęlati z rukāmi, a nič z jęzikum.*

ustati praznih / guolih ruok ostati bez ičega: *Ták je skǵbna bíla, na kráju je ustála práznix rúok. Kák su se režišli, ustála je guolix rúok.*

v sigurni rukaj biti kod dobronamjernih osoba: *Náj se brígati, diēte t̄ je f̄sigurni rukāj.*

S

SAJLA

biti zmotani ko sajla biti jako zbunjen: *Zmótana si kò sǵjla.*

SAM

znati koga ko samuga sebe jako dobro poznavati koga: *Suōsēda znám kò sǵmuga sēbe.*

SANCE

ko da sance što nije nigdar vidu jako svijetle puti je tko: *Tiē pa biēli kò da sǵnca nigdar niēje vidu.*

SE

če se prepadne u svakom slučaju: *Udišla bum ž̄ im čē i se ūnda prepâdne.*

dosta je komu sega dosta je komu čega/koga: *Nē brēm više, dōsta mi je sēga.*

nagledati se sega i svačega imati puno iskustva: *Da dīelaš z ludmī naglēdiš se sēga i sváčēga*

prejti sve i svašta imati puno životnog iskustva: *Prēšla sam ja v živōtu sē i svášta, pōsebnu ž̄ im.*

se bu došlu na sve sve će se srediti kad za to bude vrijeme: *Nē brígaj se, sē bu dōšlu na svē.*

SEBE

dati se ot sebe potruditi se što je više moguće: *Dāu je se ot sēbe, al mu niēje uspjēlu.*

došiu je što k sebi urazumio se tko: *Pōslē tūliku liēt, dōšiu je k sēbi.*

gledi prvu na se, unda na druguga treba rješavati svoje probleme, ne tuđe: *Glédi pǎvu na sę, unda nã mę.*

puon sebe umišljen: *Préveč̣ si puon sębe.*

samu na se misli što egoističan je i sebičan *tko*: *Tã mǎla sãmu nã sę misli.*

zadržati kaj za se šutjeti o čemu: *Mõręš nękaj i zã sę zadȳžãti, nę muõraš sũõsidi puvédati.*

SEME

ustaviti kaj za seme ostaviti *što* za kasnije: *Zãka nięsi pubrãla du krǎja gruõzdȳ z brǎjđę, kã si tuõ za sęmę ustãvila?*

SEPTIČKI

zgledi ko da je z septičke *zišiu što* jako loše izgleda *tko*: *Tię pa zglęđi ko da je z sęptičkę zišiu.*

smrdi kaj ko z septičke jako smrdjeti: *Z zubię ti smȳđi ko z sęptičkę.*

SERVIRANO

dubiti se servieranu dobiti *što* bez imalo truda: *Nięję nika sãm naprãviu, sę ję servičranu dõbiu.*

SIKIRA

če i sikire cure u svakom slučaju: *Idem tã čę búdu i sikirę curęļę.*

SIR

bieli ko sir osoba svijetlije puti: *Tię pa bięli kõ sir.*

SIROTINJA

sirotinja i Bogu si teška teško je biti siromašan: *Sirõtiãa i Bõgu si tęška.*

SIRUTKA

bieli ko sirutka osoba svijetlije puti: *Nõgę su ji bięļę ko sirutka.*

SIT

biti sit (sega/toga) dosta je *komu čega/koga*: *Síta sam séga.*

rietku je sit što siromašan je *tko* i loše se hrani: *Níě ję jęmu lęfku, riętku ję sit.*

SKORUM

skorum se poscau što jako se uplašio *tko*: *Skòrum sam sę puscãla ut strãxa.*

skorum se pusrau što jako se uplašio *tko*: *Tàk sam sę zlęcala kà sam sę skòrum pòsrala.*

skorum je zaspau što jako je dosadno *što*: *Skòrum sam zaspãla kàk tę dògu ćakam.*

SKRITI SE

naj se što skrije pred *kiem* ne može se *tko* usporediti s *kim* drugim: *Naj sę skriję pred im kàk ję dòber.*

SLADULED

ko da je ut/z sladuleda je što jako je osjetljiv *tko*: *Stãlnu ję bętežin, káj da ję z slãdulęda.*

SLAMA

mlatiti praznu slamu govoriti gluposti, besmislice: *Pa mlãti prãznu slãmu.*

ima slamu v glave što glup je *tko*: *Naj jęnga puslušati, tię sãm slãmu v glavę ima.*

SLIČIN

nieje k sebi sličin što jako loše izgleda *tko*: *Tòčnu vidiš na ję da ję nękaj nie vrędu, pa ję nie k sębi slíčna.*

SLIKA

slika i prilika fizički liči na *koga* *tko*: *Bòrmęš ję mãla jęna slíka i prílíka.*

SLIKATI

more se što slikati ništa se ne može poduzeti, *što* je propalo: *S tięm nika višę nę bręš, mòręš sę slíkati.*

SLINA

sline komu cure željan je čega tko: *Slinę mi curę da vidim štruklę.*

SLUGA

ko sluga biti jako pokoran: *Ták mu ję ko slugá, sę ga pusluša.*

SMETJE

ima što dosta svega smetja neg se za jenda briga trebao bi se tko baviti svojim, a ne tuđim problemima: *Un ima dōsta svęga smętjã, nęk sę za jęnga briga.*

SMRDETI

ko da što smrdi kaže se kada ljudi izbjegavaju raditi što s kim: *Nišćę si nęćę ž ĩm sidęti na bŭsu ko da smrdŭ.*

SMRT

biti bliedi ko smrt biti jako blijedi: *Kō smŭt je blŭeda, sigurnu ji ję slábu.*

biti / zgledeći ko smrt na dopustu loše izgledati: *Si ga vŭdiu, ták je ko smŭt na dōpustu. / Tã pa nonstōp zględŭ ko smŭt na dōpustu.*

dobru bi bilu koga pu smrt puslati jako je spor tko: *Tębę bi bilu dōbru pu smŭt puslati.*

SMUK

pijan ko smuk jako pijan: *Prę vuzięmnici ję bŭ pijãn ko smŭk vęć uku ŭosmę vŭřę vęćęř.*

SNIEG

bieli ko sniek jako svijetle puti: *Nŭka mŭ ję nić liępa, bięla ję ko snŭk.*

lajnski snieg nevažno je što: *Káj mę spitãvľęš za lajnski snŭk.*

SOL

desti/dievati suo na ranu otežavati situaciju komu: *Mŭora unã męnę za jęnga pitãti i dęsti mi sŭou na rãnu.*

desti komu soli na rep doskočiti *komu*, nadmudriti *koga*: *Věč bu jěmu niěščę děu sòli na rěp.*

SOPUN

nema sopun što prljav je *tko*: *Zględĩ ko da nęma sòpuna.*

SPOMEN

nieje vrednu spomena kaj nevažno je i nebitno *što*: *Kuliku si ti tòga ukòpala, niěję vrėdnu spòmena.*

SPRDNATI

kak se komu kaj sprdne kako želi *tko*: *Saki dĕla tak kák mu sę spĕdne.*

SPUVEDATI

spuvedati koga koriti *koga*: *Dòbru ga žęnska spuvĕdala da je dòšiu dimò z kĕčmę.*

SPUŽVA

žejni ko spužva jako žedan: *Žęjna sam ko spužva.*

žejni ko da sam spužvu pugutnau jako žedan: *Tak sam žęjni ko da sam spužvu pugutnău.*

SRAM

pučrleneti ut srama jako se sramiti: *Pučĕlĕnila sam ut srĕma da mę tũò pitău.*

SRCE

kuliku komu srce oče/ želije jako puno, u velikim količinama: *Īmam šĕlĕf kuliku ti sĕčę òčę. Tũ ga kĕtic kuliku ti sĕčę žĕličę.*

srce je komu na mesti više se nije potrebno brinuti: *Sĕčę mi ję na mĕsti.*

srce je komu skoro stalu jako se uplašio *tko*: *Sĕčę mĕ ję skòru stălu da mę zlĕčău.*

srce je komu vušlu/pubeglu f pete jako se prestrašio *tko*: *Sĕčę mi ję vĕšlu f pĕtę. Sĕčę mi ję pubĕglu f pĕtę.*

ut srca se što smieje iskreno se smije *tko*: *Tòčnu vĕdiš da sę ut sĕca smiĕjĕ da sę nasmiĕjĕ.*

SREBRO

živu srebro živahno dijete: *Tò diētē jē žīvu srēbrò*

SREČA

ima što više sreče neg pameti ima sreće u životu *tko*: *Pa sę zvlēkiu, tiē ima višę srēčę nęk pámęti.*

STAKLAR

kaj je komu tata staklar kaže se osobi koja nam zaklanja pogled na *što*: *Káj t' ję tática staklār.*

STALNU

stalnu nekaj rovle što radi jako često *tko*: *Unà stálnu nękaj ròvľę.*

STIRJATI

ne moči kaj stirjati z koga je pretjerano zabrinut *tko* i ne može prestati razmišljati o čemu: *Nę brēm tuō stirāti z sębę, ták sam níkakva.*

STIRUPUR

žejni ka stirupur pluvle je što jako žedan je *tko*: *Vęč sam tak žęjni ka stírurpur plúvľęm.*

STRIELA

ko striela (Buožja) jako brzo: *Bižī kò strīęla Būōžja.*

striela bu koga vudrila grmi i sijeva: *Níkam nęjdi ka tę strīęla ne vūdri..*

striele puokaju grmi i sijeva: *Nęjdi vun, strīęľę pūōkaju.*

STRAH

hmrieti ut straha jako se uplašiti: *Xmřla sam ut strāxa da sam išla pu kmīci dimò sàma.*

natirjati strah komu v kosti jako *koga* uplašiti: *Sęga čęsa m' ję napuviēdāũ i natirjāũ mi strāx v kòsti.*

STRANA

biti na čiji strani podržavati koga: *Jà sam fúrt na jěni stráni da se ž ĩm svádi.*

desti kaj na stran odložiti što: *Děni šalatò na strán, pòslę bu nám trěbala.*

duožin na se strani prezadužen, zadužio se kod više ljudi tko : *Něma unà piněš, duožna ję na se stráni.*

miknati se v stran ne miješati se u što: *Dòk se dvà svàde, nǎjbòle se miknāti f strán.*

vleči na svo stran htjeti da sve bude po mom *Sámu na svò strán vlěčě.*

STUOP

imati noge ko stuope imati debele noge: *Nika mi se nę dupáda, ima nòge ko stúope.*

ko da stuopu što kaj govori ne sluša tko kad mu se što govori: *Túò t̃ ję ko da stuopú guvòriš.*

STULEC

sideti si na dva stulca biti istodobno na dva mjesta, položaja, biti neodlučan, ne moći se odlučiti za jedno: *Z dvàmi se nalǎzi, sidĩ si na dvà stulcà.*

treba što komu stulec spuhnati ka si sedne jako je loš u usporedbi s drugim tko: *Tričbala bi unà jěmu stulęc spuxnāti ka bi si sęu.*

STVAR

zejti stvar v sve ruoke / šake preuzeti rješavanje čega: *Nika s tòga nę aku nę zěmęm stvår f svę ruòke. Múoram zęjti stvår f svę šàke, drúgač niščę nę.*

SVETEC

ko svetec pravi se da je bolji nego što je tko: *Držĩ se ko da ję svęťęc. Pràvi se da ję svęťęc.*

SVETICA

ko svetica pravi se da je bolji nego što je tko: *Držĩ se ko da ję svęťica. Pràvi se da ję svęťica.*

SVETLU

zišlu je na svetlu kaj saznalo se *što*: *Buō tuō vēč' zišlu na svētlu.*

SVETO PISMO

znati kaj ko Sveto Pismo znati što jako dobro napamet: *Znām tuō ko Svētu Pismō.*

SVI

ne bre siem fpetiti što ne može svima ugoditi *tko*: *Tāk t' jē tuō, nē brēš siēm fpētīt.*

ne moraju/trebaju si se znati ne treba proširiti ljudima novosti: *Nēmōj nīkomę rēčī, nē mōraju sī sē znāti.*

nieje se rodiu šteri bi siema vgodiu ne može se svima ugoditi: *Nīčjē sę rōdiu štēri bi siēma vgōdiu.*

SVIJA

nieje što s kiem svije skupa pasiu ako se mlađa osoba pravi da više zna od starije: *Nīčjē tiē šmrklīvic skūpa z mēnum svījē pásiu.*

SVIEČA

držati svečo biti uz *koga*, ali smetati *komu* (paru) svojom nazočnošću: *Kāj pa buš đielala ž īmi, sviēcō buš im dŕžāla?*

ne može se koga najti da ga se z svečom išče jako je dobar *tko*: *Tākvuga čuvēka nē brēš nājti da ga z sviēcō iščēš.*

SVIET

cieli sviet prejti/viditi kaže se za osobu koja puno putuje: *Unā jē ciēli sviēt prēšla. Stālnu putūjē vīdiu bu ciēli sviēt.*

ko da je što sam na svietu ponaša se oholo *tko*: *Punāša sę ko da jē sām na sviētu.*

ne mora cieli sviet kaj znati ne treba proširiti *što*: *Nę mūdra ciēli siēt znāti za jē*

ni za cieli sviet ni u kojem slučaju: *Ni za ciēli sviēt nē bi išiu pu tōm nēvrēmēnu.*

Pale sam na svietu nema ljudi gdje: *Niščę ję nie dõšiu, bila sam Pàlę sàm na sviętu.*

puspraviti koga na drugi sviet uništiti koga, upropastiti komu zdravlje: *Uní su jęnga na druęi svięt pusprávilí.*

smak svieta kraj svijeta: *Nę smák svięta čę jęmput nęš k męši.*

uditi v bieli sviet otići u inozemstvo: *Nę znám dáš ga nâza vídla, v bíeli svięt ję udišiu.*

za niš na svietu ni u kojem slučaju: *Za niš na sviętu nę bi tám živila.*

živi što v svem svietu zaokupljen je tko svojim stvarima i gleda na svijet samo iz vlastite perspektive: *Pústi jũ, uná nika nę rázmę kad živí f svęm sviętu.*

SVOJE

brigaj se za sve, a nie za nečije treba se brinuti o svojim stvarima, a ne o tuđim: *Brígaj sę za svę, a nie za mę.*

dobil je što sve dobio je tko što je zaslužio: *Bũ dõbiu ún svę, buoš vídla.*

samu sve mele što raspričao se tko, a ne sluša druge: *Ún sámu svę męle.*

Š

ŠAKA

diliti šakom i kapom podijeliti s drugima sve: *Sę káj íma dilí šákom i kápom.*

držati/imeti koga v šaki imati vlast nad kim: *Džĩ uná jęnga f šáki z nęčim. Pámętna ję, još málu i imęla bu ga f šáki.*

duojti / upasti komu v šake biti uhvaćen, kažnjen: *Dõšiu bu ún vęč męni f šákę. Dá jęmput jęmu upádnęš f šákę, gõtuf si.*

šaka jada bezvrijedno je što: *Tũ ję sę šáka jáda.*

ŠALA

ide kaj komu ko ut šale uspješan je u čemu tko: *Zbrájaję i õduzimaję ĩ ídu ko ut šálę.*

nema šale z kiem ozbiljan i opasan je tko: *Du vę si sí trębala zapámťiti da ž ĩm nęma šálę.*

nieje šala **kaj** ozbiljno je što: *Vī sę tōmu smiējētę, al ję tūō niē šalá.*

ŠEKRIET

nažderani ko šekriet jako pijan: *Upadāu ję pu cęsti, biu ję naždęřani ko šękriēt.*

ŠIBA

drhtati ko šiba na vodi tresti se: *Káj pa djščęš ko šiba na vudę.*

ŠIPEK

imeti sega ko šipek kuščic biti bogat i imućan: *Tiē vrák ima sęga ko šipęk kuščic.*

ŠKRLAK

desti si/zatiknati si **kaj** za škrlak ništa ne vrijedi što, ne može se s čime ništa napraviti: *Káj bŭm s tiēm, jędinu si za škřlák mōřęm dęsti. Tięx dęšet kŭn si zatękni za škřlák.*

ŠKUODITI

ne bude škuodilu **komu** **kaj** neće se ništa loše dogoditi **komu**: *Slōbuni skŭxaš nęka, nę ti škŭodilu.*

ŠLAG

šlag je strefiu **koga** jako se neugodno iznenadio **tko**: *Šlák mę stręfiu da sam vidla kak ję hiža v nęvrędu.*

ŠLAGIERANI

skorum je biu šlagirani **što** jako se iznenadio **tko**: *Skōrum sam bila šlagiērana da sam čŭla da ję nōsęća.*

ŠLUPITI

šluopati bez veze govoriti besmislice, govoriti bez razmišljanja: *Ūn ti šlŭoplę bez vęze.*

ŠMRKLI

tak lupiti/vudriti **koga** **ka** **komu** šrmkli **vun** **zlete** jako udariti **koga**: *Ták bŭm ju vŭdrila/ lŭpila ká jř šmřkli vun zlętę.*

zima je ka su se komu šmrkli zmrznali jako je zima: *Vjútri je bìlu tàk zimà ka su mi se šmýkli zmýznali.*

ŠMRKLIVKA

zišpotati ko šmrklifku koga jako ukoriti koga: *Zišpùotala me ko šmýklifku.*

ŠPAGA

ide po špagi kaj odvija se što kako treba: *Tùò se idę pu špâgi.*

ŠTAFETLINCUG

iti štafetlincugum íci pješice: *Pému štafétlincúgum, nę brému z bicíklinum.*

ŠTIL

drži se ko da je meklin štil pugutnau što drži se jako ukočeno tko: *Tiě se čòvik dýži ko da je męklin štíl pugutnău.*

ŠTRIKATI

kaj štrikaš kaže se osobi koja dršće: *Káj štrikaš?*

ŠUPLU

prelievati z šupluga v praznu raditi beskoristan posao: *Xòjdi i ž jęnguvim puslòm, ciěli diěn preliěvle z šúpluga f práznu.*

ŠVORC

švorc je što nema novaca tko: *Sę sam zápiu, ve sam švòrc.*

T

TACA

dubiti se na taci dobiti bez imalo truda što: *Dúbila je sę na táci.*

TAIER

dubiti se na taieru dobiti bez imalo truda što: *Fúrt se dubĩ na taiěru.*

TAK

tak je kak je trenutačna se situacija ne može promijeniti: *Tàk jè kàk jè, bòmu prèživěli.*

TATA

tata mata je što v čemu jako je dobar *tko* u čemu: *Ún jè fšprĩcaju gurĩcè tàta màta.*

TENK

ko da ga tenk pugazju koga jako umoran i iscrpljen: *Tàk sam ko da mè tèn̄k pugãziũ.*

TEŠKU

tešku je komu kaj palo lako je nagovoriti *koga* na ono što sam želi: *Tèšku t' jè pãlu ìti ž ìm na pijãču.*

TI

kak što tebi, tak ti komu vratiti na isti način: *Kàk ùn tẽbi, ták tĩ jẽmu.*

TIČ

ko tič jako malen u fizičkom smislu: *Máli je ko tič.*

TIČIKI

štímati se / biti ko tičiki kaže se za dvoje zaljubljenih: *Štĩmaju sè ko tičiki. Ti dva su ko tičiki, puglèj ih.*

TKO

v koga se vrgiu što drugačiji je od ostatka obitelji *tko*: *Da mi jè znàti v kòga sè tiẽ vřgiũ.*

TLAK

zdignati tlak komu uzrujati *koga*: *Zdĩžèš mi tlàk ut rànuga jũtra.*

TOP

spati ko top čvrsto spavati: *Nè čũjè kàk rĩziš, spĩ ko tòp.*

TRAG

nema ni traga ni glasa *komu* ne javlja se *tko*: *Nę znám káj ję ž ĩm, nęma mu ni trąga ni gląsa vęć jędnu vrięmę.*

TRAKTUR

(umoran) ko da je traktur pugaziu *koga* jako umoran i iscrpljen: *Ták sam ko da mę trąktur pugązių.*

TRAVA

rasti ko trava jako brzo rasti: *Diżę rastę ko trąva.*

TRBUH

iti trbuhom za kruhom otići u inozemstvo kako bi se zaradio novac za preživljavanje: *Zi sákuga su sęlá udišli mládi tųbuxom za kųixom v Nęmaćku.*

TREBATI

trie vleći z *koga* treba navoditi *koga* da što kaže: *Nĭka nęćę sam puvędati, sę trię vlęći ž jęngą.*

TRIESKA

kak trieska je (suhi) što jako je mršav *tko*: *Zęmi si špęka, sůxa si kák trięská*

TRN

biti dobar ko trn v pete biti zločest: *Dųbęr ję kų tųn f pętę.*

trn v oki je što *komu* ne podnosi *tko koga*: *Úvik udiđę s pijąćę da ję dęm f kųćmu, znám sam ji tųn f oki.*

TRUC

delati *komu kaj* v truc namjerno što raditi *komu*: *Sę káj dięla, dięla jęmu f trųć.*

TRUNKA

ni trunke nimalo: *Ni trųnkę męłę nęmam v grędęncu.*

TU

biti tu za koga biti podrška komu: *Muōraš biti tú za jēnga, tēšku mu je.*

tu pa tam ponekad: *Tú pa tám sę zīdēmu.*

da je što prije tu neg tam sugestija komu da se požuri: *Da si piē tú nęg tám.*

TUKA

pijan ko tuka jako pijan: *Zámisli, dōšiu je pręt mę pijān ko túka.*

TURČIN

pušiti ko Turčin jako puno pušiti: *Ciēla sōba smđđi ję púši ko Turčín.*

TVUOR

smrdeti ko tvuor jako smrdjeti: *Smđđi ko tvuōr.*

TVUOREC

smrdeti ko tvuorec jako smrdjeti: *Smđđiš ko tvuōręc, dę si biū?*

U

UBRNATI SE

nije se obrnau što vrijeme je brzo prošlo: *Niēsam se ni ubrnāla, a već je pęti męsic.*

šupiti koga ka se ubrne jako udariti koga: *Šúpila búm ju ka se úbrne.*

ULTAR

puonu je se kak pret ultarom skupilo se puno ljudi gdje: *Puōnu je sę kak pręt ulārōm.*

UNDA

niti unda nikad *Niti únda sę nędu spumināli.*

UREH

urehe tere/ kala što jako se glasno smije tko: *Čúj ju pa uręxę tęřę. Káj uręxę kālaš?*

biti trdi ureh biti čvrst u svojim stavovima: *Un je baš tđdi uręx.*

URMAR

ko trokrilni urmar jako debeo: *Zgledī kò tròkrilni urmār.*

USIJAK

pihati v usijak miješati se u *što* neugodno: *Bòlę ję da nę pęxaš v usījak.*

UZUTI SE

klupiti koga tak ka se uzuje jako ošamariti *koga*: *Jòš jędnu ričč ręči i klòpila búm tę tak ka se uzūjęš.*

V

VAGUON

ni za vagon bibera ni u kojem slučaju: *Nę dām ti ga ni za vaguon bibęra.*

VE

ud ve du ve stalno, cijeli dan: *Dīēla ud vę du vę*

VEČ

več su odzvunili pročulo se *što*: *Vęč su òdzvunili tūō.*

VELIKI

diela se veliki što pravi se važan *tko*: *Vę sę dīēla vęliki kād je plāčū dòbiū.*

VESELJE

z veseljum vrlo rado: *Z vęsēljum ję išiu f pòlę.*

VETER

od kud veter puše izvor problema: *Tòčnu mī ję jāsnu òt kut tiē vętęr pušę.*

veter bu udniesiu koga jako je mršav *tko*: *Lęfku bi ga vętęr udnęsiū kak je sūxi.*

ubraćati se kak veter puše stalno mijenjati stavove i mišljenja pod utjecajem drugih zbog osobne koristi: *Stālnu sę ubrāčā kāk vętęr pūšę.*

VGASNATI SE

de se vgasne što kaže se za osobu koja neprestano ili puno govori: *Dę pa se tá vġāsne?*

VIDITI

nema koga kaj viditi jako je malen, sitan u fizičkom smislu *tko*: *Nęmaš ga káj vīditi.*

VIJEK

za se vieke vekuva zauvijek: *Válda bu tǝmu kráj za sę viękę vękuva.*

VINDIJA

kaj Vindiju reklamiera što svijetle je puti *tko*: *Káj ti Vīndiju reklamīeraš ká si ták bięli?*

VISUKU

se z visukuga gledi što pravi se važan *tko*, misli da je bolji od drugih: *Ut dá ję uđišla v zǝmuš v grát, sę na sęlę z vīsukuga glęđī.*

z višuga pujesti kaj pojesti na brzinu *što*: *Nīęsam imīęla čása ubęt kúxati, z višuga sam nękaj puīęla.*

VLAK

prešiu je tie vlak prošlo je *što*, prekasno je za *što*: *Uná bi sę vę žęnila, pręšiu ję tię vlák.*

VODA

došla je voda na čiji mlin krenulo je u životu *komu*: *Trięba imęti stǝplęja, viš da ję dǝšla vǝda i na jęnguf mlin.*

vodi je strahu što jako je prljav *tko* i izgleda kao da se ne pere: *Znám ję vǝdi strǝxu.*

tiha voda brege gloda na prvi je pogled *tko* miran i tih, ali zapravo nije: *Pázi sę ti jęnga, tixa vǝda bręę glǝda.*

utkriti tuoplu vodu otkriti *što* svima poznato: *Tuǝplu vǝdu si utkrīu.*

utkriti tuoplu vodu v kockicama otkriti *što* svima poznato: *Brávo, utkrīla si tuǝplu vǝdu f kǝckicama.*

zajti v krive vode baviti se sumnjivim, mutnim poslovima: *Zášiü ję f krĩvę vòdę.*

zgleđeti ko da voda dunesla koga izgledati loše, neuredno: *Suõsęt zglęđĩ ko da ga vòda dunęsla.*

znati kaj ko vodu piti znati što jako dobro napamet: *Znám pęsmicu ko vòdu piti.*

VOZAČKA

što je dau vozačku komu jako loše vozi auto *tko*: *Zanĩma mę štò ję jęmu dau vòzačku.*

VRAG

biežati ko da goni stuo vraguf koga jako brzo trčati: *Ták sam biežala kò da mę stũ vraguf gòni.*

biežati ko da sam vrag goni koga jako brzo trčati: *Biežãü ję kò da ga sám vrág gòni.*

biežati ko vrag ud tamjana izbjegavati *koga/što*: *Bižĩ kò vrák ut támjana.*

de je vrag rekiu laku nuoč jako daleko: *Uná ję z ničkve sęlębdre de ję i vrák rękiü laku nuõč.*

isti vrag jedno te isto: *Ísti vrág, i tú i tám müdraš dęlati.*

kaj vleče što iz koga vraga navoditi osobu da kaže što ne želi: *Káj vlęcčęš vrága ž ję.*

kam vrag goni/ žene koga kamo ide *tko*, kad ne treba íci tamo: *Já nę znám kám ga vrág gòni sáki dїčn. Kám ga vrák ženę v nędęlu.*

ki pa je vrag komu je kaj tak kriči jako vikati: *Ki pa mu ję vrák ję káj tak kričĩ.*

ko da je vrag zašiu v koga *tko* je postao zločest: *Fęjst sę pukvãrila, kò da ję vrák zášiü vĩ ju.*

koga vraga zašto: *Kòga vrága si tũ išiu dęlat.*

močiti kak vrag grešnu dušu koga jako mučiti *koga*: *Müõčila ga kák vrák gręšnu düšu.*

nasmijau se du vraga što jako se nasmijao *tko*: *Nasmijãla sam sę ž ĩmi du vrága.*

ne da vrág komu mira 1. nemiran je *tko*: *Tak je nemĩrin ko da mu vrág ne dá mĩra.* 2. uporan je *tko*: *Vrág mⁱ ję nie dąu mĩra dok sam nie tũō zgutũōvila.*

neka ne izaziva vrága što nevolje uvijek prijete: *Nę izazívaj vrága.*

ni za vrága ni u kojem slućaju: *Ni za vrága ti nę dąla.*

sam vrág je v kome jako je zla osoba *tko*: *Pázi sę jęnga, sám vrák je vũ jem.*

samuga vrága bi pujeu što proždrljiv je *tko*: *Sámuga vrága bi pujęu, stálnu ję láćin.*

samum vrágu služi kaže se za zlu osobu: *Úna sámum vrágu služi.*

vrág je pustiu z kuša koga jako je živahan, hiperkativan *tko*: *Jęnu diētę sámu dırja, ták ję ko da ga vrág pustiu z kušá.*

vrág nigdar ne spi nevolje uvijek prijete: *Pázi ná sę, vrák nigdár nę spĩ.*

vrág sam de, ne treba ga zvati nije potrebno izazivati zlo: *Vrág sám dę, nę trębaš ga zvati.*

vrága bi za peneze dau što jako je pohlepan *tko*: *Tá bi vrága za pęneze dąla.*

zloćesti kak vrág jako zloćest: *Jęni je mũōš zloćęti kak vrák.*

žmefku ko sam vrág jako teško: *Žmęfka je ko sám vrák.*

VRATA

nema (na hiži / doma) vrata tko ne zatvara vrata za sobom *tko*: *Ti nęmaš na xĩži vráta?*
Válda nęma dõma vráta.

VREĆA

ni za vreću krmpiera ni u kojem slućaju: *Ni za vręću krmpięra nęj udišla.*

vozi ko vreće krmpiera što koga grubo i nepažljivo vozi *tko koga*: *Vuziu nás je ko vręćę krmpięra.*

VRIEME

bilu je i vrieme da se što napravi/riješi nešto se postiglo teškom mukom i nakon dugo vremena: *No, bílu je i vrieme da tũō završim.*

se v svoje vrieme raditi što kad je za to vrijeme: *Nika mi se ne žuri z ženidbu, se f svoje vrieme.*

vrieme je pregazilu *koga* ne može se nositi s novim vremenom *tko*: *Davnu je jenga vrieme pregazilu.*

VRST

držati se v dvoju vrst jako loše izgledati: *Ves je nikakvi, v dvoju vjst se džži.*

VRUOČE

vruoče je kaj se što pari jako je vruće: *Na sanci je vruočé kaj se párimu.*

VRUOČI

vruoču⁹⁸ je kaj ka se kadi što je jako vruće, toplo, vrelo: *Tak je vrúču ká se kadí.*

vruoču ko da se kuhalu je kaj jako vruće: *Tá je júxa vrúča kò da se kúxala.*

vruoču ko sam vrak jako vruće: *Upékla sam se na ríglu, vrúča je kò sám vrák.*

vruoču ko žerjafka jako vruće: *Ne péxaj rájglu bez kipe, vrúča je kò žerjáfka.*

VUČITI

vučiti *koga* davati savjete kako bi *tko* što trebao napraviti: *Ka me vučiš ko da ne znám kak se díela!*

VUHU

čez jednu vuhu nutri, čez drugu vun ne slušati što se komu govori: *Níčeje napravila ká sam ji rékla, pri je tú idé čez jednu vúxu nítri, čez drúgu vún.*

čez vuha puščati ne slušati: *Nájléži sⁱ je sé čez vúxa puščáti.*

čuu je što kaj na sva vuha osobno je *tko* što čuo: *Jé, já sam tú na svá vúxa čúla.*

ide kaj komu na vuha vun dosadno je što komu: *Né brém višé tú puslušáti, idé mi na vúxa vún.*

---

⁹⁸ Umjesto napisane sastavnice, može se pojaviti i *vrielu, túplu*.

lupiti koga ka mu žuotu zleti z vuha vun jako udariti *koga*: *Lúpila búm tẹ kà ti žúotu zletĩ z vŭxa vún.*

napuniti vuha komu svašta *komu* pričati: *Napúnila mu jẹ vŭxa s tiēm.*

nek si što vuha upere neka *tko* pažljivije sluša: *Nígdar nẹ ćújẹš da ti štò káj guvòri, upèri si vŭxa.*

puslušati koga/kaj z obadva vuha pažljivo slušati *koga/što*: *Puslŭšala sam kà guvòri z òba dvà vŭxa.*

se komu visi za vuhi kaže se za osobu koja misli da je debela, a zapravo nije: *Tàk si fėjst dẹbèla kà ti sẹ vĭsi za vŭxi.*

sideti si na vuhi ne čuti: *Pà si si na vŭxi siděŭ da su guvurĩli káj triěbaš duněsti zŭtra.*

ut vuha du vuha se smieje što jako se smije *tko*: *Smiějẹ sẹ ut vŭxa du vŭxa.*

zdeblau se za vuhi što kaže se za osobu koja misli da je debela, a zapravo nije: *Za vŭxi si sẹ zděblala.*

VULICA

hititi na vulicu koga izbaciti iz kuće *koga*: *Xĭtili su ga na vŭlicu jẹr jẹ sẹ zápiŭ.*

VUKOJEBINA

biti z vukojebine /živeti v vukojebini živjeti u naselju udaljenom od većeg grada: *Unà jẹ z vukojėbine.*

VURA

(točin) ko vura jako točan: *Unà bu sígurnu na vriěmẹ dòšla, tòčna je ko vŭra. Nẹ tẹ zàkisnili, búoš vídla da jẹ ún ko vŭra.*

ne pozna na vuru što jako kasni *tko*: *Kà nẹ pòznaš na vŭru?*

smrtna vura je došla komu na samrti je *tko*: *Zglėda da ji jẹ dòšla smŭtna vŭra.*

vura leti vrijeme brzo prolazi: *Vŭra letĩ, a ja još niěsam ubė zguťúvila.*

zajna vura je došla komu na samrti je *tko*: *Sàkumu dẹ zàjna vŭra.*

VUŠ

dosadin je što ko vuš (štera ie) jako dosadan: *Pústi mę na miru, dōsadin si kò vūš štęra ič*

VUZITI

voziti ko da je fkrau što koga grubo i nepažljivo voziti: *Tiē pa nās sáki dīēn vōzi kò da nās je fkrāu.*

VUOK

režati kak vuok jako glasno vikati: *Ręži kák vūok.*

žejni ko vuok jako žedan: *Žęjni sam kò vūok.*

VUOLA

biti dobre vuole biti dobro raspoložen: *Dęnis sam dōbrę vūolę.*

biti jaku dobre vuole biti ljut: *Māma je dęnis jáku dōbrę vūolę.*

biti loše vuole biti loše raspoložen: *Sáki dīēn ję lōšę vūolę.*

Buožja vuola tako je moralo biti, nije se moglo izbjeći *što*: *Tūo je bila Būožja vūola.*

drage vuole vrlo rado: *Dráge vūolę ti spēčęm puvećicu.*

što nema vuolu za kaj ne zanima koga *što*: *Nęmam vūolę gurice dęlati.*

pu vuoli je komu kaj zadovoljan je tko čime: *Tōčnu mⁱ ję pu vūoli ka dęšč curi.*

zgubiu je što vuolu više ne zanima koga *što*: *Pōslę tuliku liēt zgubila sam vūolu.*

Z

ZAJNI

čija mora zajna biti uvijek iznosi svoje mišljenje i želi biti u pravu *tko*: *Káj tvá fúrt mūora bīti zājna?*

ZAKLANI

spati ko zaklani čvrsto spavati: *Kújsa spī kò zákšana.*

ZARAŠČENI

biti (cieli) zaraščeni biti neobrijan, neuredan: *Znám ga nej prepòznala, cìeli jẹ zarâščeni.*

ZEMLA

ko da je prepau v zemlu što ne javlja se tko: *Niščę nę znà dę ję, ko da ję prepãu v zęmlu.*

najbole bi bilu da f črnu zemlu prepadne tko jako mrziti koga: *Nâjbòlę bi bìlu da ta grdòba prepádne f čřnu zęmlu.*

pijan ko črna zemla jako pijan: *Dòšiu ję dimò pijãn ko čřna zęmla.*

prepasti v zemlu ut srama jako se sramiti: *Prepâla sam v zęmlu ut srâma da sam ga zaględala.*

ZERA

imeti zeru čega jedva dostatno: *Ímam zęru mliĕká.*

ZGOVUR

dober zgovur zlata vriedi važno je pronaći dobar izgovor: *Znà unà da døbę zgòvur zlâta vriĕdi.*

ZID

ko da zidu govori što uzalud govori tko: *Ko da zĭdu guvõrim.*

ZIDARSKI

oče što jednu zidarsku dubiti mogao bi dobiti pljusku tko: *Õčęš ti jędnu zidãrsku dubĭti?*

ZIMA

tak je zima ka drgeče što jako je zima: *Vuni je tãk zimà ka drgęĕĕm.*

zima je ka se što skorom zmrziu jako je zima: *Tãk je zimà ka sam sę skòrum zmřzla.*

ZJAKI

tržiti zjake besposličariti: *Ciĕlę dnęvę sãmu zjakę třzi.*

ZLATU

niti za suhu zlatu ni u kojem slučaju: *Niti za sūxu zlátu nēš tūō dōbiy.*

skuopu je kaj ko da zlata vela jako je skupo što: *Káj pa tīē lugužār skūopi ko da zláta véla.*

ZLIEVATI SE

zlievle se bez veze što govori gluposti *tko*: *Zlīēvlē sē bez vēzē.*

ZLO

zlo ne treba zvati što, samu duojde nevolje uvijek prijete: *Náj zlō zvāti, sámu dē.*

zejti komu kaj za zlo zamjeriti *komu* što: *Zēla sam mu za zlō káj sē ták punašāy.*

ZMISLITI

ne moći koga zmisliti jako mrziti *koga*: *Nē brēm ju zmīsliti.*

kak se što zmisli kako *tko* želi: *Dīēlaju tūō kák se što zmīslī.*

ZNATI

ne zna što kam bi s čiem što je višak za *koga*: *Nē znám kám bi s tīēm kŷmpiērōm, kŷligu ga jē.*

ZRAK

ud zraka živi što jako je siromašan *tko*: *Nīš pinēš nēmaju, znám ut zrāka živē.*

ZUOB

imeti zuobe ko zubače imati velike zube: *Níka mi sē nē dupáda jēni dičkō, íma zuobē ko zubáčē.*

ko da su koga komu z zubie zvadili *tko* jako fizički liči na *koga*: *Tákva si ko da su tē tēci z zubičē zvádīli.*

nek plune što komu v zuobe če je **kaj nie istina** kaže se kada se uvjerava *koga* u istinitost koje tvrdnje: *Plūni mi v zūobē čē jē tūō niē ístina.*

pukazati komu zuobe suprotstaviti se *komu*: *Pukâzala bum mu zûobe.*

puoni su zuobi fale komu sam sebe hvali *tko*: *Puoni su mu zûobi fâle.*

tak je zima kaj komu zuobi škriplu/cvingoču jako je hladno *komu*: *Tâk je zimâ kaj mi zûobi škriplu. Tâk je zimâ kaj mu zûobi cvingoču.*

tak vudriti koga ka komu zuobi pucure jako udariti *koga*: *Vudriŭ bum ga tâk kaj mu zûobi pucurê.*

ZVIDITI

kak se zvidi komu na bilo koji način, kako se sjeti *tko*: *Diêla kâk ji sê zvîdi.*

ZVIEZDA

tak koga vudriti da vidi se zviezde jako udariti *koga*: *Tâk me vûdrila ka sam sê zviêzdê vidla.*

ZVONO

desti na sva zvona kaj razglasiti *što*: *Kâj got ji puvîêš, dênê na svâ zvôna.*

Ž

ŽABA

napuhavati se kak žaba praviti se važan: *Nê brêm ga glêdêti, napuxâvle sê kâk žaba.*

tešku je žabu v vuodu natirjati lako je nagovoriti *koga* na ono što *tko* želi napraviti: *Têšku je žabu v vûodu natirjâti.*

ŽELEZU

žmefko ko da je železu zdignau što jako teško: *Tûo pa tak žmêfku ko da sam želêzu zdîgla.*

ŽEP

nieje za svačiji žep ne mogu si svi sve priuštiti: *Tâkvi mutôr niêje za svâčiji žêp.*

ni v žep ni z žepa nema se od *čega* ni koristi ni štete: *Štô gôj publiêdiu, mênî ni f žêp ni z žêpâ.*

puznati/znati koga/kaj ko svojoj žep jako dobro poznavati, znati koga/što: *Pòznam šúmu ko svúoj žép. Znam tò puckèru ko sùoj žép.*

ŽGANCI

trieba što još ponu žgancof pujesti i mlieka spiti mlad je *tko*, nedorastao, nezreo te bi se trebao još dosta truditi da bi nešto postigao: *Trièba uná još pònu žgancof pujèsti I mlièkà spíti.*

ŽICA

ima žicu za kaj što nadaren je za što *tko*: *Sáku nédèlu spēččè drugì kulačč, íma žícu za kulaččè pèčči.*

ŽILA

zvlèči kaj z petnih žiu nešto postići teškom mukom: *Zvlèkla sam túò z pètnih žiū ni za pet žiu Buožjih ni u kojem slučaju: Ni za pèt žiū Būòžjih mu nej pumògla.*

ŽIVEC

piti živce komu živcirati koga: *Námjèrnu mi pijè živcé.*

se živce komu spiti živcirati koga: *Nè brèm ju višè puslušati, već mi jè sè živcé spíla.*

zdiči komu živce uzrujati koga: *Sáki dièñ mi zdížè živcé.*

ŽIVETI

nieje za živeti nepodnošljivo je što: *F tè xíži jè nie za živèti.*

ŽIVI

što bi koga živuga pujeu *tko* koga jako mrzi: *Žívu bi mè pujièla.*

što bi koga živuga pukupau *tko* koga jako mrzi i želio bi da ta osoba ne postoji: *Uná bi jènga nájrájši žívuga pukòpala.*

si živi svi: *Sí žívi su ga duččèkali da sè vñnau dimò.*

živi je što živahan, hiperaktivan je *tko*: *Nièjè zlòčèsti, nèk jè žívi.*

živi se zmrznau što jako je hladno komu: *Žīva sam sę zmǐzla na tę zīmi.*

ŽLICA

ftupiti koga v žlici voda da se more obično se kaže za osobu koja se pravi dobra i draga, a zapravo želi zlo drugima: *Ta bi tę ftupīla v žlīci vōdę da mōrę.*

zlata žlica je komu upala v med kome se posrećilo u životu: *Upōla ję i ję zlatna žlīca v mēt.*

ŽNUORA

ide pu žnuori kaj dobro se odvija što: *Ję sę idę pu žnuōri.*

ŽUPA

skuhati komu župu napraviti mučnu situaciju kome: *Žūpu mi ję skūxau.*

ŽUPNIK

huditi ukuoli ko župnik s križicum ići od kuće do kuće: *Dēnis ję nāza bīu tu, tič čōvik xōdi ukuōli kō žūpnik s križicum.*

ŽUU

dobiu bu žuu na jeziku što previše priča tko: *Būōš dubīla žūu na jęziku.*

nema što žuu na jeziku otvoren je tko: *Nika sę nę būoj, nęma žūu na jęziku.*

stau je što komu na žuu zamjerio se tko komu: *Nę znām da sam ji já stāla na žūu.*

11. LITERATURA

Celinić, Anita: *Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja)*. U *Hrvatski dijalektološki zbornik* 19 (2015).

Celinić, Anita, Menac –Mihalić, Mira: *Izoglosa progresivnog pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskog jezika*. U *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21(2017)

Črepinko, Ivan. 2002. *Maruševec*, Varaždin: TIVA

Fink, Željka. 1998. *Tipovi frazema – fonetskih riječi*, u *Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Riječki filološki dani održanog u Rijeci od 3. do 5. 11. 1998*, *Zbornik radova* 3, Rijeka:Filozofski fakultet u Rijeci, 93-98.

Fink –Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: FF press

Fink, Arsovski, Željka, Menac, Antica, Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak.

Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: Augustin Cesarec.

Lipljin, Nina. 2013. *Predgovor drugom proširenom izdanju*. U: Lipljin, Tomislav 2013. *Rječnik varaždinskog kajkavskog govora*, Varaždin: Stanek Media, str.3.

Lončarić, Mijo. 1988. *Govor Varaždina i okolice*, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 2, Varaždin, 477-487.

Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*, Zagreb: Školska knjiga.

Malnar, Marija. 2011. *Somatska frazeologija čabarskih govora*. U *Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl.*, knj. 37/1.

Maresić, Jela. 2003. *Obilježja varaždinskog govora*. U: *Varaždinski rječnik – do sada najopsežniji kajkavski dijalekatni rječnik*, *Hrvatski dijalektološki zbornik* knj. 12, str.190.

Maresić, Jela i Menac – Mihalić, Mira. 2008 *Frazeologija križevačko – podravskih govora s rječnicima*, *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Matešić, Mihaela. 2006. *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog*. U: *FLUMINENSIA*, god. 18 (2006) br. 2, 37-81.

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: Knjigra.

Snoj, Marko. 2009. *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan založba..

Zečević, Vesna. 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*, Zagreb:Tisak August Šenoa.

Internetski i elektronički izvori:

www.marusevec.hr/opcina-marusevec/naselja/

www.marusevec.hr/obrazovanje-kultura-i-sport/zupna-crkva/

www.hkv.hr/reportae/ostali-autori/2500-dvorac-maruevec-skriveni-biser.html

www.marusevec.hr/opcina-marusevec/opce-informacije/

<http://www.marusevec.hr/opcina-marusevec/položaj/>

12. POPIS SLIKA

Slika 1: Grafički prikaz strukturne analize frazeološke građe.

Slika 2: Grafički prikaz zastupljenosti glagolskih, pridjevskih i imeničkih frazema unutar frazema sa strukturom skupa riječi.

Slika 3: Grafički prikaz konceptualne analize frazemske građe.

13. POPIS KARATA

Karta 1: Položaj Općine Maruševec na geografskoj karti Republike Hrvatske

14. SAŽETAK I KLJUČNI POJMOVI

Sažetak

U radu se opisuje fonologija i frazeologija mjesnog govora Donjeg Ladanja koji pripada u varaždinsko – ludbreške govore kajkavskog narječja. Rad je nastao na temelju rezultata terenskog istraživanja, stoga je istraživačkog tipa. Terensko je istraživanje bilo provedeno u više navrata u razdoblju od rujna 2018. do veljače 2019. Osim snimanja spontanog govora, istraživanje je obuhvatilo i ispitivanje frazema frazemskim upitnikom. Analizom prikupljenih podataka napravljen je fonološki opis, dakle unutar vokalizma, prozodije i konsonantizma opisuju se inventar, realizacija, distribucija i podrijetlo. Napravljena je strukturna i semantička analiza prikupljenih frazema. Radu je priložen Rječnik frazema Donjeg Ladanja koji sadrži sve frazeme prikupljene istraživanjem.

Ključni pojmovi: Donje Ladanje, kajkavsko narječje, fonologija, frazeologija, rječnik frazema

Summary

The paper describes the phonology and phraseology of the Donje Ladanje local speech, a subtype of the Kajkavian dialect. The paper is based on the results of research in the area of Donje Ladanje in period from September 2018 till February 2019. During the research spontaneous speech of native speakers was recorded and phrases were collected by Phrase Questionnaire. The phonological description includes the analysis of vocalism, prosody and consonantism in relation to the inventory, realization, distribution and origin of the phonemes. The phraseological description includes structural and semantic analysis of the phrases. Dictionary with all phrases collected during this research is attached to the paper.

Keywords: Donje Ladanje, Kajkavian dialect, phonology, phraseology, Dictionary of phrases